

Міністерство освіти і науки України
Національний гірничий університет

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра історії та політичної теорії

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ**

для студентів юридичного факультету

Дніпропетровськ

НГУ

2008

Методичні рекомендації та практичні завдання з української мови професійного спілкування для студентів юридичного факультету / Упоряд.: Г.Г. Жданова, С.Ю. Жарко, С.Є. Ігнат'єва, Н.Г. Костюк, І.К. Цюп'як. – Д.: Національний гірничий університет, 2008. –105 с.

Упорядники:

Жданова Г.Г., ст. викл. (тема 2);

Жарко С.Ю., асист. (тема 1);

Ігнат'єва С.Є., канд. філол. наук, проф. (тема 3);

Костюк Н.Г., ст. викл. (теми 4-6);

Цюп'як І.К., канд. філол. наук, доц. (тема 7)

Затверджено методичною комісією (протокол № від) за поданням кафедри історії та політичної теорії (протокол № 1 від 12.02.08).

Відповідальний за випуск завідувач кафедри історії та політичної теорії , канд. іст. наук, проф. В.Ю. Пушкін.

Редакційна обробка упорядників.

Тема 1. Мова і професія

Навчальна мета. Здійснити регламентування професійного спілкування, навчити студентів застосовувати орфоепічні та акцентологічні норми української літературної мови в усному спілкуванні, доречно використовувати моделі звертання, привітання, ввічливості, вибачення, погодження, подяки, прощання.

1. Основні вимоги до мовлення.
2. Особливості професійного спілкування.
3. Культура мовлення та мовні норми.
4. Мовленнєвий етикет спілкування:
  - а) види спілкування;
  - б) правила для мовця та слухача;
  - в) мовні моделі.

Вимоги до мовлення

1. Правильність мовлення
2. Точність
3. Логічність
4. Різноманітність (багатство) мовлення
5. Чистота мовлення
6. Доречність мовлення
7. Достатність і ясність мовлення
8. Виразність мовлення

Мовленнєвий етикет спілкування

Правила для мовця

1. Доброзичливо ставитися до співрозмовника.
2. Виявляти доречну у певній ситуації ввічливість (врахування статі, віку, службового статусу), знімати надмірну категоричність.
3. Не рекомендується ставити в центр уваги своє „я”, нав'язувати свої думки.
4. Вміти вибрати тему для розмови, доречну в кожній ситуації, яка є цікавою і зрозумілою партнерові.
5. Мовець повинен стежити за логікою розгортання думки, щоб висновки не протирічили задуму бесіди.
6. Пам'ятати, що межа смислового сприйняття і концентрації уваги слухача – обмежені.
7. Необхідно відбирати мовні засоби відповідно до вибраної тональності тексту, орієнтуючись не тільки на адресата, а й на ситуацію спілкування, на офіційність або неофіційність ситуації.

8. Пам'ятати, що в усному спілкуванні слухач не тільки чує, а й бачить мовця і сприймає жести, міміку, манеру триматися, культуру поведінки.

Правила для слухача

1. Перервати справи й уважно слухати мовця.
2. Слухаючи, доброзичливо, з повагою і терпляче ставитися до мовця, бути тактовним.
3. Намагатися не перебивати мовця, не вставляти недоречних зауважень, не переводити власне слухання в говоріння.
4. Перевести в центр уваги інтереси мовця.
5. Вміти вчасно оцінити мовлення співрозмовника, погодитися чи не погодитися з ним, відповісти на питання.

Завдання 1. Поясніть значення слів, введіть їх у текст.

Варіант 1

Абонемент – абонент; багатир – богатир; варта – вахта; гарантійний – гарантований; декваліфікація – дискваліфікація; економічний – економний; жорсткий – жорстокий; завдання – задача; замітка – помітка – примітка; ізоляторний – ізоляційний.

Варіант 2

Авантюристичний (авантюрицький) – авантюрний; база – базис; величний (величавий) – величальний; вивільняти – визволяти – звільняти; гамувати – тамувати; декоративний – декораційний; досвідчений – освічений; експонат – експонент; етика – естетика; завершувати – звершувати; загрожувати – погрожувати.

Варіант 3

Автоматизований – автоматичний – автоматний; афект – ефект; бійцівський – бойовий; будівельний – будівний – будівничий; виборний – виборчий; визначити – відзначити – зазначити; відповідальний – відповідний; гармонійний – гармонічний; гуманізм – гуманність; голосистий – голосний – голосовий.

Завдання 2. Запишіть правильно конструкції.

Судівська медицина; дослідження особистості преступника; уголовний процес; дати уголовно-правову оцінку; преступна діяльність; на основі всезагальної закономірності; при касанні гладкої поверхні пальцем; всякий раз утворюється потожировий слід; сліди злому прегради; використання вогнестрільної зброї; залишаються гільзи, пулі, копоть; рекогносцировка міста здійснення злочину;

Завдання 3. Поясніть значення і особливості функціонування наведених іншомовних слів, введіть у контекст. Поставте наголоси у цих словах.

Агент, азарт, аліменти, бігамія, бойкот, бюлетень, вердикт, версія, гангстер, гіпотеза, девіація, денонсація, дефектологія, ідентифікація,

імператив, інкасатор, інкогніто, інтерцесія, кадастр, казус, легіон, летаргія, мазохізм, майорат.

Завдання 4. Наведені словосполучення перекладіть українською мовою. Порівняйте дієслівне керування в обох мовах.

Авторитет спеціаліста підтвержден; просмотреть печатную агитацию; проводится косвенная агрессия; акт о несчастном случае составлен; акт судебного осмотра предоставлен; произведен необоснованный арест; выдано чекový бланк; блюсти интересы государства; брать на поруки; брать под сомнение; быть на страже; вверить имущество; ввести в заблуждение; ввести в соблазн; ввести в убыток; взвинтить цены; взыскать штраф; возбуждать подозрение; давать ложные показания; давать свидетельские показания; действовать в качестве истца; действовать в качестве ответчика; делать предложение.

Завдання 5. Встановіть, яка з двох дієслівних конструкцій правильна.

Розказав про цю історію – розповів про цю пригоду; капризи погоди нас не балують – погода нас не тішить; попадати в біду – опинитися в біді; попірати норми міжнародних відносин – зневажати норми міжнародних відносин; послуговується обставинами – керується обставинами; постраждали від повені – потерпіли від повені; інакше не маємо права поступати – інакше не маємо права вчинити; потерпіли за свої переконання – постраждали за свої переконання; потерпіти фіаско – зазнати фіаско; потрапляв у немилість – впадав у неласку; потягнув із цеху – украв у цеху; не може оправитися від невдачі – не може оговтатися від невдачі; освоїти мову – опанувати мову; не перевелися взяточники – не бракує хабарників; перетворювати в життя – втілювати в життя; підготувати матеріали – підготувати матеріали; піддаються смертельній небезпеці – зазнають смертельної небезпеки; підкоряється законам – підпорядковується законам; виборне право – виборче право; вищестоячий суд – суд вищої інстанції; він заінтересований в цьому – він зацікавлений у цьому.

Завдання 6. Визначіть, які слова і чому вжиті недоречно. Виправіть речення, поясніть характер помилки.

1. Якщо за “просте”, без обтяжуючих обставин, насилування закон передбачає позбавлення свободи на термін від трьох до п’яти років, то за вчинення кваліфікованих насилувань розмір покарання у вигляді позбавлення свободи становить від п’яти до п’ятнадцяти років. 2. Для того, щоб вірно кваліфікувати злочиння, необхідно належно знати характеристику кожної з обтяжуючих обставин. 3. Тому дане нововведення у законі являється актуальним, бо здійснення суб’єктом насилування раніше будь-якого статевого злочину свідчить о його підвищеній суспільній небезпеці. 4. У кримінально-правовій літературі

спірним завжди було питання: чи вважається насилування повторним, якщо відомо, що звинувачуваний раніше вже здійснив статевий злочин, але потерпіле від нього лице жалобу не подавало. 5. Тому, якщо лице або група на протязі нетривалого відрізка часу (наприклад, того ж вечора або ночі) скоїли з однією потерпілою особою декілька насильницьких статевих актів, то у наявності злочин продовжуваний, а не повторність злочинів. 6. Особливу небезпеку становить насилування, здійснене групою осіб, оскільки: групі осіб легше здолати опір потерпілого лица; при груповому насилуванні більше шансів завдати серйозної шкоди здоров'ю психологічному; насилування, вчинене групою осіб, свідчить про винятковий цинізм його учасників. 7. Безперечно, що за період ставлення незалежної України зроблено важливі шаги у напрямку формування законодавства, необхідного для ефективної протидії наркобізнесу. 8. Водночас здійснені і продовжують запроваджуватися необхідні керувальні та інші міроприємства, спрямовані на підсилення боротьби з наркозлочинністю. 9. Кримінальний аналіз реального становища, динаміки та суспільної небезпечності даної злочинності вказує на наявність низки невирішених проблем у боротьбі зі злочинами у сфері обертання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. 10. Так, не дивлячись на вживані державою міроприємства, наркозлочинцям вдається діяти безкарно на протязі тривалого часу і завдавати значущих збитків інтересам громадян і суспільства в цілому.

Завдання 7. Визначіть, де в наведених реченнях дієприслівникові та дієприкметникові звороти вжиті неправильно і чому. Запишіть речення правильно.

1. Бувши на посаді обласного рівня, Віктор Янукович, безперечно, мислив загальнодержавними масштабами, бо інакше йому б не довірили перебування на посту республіканського рівня. 2. Відкриваючий семінар, Володимир Сташис – голова Оргкомітету – нагадав учасникам і гостям про те, що у семінарі беруть участь академіки і члени-кореспонденти Академії правових наук України, 18 докторів та 22 кандидати юридичних наук, представляючі провідні навчальні та науково-дослідні заклади з різних регіонів України. 3. Влучний постріл українських зенітників, судячи з реакції іноземних видань, зіпсував імідж нашої країни всерйоз і надовго. 4. Характеризувавши об'єктивну сторону злочинів В. Тихий визначив суспільно небезпечну протиправність діянь (дії або бездіяльності), що порушують громадську безпеку, знижують захищеність життя і здоров'я людей та інших важливих цінностей суспільства. 5. Основною «мішенню» цих злочинних посягань є національні й наднаціональні інститути, посягаючи на які, винні особи прагнуть

порушити недоторканність цих інститутів з метою прийняття або відмови від прийняття, якого-небудь рішення у їхніх власних інтересах або інтересах інших осіб. 6. Враховуючи масову доступність комп'ютерних засобів, не виключено, що вони використовуються і терористами: для підготовки терористичних актів (збору необхідної інформації, обміну інформацією при організації, підготовці та плануванні злочину), а також як предмет злочинного посягання для досягнення мети терористичного акту.

Завдання 8. Поясніть, чим різняться одиниці синонічних рядів, встановіть, які одиниці ненормативні. Синоніми четвертого ряду введіть у речення.

1. Посковзнутися, підсковзнутися, підковзнутися, послиснутися.
2. Послаблювати, зменшувати, полегшувати, притупляти.
3. Послідовний, систематичний, методичний, неухильний, витриманий, консеквентний.
4. Послідовний, неухильний, непохитний, правовірний, ортодоксальний.
5. Послідовник, продовжувач, наслідувач, прибічник, прихильник, апостол, адепт.
6. Постійний, сталий, безперервний, безупинний, невпинний, неспинний, безперестанний, неминучий.
7. Поступовий, ступеневий, плавний, повільний, еволюційний.
8. Постріл, стріл, вистріл, дуплет.
9. Потай, таємно, стиха, нишком, крадькома, назирці, по-змовницькому.

Завдання 9. Замініть ненормативні конструкції. Запам'ятайте правильні моделі.

Вищестоячий суд; доповнючих елементів; співставляти томи прочитаного; справитись із завданням; справляти тиск на уряд; не спричиняйте їм душевних ран; це спричинило до ідеологічних помилок; становлять собою нову форму боротьби; викиди якого становлять шкідливі речовини; стануть на чолі боротьби; державність створює останній шанс виживання; стоятиму на законі та моралі; страждають частим головокружінням; сторони притримуються умови; ми прорахувалися в ньому; протирічити законові; розбирається глибоко у цьому питанні; битком набитий зал.

Завдання 10. Пригадайте правила наголошування складних слів з іншомовними компонентами. Поставте наголос у наведених словах.

Варіант 1

Інтервал, інтервалюта, інтервент, інтервенція, інтервокальний, інтеркінез, інтерлінгва, інтерлінія, інтерлюдія.

Варіант 2

Кінематограф, стенограф, спектрограф, хронограф, каліграф, поліграф, телеграф, графоманія, графологія.

Варіант 3

Барометр, гальванометр, манометр, гексаметр, діаметр, периметр, міліметр, кубометр, вольтметр.

Завдання 11. Як зміниться значення слова зі зміною наголосу? Поясніть значення поданих слів, використавши тлумачний словник.

Засідання – засідання, замір – замір, запал – запал, вигода – вигода, розвідник – розвідник, об'єднання – об'єднання, ремінь – ремінь, розпал – розпал.

Завдання 12. Зробіть повідомлення про фактичне спілкування (вибір стереотипних, неінформативних з погляду реальної комунікації запитань виконує насправді дуже важливу етикетну функцію – встановлення контакту та вияв підкресленої уваги до співрозмовника) використавши роботи А.Кримського. Твори: В 5 т. – К., 1973. – Т.5. – Кн.2. (обов'язково запис на дискеті).

Завдання 13. виправте наведені речення і прокоментуйте їх.

1. По канонах права, людина яка втонула, повинна пройти експертизу.
2. Свідчення понятого і свідка співпадають. 3. Вимагательство сталося таємно і всі про це знають. 4. Я свідчу проти громадянина Христиненка. Він цього вартий. 5. Після відповідної процедури суду амністованому вручається квиток додому, якщо він у нього є. 6. Поблизу брами, де, очевидно, й сталася трагедія, вона побачила жінку, яка стояла біля своєї квартири. 7. Між 53-річним В. та його 19-річним сином виникла бійка. У зв'язування стосунків батька й сина втрутився зять пана В., ставши бити тестя по голові. Той знепритомнів і впав на ліжко. Тоді 77-річна теща, схопивши сокиру, відрубала своєму зятю голову. Після смерті батька зять і син кинули тіло на фіру, відвезли на берег річки Дністер і кинули у воду. 8. Підліток заліз у кулінарію, де з'їв 10 тістечок і 27 жувальних гумок. 9. 26 тисяч пляшок горілки, виготовлені нелегальним шляхом, були заарештовані й знищені на місці злочину.

Завдання 14. Замініть ненормативні конструкції. Запам'ятайте правильні моделі.

Міроприємства по боротьбі, приймаючи до уваги, відносно нього, мужський костюм, заява в одному екземплярі, згідно рішення райсуду, закрити відносно нього кримінальну справу, злочин являється не тяжким, удар в область обличчя, провести слідуючі оперативно-пошукові дії, вина не доказана, під видом працівника відділу, це протирічить логіці, наше ходатайство оставили без уваги.

**Тема 2. Види усного спілкування за професійним спрямуванням.
Жанри публічних виступів**

Навчальна мета. Допомогти оволодіти різними видами усного спілкування, підготувати публічний виступ.

1. Особливості усного та писемного мовлення.
2. Правила ведення службової бесіди.
3. Особливості службової телефонної розмови.
1. Жанри публічних виступів.
2. Структура виступу.
3. Підготовка до виступу.
4. Запорука перемоги.

Жанри публічних виступів

Повідомлення.

Що це таке? Невеликий публічний виступ, невелика доповідь на якусь тему.

Де виголошують виступ? Під час проведення практичних чи семінарських занять.

Як підготувати? Пишуть здебільшого за одним джерелом.

Наукова доповідь.

Що це таке? Узагальнення наукових даних, інформація про досягнення, відкриття чи результати наукових досліджень.

Де виголошують виступ? Під час проведення семінарів, конференцій та інших зібрань з науковим спрямуванням.

Як підготувати? Написання реферату, що становить критичний огляд і вивчення ряду публікацій учених методами наукового опрацювання літератури.

Ділова доповідь.

Що це таке? Діловий документ з викладом певних питань життя і діяльності певного колективу обов'язково з висновками та пропозиціями.

Де виголошують виступ? Під час проведення різних зібрань, розраховується на обізнаних слухачів.

Як підготувати? Опрацювання значного фактичного матеріалу, використання прикладів, ілюстрацій, володіння фактами для глибокого аналізу стану справ у фірмі, на підприємстві, в установі тощо. Керування для „підкреслення” положень висловами типу „необхідно наголосити”, „треба підкреслити”, „мусимо постійно пам'ятати”. У заключній частині обґрунтувати шляхи і способи практичного розв'язання проблем, розкрити перспективи подальшої роботи, поставити завдання на майбутнє. Може бути заздалегідь надрукована і роздана учасникам зібрання.

Виступ по доповіді.

Що це таке? Коротке, фрагментарне виголошення інформації, не має самостійного значення, його можна зрозуміти у зв'язку з обговорюваною проблемою.

Де виголошують виступ? Після виголошення доповіді на зібранні.

Як підготувати? Промовець, як правило, торкається кількох питань, висвітлених у доповіді, й оформляє виступ найчастіше як набір реплік.

Промова:

- а) мітингова;
- б) ювілейна;
- в) ділова, тощо.

Що це таке? Усний виступ з метою висвітлення певної інформації та впливу на розум, почуття і волю слухачів.

Де виголошують виступ? На мітингах, конференціях та інших зібраннях.

Як підготувати? Виявити нові аспекти теми, підкреслити сказане новими фактами, звертатися до почуттів слухачів. У діловій промові орієнтуватися на логічний вплив. Під час виголошення ювілейної промови включати найважливіші етапи діяльності та досягнення ювіляра, експромти, дотепні жарти, побажання подальшого плідного розвитку. Форма і зміст, попри невимушеності й дотепності викладу, повинні бути морально та етично виважені.

Лекція.

Що це таке? Пропаганда наукових знань шляхом усного викладу навчального матеріалу, наукової теми, що має систематичний характер. Чітка структура: вступ, основна частина, висновки.

Де виголошують виступ? Під час проведення занять з певної наукової дисципліни та зібрань з науковим спрямуванням.

Як підготувати? Огляд і коментар наукової літератури, акцентування уваги на ще не розв'язаних питаннях, проблемах. Вступ має бути лаконічним, інтригуючим. В основній частині повинно бути послідовно й логічно розкрито стрижневе питання. Не варто перенасичувати лекцію фактами, цитатами, цифрами, датами невпорядкованим ілюстративним матеріалом, бо це утруднює сприймання, не дає можливості стежити за основною думкою, ходом її розгортання. Висновки повинні логічно випливати з усього змісту лекції. Лектор повинен чітко й аргументовано висловити своє ставлення до теми.

Дискусія.

Що це таке? Обговорення будь-якого спірного питання.

Де виголошують виступ? Під час проведення зібрань.

Як підготувати? Формулювати думки однозначними й точними словами. Добирати аргументи, що свідчили б на користь певного способу розв'язання проблеми, уникати довгих преамбул, подробиць. Пам'ятати про культуру ведення: не можна принижувати і ображати свого опонента.

Тематика промов

1. Моя майбутня професія.
2. Звичай та традиції українців.
3. Політичні партії в Україні.
4. Проблема СНІДу.
5. Молодіжні організації в Україні.
6. Молодіжні організації за кордоном.
7. Охорона навколишнього середовища.

8. Проблема наркозалежності.
9. Обвинувачувальна промова прокурора.
10. Захисна промова адвоката.
11. Промова потерпілого і його представника.
12. Промова цивільного позивача.
13. Обвинувачувальна промова.

Завдання 1. Уважно прочитайте вступну частину головного обвинувача від США Джексона на Нюрнберзькому процесі. Прокоментуйте її тип та особливості промови.

Панове судді! Честь відкривати перший в історії процес зі злочинів проти загального миру накладає важку відповідальність. Злочини, які ми намагаємося засудити і покарати, настільки зловмисні, злісні і мають настільки руйнівні наслідки, що цивілізація не може потерпіти, щоб їх ігнорували, бо вона загине, якщо вони повторяться.

Той факт, що чотири великі держави, які захоплені перемогою і які страждають від нанесеної їм шкоди, утримали руку розплати і передали своїх полонених ворогів на Суд справедливості, є одним із найвидатніших прикладів тієї данини, яку влада платить розуму.

Цей Трибунал, хоча він і є нововведенням і експериментом, не є результатом абстрактних міркувань і не був створений задля того, щоб виправдати правові теорії. Цей судовий розгляд віддзеркалює практичне намагання чотирьох великих держав використати міжнародне право для того, аби протидіяти найбільшій загрозі нашого часу – агресивній війні. Здоровий глузд людства вимагає, щоб закон не обмежувався покаранням рядових людей за здійснені ними незначні злочини. Закон також повинен карати людей, які набувають величезну владу і використовують її навмисно і водночас для того, щоб привести до дії зло, яке не дає порятунку жодному вогнищу у світі.

Такого роду грандіозних масштабів справа і передана нам на розгляд, панове судді!

На лаві підсудних сидить 20 морально зламаних людей. Відчуваючи докори тих, ким вони керували, майже до такої ж міри, як і горе тих, на кого вони напали, ці люди назавжди тепер позбавлені можливості творити зло.

Зараз важко углядіти в цих жалюгідних полонених ознаки тієї влади, за допомогою якої вони як нацистські лідери колись панували над значною частиною земної кулі і наганяли жах на більшість її населення. Їх особиста доля не має великого значення для людства.

Цей судовий розгляд набуває такої важливості тому, що ці в'язні представляють у своїй особі зловісні сили, які будуть таїтися в світі ще до того, як тіла цих людей перетворяться на попіл. Ці люди – живі символи расової ненависті, терору і насилля, пихатості й жорстокості, народжених владою. Це символи жорстокого націоналізму і мілітаризму, інтриг і провокацій, які протягом одного покоління неодноразово втягували Європу в безодню війни, знищуючи її чоловіче населення, руйнуючи її будинки, сіючи злидні. Вони до такої міри приєднали себе до створенної ними філософії і до керованих ними

сил, що прояв до них милосердя буде означати перемогу і заохочення того зла, яке пов'язане з їхніми іменами.

Цивілізація не може дозволити собі будь-який компроміс із спеціальними силами, які здобувають нову могутність, якщо ми поведемося двозначно або нерішуче з людьми, в особі яких ці сили продовжують своє існування.

Завдання 2. У поданій промові застосуйте різні види наголошування слів: висотне, темпове, силове і фазове, позначивши їх (висотне -----, темпове - - - - , силове _____, фазове"....."). Обґрунтуйте свої міркування. Прочитайте текст вголос відповідно до вказаних позначок.

ПРОМОВА ПРОКУРОРА У КРИМІНАЛЬНІЙ СПРАВІ С.І.МЕЛЬНИКА

Завершується розгляд складної кримінальної справи щодо обвинувачення підсудного Сергія Мельника у вчиненні умисного вбивства громадянки Лелюк Тетяни за обтяжливих обставин. Трагедія цієї справи подвійна: по-перше, обірвалося життя молодій жінки, матері двох малолітніх дітей, дочки сивих немолодих батьків, коханої дружини Ігоря Степановича Лелюка; по-друге, органи попереднього слідства звинувачують у вчиненні цього найнебезпечнішого злочину молодшу людину, Мельника Сергія Івановича, який також має сім'ю, батьків, добру репутацію на роботі, за місцем проживання, і він заперечує свою присутність до цього злочину. Ще на початку 18 ст. французький письменник Жан-Жак Руссо писав: **“Тисяча шляхів веде до помилки, а до істини – тільки один.”**

Сьогодні у мене складне завдання – допомогти суду знайти істину. Вона одна у справі: або підсудний Мельник винний у вчиненні умисного вбивства гр. Лелюк за обтяжливих обставин, або невинний. Вийти на шлях істини мені допоможе ретельний аналіз доказів, зібраних на попередньому і судовому слідствах.

Органи попереднього слідства звинувачують Сергія Мельника у вчиненні умисного вбивства гр. Тетяни Лелюк біля її будинку №4 на вул. Рівненській 22 лютого 2006 року близько 20-ї години за таких обставин:

Мельник зустрів Лелюк і запропонував вступити з ним у статевий зв'язок. Лелюк відмовила. Тоді Мельник підняв із землі камінь і наніс удар потерпілій з метою подолати її опір. Коли Лелюк знепритомніла, він відтягнув її на город біля будинку №6, згвалтував її двічі, а потім, з метою приховати вчинений злочин, убив.

Тема 3. Лексичні норми сучасної української мови в професійному спілкуванні. Багатозначні слова і контекст. Пароніми, антоніми, омоніми і синонімічний вибір слова

Навчальна мета. Сформулювати вміння знаходити в тексті й доречно використовувати у професійному мовленні терміни, іншомовні слова, синоніми, пароніми, омоніми, користуючись різними видами словників.

1. Професіоналізми та терміни.
2. Вимоги при користуванні термінами.
3. Правила вживання іншомовних слів.
4. Синоніми, пароніми, антоніми та омоніми в професійному спілкуванні.

Групування слів української мови

Розрізнення слів	Групи слів	Приклади
За значенням	однозначні багатозначні подібні (синоніми) протилежні (антоніми)	суфікс, краков'як, земля, вільний, думати-міркувати, високий-низький
За звучанням або написанням	омоніми омоніми омофони	коса (знаряддя праці) і коса (заплетене волосся) приклад – приклад сонце – сон це
За звучанням або написанням	загальноновживані специфічно побутові, наукові терміни та професіоналізми, ділові штампи, образно-художні	людина, жити, миска, шафа, пунктограма, теорема, шов, стібок, нижчепідписаний, хмарки-лебеді
За емоційним забарвленням	нейтральні емоційні	ранок, ліс великий, красень
За сферою вживання	літературні діалектні знижені	півень когут (півень) тріснути (вдарити)
За активністю вживання	активного вжитку пасивного запасу	палець перст (палець)
За походженням	незапозичені запозичені	означення епітет

Вимоги при користуванні термінами

1. Термін треба вживати лише в тій формі, яка зафіксована в словнику.

2. Термін повинен вживатися з одним значенням, закріпленим за ним у словнику.

(Наприклад: економічний термін повинен вживатися в тому значенні, в якому застосовують економісти; технічний – у тому, в якому його використовують інженери).

3. Звертати увагу на терміни, що вживаються у 2-х або кількох галузях з неоднаковим значенням, а також на багатозначні терміни.

4. Суворо дотримуватися правил утворення від терміна похідних форм, засвідчених у словниках.

5. При вживанні терміна звертатися із словником, якщо термін викликає сумніви.

6. Термін повинен бути чітко диференційованим.

7. При перекладанні термінів звертати увагу на контекст.

Основні правила функціонування термінів:

1. Розрізняють термінологію загальнонаукову (*експлуатація, конструкція, виробництво*) і вузькоспеціальну (*депозит, факсиміле*).

2. У складі термінології наявна значна кількість іншомовних слів: рекреація, інвестиція, туризм.

3. Терміни характеризуються літературною сформованістю й однозначністю. В основному значенні терміни зафіксовані у державних стандартах і спеціальних словниках, довідниках. Неоднозначний термін вважається невдалим, його намагаються замінити чи дають додаткові пояснення.

4. Терміни не мають емоційного забарвлення і не можуть мати синонімів.

Від термінів треба відрізнити *номенклатурні назви* (лат. *Nomenklatura* – „перелік”, „список”). Відмінність полягає в тому, що в основі терміна лежить загальне поняття, а в основі номенклатурної назви – одиничне. Це своєрідні етикетки предметів, явищ, понять. До номенклатури входять серійні марки машин, верстатів, приладів, підприємств, установ, організацій, географічні назви. Наприклад, туристичний об’єкт, рекреаційна зона – терміни; Крим, Родос, Корсика, Сардинія – номенклатурні назви.

На відміну від експресивно нейтральних професіоналізмів у розмовному мовленні будь-якого професійного середовища є певна кількість емоційно забарвлених слів: бублик (кермо), тачка (таксі), пиляти (важко їхати) тощо. Це так звані *сленг* або *професійні жаргонізми* – емоційно забарвлені слова, які становлять спеціалізацію носіїв мови. Професійні жаргонізми мають експресивно нейтральні відповідники в загальнонародній мові. Вони належать до лексики обмеженого функціонування, для якої характерне забарвлення не літературності.

Арго – умовна говірка певної соціальної групи з набором слів, незрозумілих для невластивих у справі цієї групи. Якщо жаргон – суспільна забава, мовна гра, підпорядкована бажанню посилити експресію, то арго є засобом спілкування тих людей, які хочуть приховати свої наміри від решти членів суспільства. Це своєрідний мовний код. Колись існували замкнені соціальні групи (лірники, кобзарі), для яких арго було знаряддям самозахисту. Тепер арго в повному обсязі не існують. Арготизми, як і сленг, перебувають поза літературою нормою.

Професіоналізми

Більшість слів сучасної української мови є загальноживаними. Ними користуються в усіх сферах життя і діяльності. Значно менше слів вузькоспеціальних, які вживаються окремими групами людей у різних галузях народного господарства, науки, культури тощо.

Слова або звороти, притаманні мовленню людей певної професії, називають *професіоналізмами*.

Професіоналізми позначають назви понять певної галузі виробництва, роду занять тощо: турпродукт, рекреаційні зони, туроператор, (з мовлення менеджерів турбізнесу).

У писемному мовленні не використовуються професіоналізми, які являють собою слова, вжиті в особливому, специфічному значенні для певної професійної сфери: пара – заняття у вузі, шапка – початковий реквізит документів і т.д. Значна частина професіоналізмів з часом стає термінами, однак деякі з них не набувають загального поширення і літературного нормування. Професіоналізми є одним із найважливіших джерел творення термінів.

І терміни, і професіоналізми покликані визначати поняття певної галузі виробництва, культури, науки тощо. Але якщо мета професіоналізмів – спростити спілкування, то терміни відіграють роль передачі досвіду в процесі суспільної діяльності, забезпечують передачу інформації в тому чи іншому тексті.

Отже, *терміном* називається слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя.

Правила вживання іншомовних слів у професійному спілкуванні

1. Вживання іншомовного слова недоцільне, якщо у нього є український відповідник з тим самим обсягом значення.
2. Запозичені слова слід вживати правильно й точно, саме з тим значенням, із яким вони запозичувалися.
3. Запозичені слова повинні бути зрозумілі.
4. Не рекомендується вживати в одному контексті на позначення того самого поняття і запозичене слово, й власномовне.

Завдання 1. Поясніть значення і вживання наведених слів, звернувшись, де необхідно, до тлумачних словників. Із фаховими словами складіть речення.

1. Адвокат – захисник, угода – контракт – договір, аджестер – експерт, алібі – перевірка, екстрадиція – передача, аліменти – утримання, амністія – прощення, імунітет – сводоба, аналогія – схожіть.
2. Апатриди – позбавлення, апеляція – зворнення, версія – поворот, вето – заборона, дублікат – подвоєння, віндикація – претензія, казус – випадок, вотум – воля, евінтуальний – непрямий.

3. Геноцид – вбивство, гіпотеза – припущення, ідентифікація – ототожнення, гонорар – винагорода, декрет – указ, делікт – порушення, денонсація – розривання, касація – скасування, диспозація – розміщення.

Завдання 2. Поясніть значення наведених слів. Поєднайте їх з поданими нижче словами, утворіть, де потрібно, відповідну форму.

Варіант 1

Публіцистичний // публічний. ... діяльність, ... лекція, ... характер, ... книгарня, ... талант, ... стаття, ... місце, ... фільм, ... матеріал, ... огляд, ... скандал, ... сторінки, ... бібліотека, ... мова.

Расистський // расовий. ... збіговисько, ... політика, ... карателі, ... дискримінація, ... ідеологія, ... ненависть, ... доктрина, ... належність, ... закони, ... відмінності, ... фанатизм, ... напруження.

Інструктивний // інструкційний. ... карти, ... нарада, ... картки, ... стиль, ... лист, ... вимоги, ... мовлення, ... семінар, ... положення, ... бесіда.

Варіант 2

Інженерний // інженерський. ... уява, ... справа, ... плани, ... служба, ... факультет, ... академія, ... талант, ... хист, ... кадри, ... молодь, ... задум, ... споруда, ... інструмент, ... досвід, ... етика.

Гнівливий // гнівний. ... бунтар, ... чоловік, ... жінка, ... трибун, ... хлопець, ... дівчина, ... вірші, ... рядки, ... жест, ... батько, ... мати, ... вигляд, ... погляд, ... товаришка, ... вихователь, ... командир, ... виступ, ... відповідь, ... відсіч, ... обурення, ... промова, ... протест.

Відчуття // почуття. ... зорові, ... краси, ... зникло, ... розвинуте, ... щире, ... кольору, слухові, ... важливе, ... рівноваги, ... нове, ... спраги, ... нерухомості, ... пропорції, ... сорому, ... обов'язку, ... гіркоти, ... впевненості.

Варіант 3

Відповідальний // відповідний. ... людина, ... особа, ... формі, ... змістові, ... посаді, ... редактор, ... момент, ... пора, ... оригіналові, ... роль, ... іспит, ... доручення, ... пост, ... операція.

Автоматизований // автоматичний // автоматний. ... диск, ... пристрій, ... виробництво, ... праця, ... апарат, ... патрон, ... ріжки, ... лічильник, ... технологічний процес, ... гідроелектростанція, ... черга, ... маніпулятор, ... мережа, ... система, ... радіокомпас, ... жест, ... рух, ... цех.

Приписка // прописка. ... коротка, ... велика, ... постійна, ... тимчасова, ... важлива, ... у паспорті, ... до тексту, ... внизу, ... зверху.

Варіант 4

Поступальний // поступливий // поступовий. ... рух, ... людина, ... розвиток, ... перехід, ... процес, ... жінка, ... хлопець, ... працівник, ... учень, ... хід.

Нормалізувати // нормувати. ... працю, ... відносини, ... діяльність кишечника, ... робочий час, ... зарплату, ... прибутки, ... витрати, ... серцевий ритм, ... склад крові, ... функції печінки.

Обшукати // ошукати. ... покупця, ... чесну людину, ... будинок, ... кімнату, ... затриманого, ... полоненого, ... селян, ... трудящих, ... ворога, ... кожний закуток, ... докладно, ... поспішно, ... різними способами.

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

Варіант 1

1. Билет в один конец; билет государственного банка; билет туда и обратно; военный билет; депозитный билет; ломбардный билет; обратный билет; пригласительный билет.

2. Ведущая роль; ведущая шестерня; ведущее звено производства; ведущий ученый; ведущий самолет.

3. Верная гибель; верная опора; верная мысль; верное поражение; верный перевод; верный проигрыш; верный своему слову; верный себе; верный способ; с оригиналом верно.

Варіант 2

1. Бесконечная ветвь кривой; ветвь власти; ветвь дерева; ветвь связи; восходящая ветвь; ветвь нерва.

2. Взвешенная сумма; взвешенное состояние; взвешенный подход; взвешенный уровень звукового давления; средневзвешенное превышение.

3. Военная база; военное производство; военное дело; военное время; военная форма; военный конфликт; военный потенциал; военный заказ.

Варіант 3

1. Гармоническая вибрация; гармонический стиль; гармоническая волна; гармоническая краска; гармонический голос; среднее гармоническое; гармоническое отношение.

2. Государственный язык; государственная администрация; государственная идея; государственный кредит; государственное право; государственная политика; государственная тайна; государственный долг.

3. Коренная перестройка; коренная реконструкция; коренное население; коренным образом; коренные особенности; коренной зуб; коренной поворот.

Варіант 4

1. Гражданская авиация; гражданская администрация; гражданская война; гражданская жизнь; гражданская казнь; гражданский долг; гражданский брак; гражданские свободы; гражданская юрисдикция; гражданские права и свободы.

2. Административная граница; верхняя граница окна; временная граница; государственная граница; граница настройки; граница зоны обнаружения извещателя; граница погрешности; граница района; граница резьбы; таможенная граница; этническая граница.

3. Исключительная компетентность; исключительная мера; исключительная оперативность; исключительная роль; исключительное значение; исключительное право; исключительные меры; исключительные обстоятельства; исключительный закон.

Завдання 4. У наведеному тексті знайдіть іншомовні слова та іншомовні вкраплення. Яка їх функція у тексті? Чи можна дібрати до них українські відповідники.

Траст як один із розповсюджених інструментів управління довірчою власністю є правовою конструкцією англосаксонського права. Траст застосовується шляхом договору між власником, що передає своє майно у трастове управління (засновник) і трастовим управляючим, котрий володіє і розпоряджається цим майном в інтересах зазначеної власником особи (бенефіціара), якому після закінченню певного періоду часу буде передане це майно. Заснування трасту не спричиняє створення юридичної особи. Його основні умови щодо розпорядження, розподілу і передачі власності, як і коло бенефіціарів, є строго конфіденційним.

Відповідно до такого договору, трастів управляючий стає номінальним власником переданого йому майна, яким він повинен управляти в інтересах зазначеної у договорі особи. Засновник, що передавав своє майно у трастове управління, однак, зберігає деякі можливості із управління цим майном. Відповідно до умов трасту, він має право на інструктування трастового управляючого із використанням, так званих, листів-побажань (Letter of Wishes).

Завдання 5. У якому професійному середовищі вживаються подані слова та словосполучення? Поясніть їх значення.

Аварія, амністія, бюджет, браконьєр, вандалізм, вердикт, вотум, гашиш, гуманізм, дебош, делікт, демагогія, де-юре, експерт, жаргон, імітація, казус, конфірмація, легіслатура, маніяк, нюанс, оргія, портупея, ранг, рецидивіст, садизм, табу, фарисейство, хакер, юстиція.

Завдання 6. Укладіть словник термінів за визначеннями.

Сукупність судових установ, діяльність суду щодо здійснення правосуддя, а також судове відомство.

Залякування погрозою розголошення відомостей, які можуть скомпрометувати кого-небудь з метою одержання якихось вигод; злочин, пов'язаний з такими діями.

1) передбачене актом найвищого органу державної влади повне або часткове звільнення від покарання та його правових наслідків і пом'якшення покарання певної категорії осіб, засуджених судом,

дотримання й припинення порушеного кримінального переслідування, а також зняття судимості з осіб, що відбули покарання або звільнені від покарання; 2) переносно – прощення, помилування взагалі.

Особа, що займається полюванням і рибною ловлею в недозволених місцях, у заборонений час, відстрілом і виловлюванням тих видів тварин і птахів чи риб, що їх за законодавством заборонено здобувати.

Видача іноземній державі особи, що вчинила злочин.

Пред'явлення обвинувачення у вчиненні злочину.

Професійний вбивця, вбивця-найманець.

Представники державних або виборчих структур, що чинять тиск на законодавців і державних чиновників з метою прийняття чи відхилення тих чи інших законів.

Образ думок, світосприймання, психологія окремої особи, соціальної групи, національної спільності.

Людина, яка неухильно дотримується певних переконань, напрямів, учень.

У сучасних міжнародних економічних відносинах форма обміну фахівцями, технічною документацією, рекомендаціями щодо впровадження й використання технічних досягнень.

Нездоланий страх, збентеження, що раптово охоплює людину чи багатьох людей.

Принцип, за яким особа, підозрювана або обвинувачена у вчиненні злочину, вважається невинною доти, поки її вина не доведена в порядку, передбаченому законом.

Особа, яка раніше була засуджена за вчинення злочину і знову вчинила злочин. Повторність вчинення злочину є обставиною, що обтяжує відповідальність.

Завдання 7. Випишіть спочатку терміни, а потім професіоналізми.

§ Ціна, ринок, контроль, націнка, номінал, товар.

§ Монополія, прибуток, акція, стиль, бюджет, дохід, кредитування.

§ Палець, головка, плече, ручка.

§ Вінчестер, командний, рядок, дискета, монітор, файл, курсор.

§ Бунація, левант, карапкан, маестро, грего, трамонтан.

Завдання 8. Виберіть із книжки відомого українського письменника В.Самійленка “Чужомовні слова в українській мові” // Бібліотека української літератури. – К., 1990. – С. 501. міркування про іншомовні слова та їх значення в українській мові. Підготуйте невелике повідомлення на цю тему.

Завдання 9. За Словником іншомовних слів розкрийте значення таких термінів: альфонс, аутодафе, афект, блейвейс, блеф, візитація, демагогія, інквізиція, крематорій. Чи є вони сьогодні нормативними і вживаними? До якого шару лексики вони потрапили?

Завдання 10. З якого типу словника наведено зразки статей?

Варіант 1

Лити, ллю, ллєш. 1.Змушувати текти, витікати яку-небудь рідину. Вже не пам'ятаю, чи довго я там спала. Тільки чую, мене штовхає під бік якийсь молдаван і ллє мені на лице воду з тикви (Н.-Лев.); //перен. Випромінювати, видихати, поширювати навколо себе (світло, пахощі, звуки і т.ін.). Сріблястий місяць тихо Чарівне світло лив на сонну землю (Фр.); // Те саме, що розливати. Де п'ють, то там і ллють, без шкоди не бува (Г.-Арт.)* Лити воду – вести пусту, беззмістовну розмову: Лити воду на чий млин (чиє колесо) – діяти на чию-небудь користь. Лити (проливати, пролити, точити) кров див. кров; Лити піт – важко працювати. Честь тому, хто в землю чорну В спеку, в холод піт свій ллє! (Грб.); Лити сльози (слізки) – гірко плакати. Думав жити, поживати Та Бога хвалити, А довелось на чужині Тільки сьози лити!(Шевче.). 2. Сильно, безперервно текти. Як же хлине дощ, і вже не йде, а ллє (Кв.-Осн.)* За спину (шию) не ллє – немає чого поспішати./Кармелюк:/Перебили тобі рахубу, Мошко, ну, та нічого – за спину не ллє, починай /грати/ знову (Вас.); Ливцем (ливнем) лити – іти дуже сильно (про дощ). 3. Виготовляти що-небудь із розплавленої речовини. – Ну, тепер тільки осені діждати, сала купити – та й свічки почнемо лити (Мирн.).

Варіант 2

ІНСТИТУЦІЇ (від лат. Institutio – настанова) – 1) Назва елементарних підручників римського цивільного права. 2) Установи, заклади.

Варіант 3

Бог (Всевишній, Вседержатель, Господь, Творець /Всесвіту/, Пресвятий Отец, Цар (Отець)Небесний, Цар Світу), бог; з великої літери – у християнському віровченні; також головні персонажі української міфології: Бог-Всебог, Бог-Творець, Бог-Батько (про Сварога); також у вигуківих висловах: Бог з тобою (з ним і т. д.), Боже поможи, не дай Бог (Боже), о Боже, слава Богу, хай Бог боронить та ін.; але з малої літери: бог Індра, бог неба, бог сонця, язичницькі боги, олімпійські боги та ін.; також у лексикалізованих та образних іронічних словосполученнях: бог його знає, бог зна хто, на бога та ін.; взяти бога за бороду та ін.

Варіант 4

Накочуватися, -чуюсь, -чуєшся 1. накатываться, -аюсь, -аєшся; 2. накатываться, укатываться; 3. (про стан, настрої) перен., розм. накатывать,-ает; 4. (накидатися з докорами, лайкою) перен., розм. набрасываться, -аюсь, -аєшся; нападать, -аю, -аєшь; накидываться, -аюсь, -аєшся; обрушиваться, -аюсь, -аєшся; розм. наскакивать (налетать) коршуном; напускаться, -аюсь. –аєшся; жарг.наежать, -аю, -аєшь; 5.(наближати) перен. надвигаться, -ается.

Завдання 11. Поясніть чи тотожні поняття мова і мовлення використавши статтю Марун М. Чи тотожні поняття мова і мовлення // Дивослово. – 1999. - №6. – С.12.

Завдання 12. У наведених реченнях знайдіть фразеологізми і прокоментуйте їх значення.

1. Слідчі органи палець об палець не вдарили, аби з'ясувати, хто саме з правоохоронців розпивав спиртне того вечора із злочинцями. 2. Півмісяця знадобилося йому, аби зрозуміти, що закон писаний для всіх. 3. На той момент один із нападників уже накивав п'ятами. 4. Громом серед ясного неба стало рішення Верховного Суду перенести слухання справи в іншу область. 5. Ні сіло ні впало з'явився новий свідок у справі громадянина Волкова. 6. Це була лебедина пісня злочинної групи. 7. Маючи на меті переплюнути всіх, він вляпався в авантюру. 8. Головне, одразу беріть бика за роги. 9. Навіть сльозу пустили хлопці, мовляв, усе зрозуміли, станемо на чесний шлях. 10. Директор господарства розводить руками: мовляв, не надали цьому уваги і якось випустили з виду.

Завдання 13. Випішіть зразки суржикової мови з повісті М. Медникової «Ой!». Журнал «Київ», - 1997. - №11-12.

Завдання 14. Виправте хиби у наведених нижче словосполученнях. Складіть з правильними варіантами словосполучень міні- розповідь (10-12 речень).

Вилучено персні з брильянтами; затримали взяточника; затриманий взломщик; Відказав ручнік; бойове дежурство; перший допрос; заявитель відказався від...; проведено досмотр; мнима угода; на мойому участку; система налогів; є кровопідтйоки на лиці; надіти наручники; нечистоплотні дії; рішення обжалував; ограбив лоток; очна ставка; зіткнення на перекр'остку; оплата подорожала; затриманий по підозрінню; перекупщики товарів; погранзона; предоставив план дій; пане полковник! Докладую...; протиречиві свідчення; стояв регуліровщик; роцотна відомість; спроба самовбивства; скрився від переслідування; взяти ссуду; записано в уставі; участковий виявив; ходатайство про звільнення; незаконне храненіє оружия.

Тема 4. Особливості перекладу текстів українською мовою. Комп'ютерний переклад текстів

Навчальна мета. Прищепити навички перекладу текстів українською мовою, використовуючи термінологічні двомовні та електронні словники.

Деякі вказівки щодо перекладу текстів за фахом

1. Враховувати відмінності відмінкових закінчень іменників, прикметників, особливості правопису цих частин мови.
2. Звертати увагу на конструкції з дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами.
3. Враховувати особливості використання конструкцій з прийменниками.

4. Звертатися до фахових словників при перекладі термінів та до перекладних словників при перекладі незнайомих слів.

Завдання 1. Перекладіть текст українською мовою. Підкресліть слова-терміни та поясніть їх значення.

Варіант 1

Обвиняемым является лицо, в отношении которого в установленном законом порядке вынесено постановление о привлечении в качестве обвиняемого. Показания обвиняемого являются одним из видов доказательств. В своих показаниях обвиняемый сообщает органам расследования и суду сведения о совершенных им или другими лицами действиях и об иных относящихся к делу фактах.

Обвиняемый вправе дать показания по предъявленному ему обвинению, а равно по поводу иных, известных ему обстоятельств по делу.

Первому допросу обвиняемого предшествует предъявление обвинения, которое должно последовать не позднее двух суток с момента вынесения постановления о привлечении в качестве обвиняемого, а в случае привода – в день привода.

Следует иметь в виду, что обвиняемый, будучи лицом заинтересованным в исходе дела, нередко прибегает к даче ложных показаний с тем, чтобы избежать ответственности.

Может создаться впечатление, что признание обвиняемым своей вины является более эффективным и достоверным средством установления истины. В действительности это не так.

Признание обвиняемым своей вины имеет важное значение для успешного расследования дела, но так же, как и отрицание им своей вины, может быть как правдивым, так и ложным. Признание обвиняемым своей вины так же, как и его показания в целом требуют проверки с помощью других доказательств, оцениваются в совокупности со всеми доказательствами по делу. В законе отмечается, что признание обвиняемым своей вины может быть положено в основу обвинения лишь при подтверждении признания совокупностью имеющихся доказательств по делу.

Вместе с тем, не следует и недооценивать показания обвиняемого. Он знает многие детали совершенного им преступления, которые порой другими средствами установить не представляется возможным. Он может, например, указать, где спрятаны похищенные ценности, труп или орудие преступления. Его показания могут указать на соучастников преступления и позволить пресечь их преступную деятельность и т. п.

Особую группу показаний обвиняемого представляют оговоры.

Оговор – это заведомо ложное показание, направленное в отношении невиновного лица. Оговор заведомо невиновного лица является обстоятельством, отягчающим ответственность. По нашему мнению, оговор заведомо невиновного лица является общественно

опасным действием, сходным с заведомо ложным доносом. Он не может оправдываться защитой обвиняемого от необоснованного обвинения. В уголовном законе необходимо предусмотреть ответственность обвиняемого (а равно и подозреваемого) за оговор заведомо невиновного лица.

Варіант 2

Материальные следы преступления представляют собой результаты определенных, находящихся в связи с расследуемым событием изменений свойств, состояний, признаков, взаиморасположений материальных объектов, отображающие обстоятельства совершенного преступления.

Обычно все следы преступления подразделяются на три большие группы: следы-предметы; следы-вещества (остатки веществ); следы-отображения. Они являются потенциальными вещественными доказательствами.

Однако, понятия следов преступления и вещественных доказательств различны как по своему объему, так и по содержанию.

С одной стороны, понятием материальных следов преступления охватываются такие объекты, которые в силу своих особенностей не могут быть использованы в доказывании в качестве вещественных доказательств (следы в виде телесных повреждений, труп, скоропортящиеся предметы, обстановка места происшествия) либо не вовлекаемые в процесс доказывания по причинам отсутствия научно обоснованных и апробированных методик извлечения из них информации о расследуемом событии.

С другой стороны, к вещественным доказательствам могут быть отнесены материальные объекты, которые либо вообще не были во взаимодействии с событием преступления (слепки, оттиски следов и др.), либо не претерпели каких-либо изменений – так называемые «негативные обстоятельства».

Таким образом, следы преступления являются лишь частью объектов материального мира – потенциальных вещественных доказательств. Для обозначения всей совокупности последних могут быть использованы термины «вещественные источники информации». В данных понятиях мыслятся все те «исходные материалы», которые при определенных условиях могут приобретать статус вещественных доказательств.

Вместе с тем, в понятие вещественных доказательств вкладывается большее содержание, чем в понятие материальных улик вообще или следов преступления в частности.

Сравнительный анализ норм уголовно-процессуального закона, а также рассмотрение указанных понятий в связи с динамикой познавательного-удостоверительного процесса (доказывания по делу) позволяют сделать вывод, что следы преступления и другие

материальные улики являются гносеологической и материальной первоосновой вещественных доказательств.

Непосредственному использованию их в доказывании по уголовному делу предшествует деятельность органов дознания и предварительного следствия по приспособлению к такому использованию превращения «вещи в себе» в «вещь для всех».

В ходе такой деятельности следы преступления и иные материальные улики процессуально закрепляются, оцениваются и приобретают правовой статус вещественных доказательств.

Каким же процессуальным требованиям должны отвечать следы преступления, чтобы получить статус вещественных доказательств? В решении данного вопроса мы исходили из того, что вещественных доказательств, как и доказательств вообще, не может быть вне доказывания.

Варіант 3

Следователь – участник уголовного процесса, уполномоченный производить предварительное следствие.

Предварительное следствие по уголовным делам производится следователями прокуратуры, следователями органов внутренних дел, а по делам о ряде государственных преступлений – следователями органов безопасности (ст. 112 УПК Украины).

По делам о преступлениях, предусмотренных статьей 80, частями 2 и 3 статьи 148 Уголовного кодекса Украины предварительное следствие производится следователями налоговой милиции. Если во время расследования этих дел будут установлены преступления, предусмотренные статьями 84, 86, 87, 148, 153, 156, 165, 172, 194 Уголовного кодекса Украины, связанные с преступлениями, по которым возбуждено дело, они расследуются следователями налоговой милиции.

Независимо от ведомственной принадлежности все следователи имеют при расследовании дел одинаковые процессуальные права и обязанности, ведут расследование в одном и том же процессуальном порядке.

Следователь обязан в каждом случае обнаружения признаков преступления возбудить и принять дело к своему производству, произвести объективное расследование и принять меры к раскрытию преступления, установлению объективной истины, защите прав и законных интересов граждан, возмещению причиненного преступлением ущерба, выявлению и устранению причин и условий, способствующих совершению преступлений, обеспечению правильного применения закона.

Следователь вправе производить самостоятельно все следственные и иные предусмотренные законом процессуальные действия в пределах своей компетенции.

Для реализации своих прав и обязанностей следователь наделен широкими процессуальными полномочиями.

При производстве предварительного следствия все решения о направлении следствия и производстве следственных действий следователь принимает самостоятельно, за исключением случаев, когда законом предусмотрено решение суда или получение санкции прокурора, и несет полную ответственность за их законное и своевременное проведение.

Одна из гарантий установления объективной истины по делу – обеспечение подлинной не на словах, а на деле процессуальной самостоятельности следователя. Если проанализировать Закон о прокуратуре, а также ст. ст. 227-231 УПК Украины (ст. ст. 211-214 УПК России), то можно заметить, что прокурорский надзор давно превратился в механизм руководства следователем. Прокурор, отмечал М.С. Строгович, не только наблюдает за дознанием и следствием, но и обладает решающей властью по всем вопросам расследования дела.

Указания прокурора органам предварительного следствия носят обязательный характер, их невыполнение служит одним из оснований для возвращения дела на дополнительное расследование. После нескольких возвращений такие дела зачастую прекращаются по надуманным основаниям, поскольку истекли предусмотренные законом сроки следствия.

Варіант 4

Построение правового государства предполагает непримиримую борьбу с преступностью. Для того, чтобы эта борьба была наступательной, необходимо в первую очередь создать надежные гарантии правовой и социальной защищенности следователей, сотрудников уголовного розыска и подразделений борьбы с организованной преступностью.

В этом направлении представляется возможным и необходимым осуществить следующее:

- объединить подразделения оперативно-розыскной юрисдикции МВД и экспертно-криминалистических служб в единую организацию – криминальную милицию, которая подчинялась бы только Министерству внутренних дел страны и была выведена из подчинения местных органов власти;

- объединить следственные аппараты МВД и Прокуратуры и создать единый независимый следственный комитет. На следователей и оперативных работников следует распространить статус неприкосновенности аналогично установленному статусу неприкосновенности депутатов;

- ввести в практику перемещение оперативных работников и следователей из одного района в другой по происшествии пяти лет работы с гарантированностью жилья и трудоустройства по специальности членов их семей. По уходу на пенсию следователям и сотрудникам

криминальной милиции должно быть обеспечено право выбора иного места жительства с решением жилищной проблемы.

Дознание осуществляется по правилам, установленным уголовно-процессуальным законом для производства предварительного следствия, за некоторыми специально оговоренными изъятиями, дополнениями и положениями. К числу общих положений, характерных для всех форм дознания и не присущих предварительному следствию, может отнести следующие.

Лицо, производящее дознание, не пользуется процессуальной самостоятельностью в том объеме, которым пользуется следователь. При несогласии с указаниями прокурора по вопросам: о привлечении в качестве обвиняемого, о квалификации преступления и объеме обвинения, о направлении дела в суд или о прекращении дела – орган дознания (лицо, производящее дознание) вправе обжаловать их вышестоящему прокурору, но не приостанавливая выполнения этих указаний. Такие указания прокурора обязательны к исполнению, так же как и указания об избрании меры пресечения, изменения или отмены меры пресечения, квалификации преступления, производстве отдельных следственных действий и розыске лиц, совершивших преступление.

Полномочия по производству тех или иных процессуальных действий закон наделяет не само лицо, производящее дознание, а «орган дознания». Поэтому в этих случаях указания начальника органа дознания обязательны для лица, непосредственно осуществляющего дознание. Кроме того, те процессуальные документы, в которых отражается решение органа дознания (решения, принимать которые закон уполномочил орган дознания, подлежат обязательному утверждению начальником органа дознания.)

Варіант 5

Прокурор – участник уголовного процесса, на которого согласно ст. 121 Конституции Украины возлагается:

- надзор за соблюдением законов органами предварительного следствия, дознания и оперативно- розыскной юрисдикции;
- поддержание государственного обвинения в суде;
- представительство интересов граждан или государства в суде в определенных законом случаях;
- надзор за соблюдением законов при исполнении судебных решений по уголовным делам, а также при применении принудительных мер, связанных с ограничением свободы граждан.

Прокурор не уполномочен осуществлять надзор за деятельностью суда или судьи при рассмотрении ими уголовных дел. Осуществляя надзор за исполнением законов органами дознания и предварительного следствия, прокурор обязан:

- а) принимать меры к тому, чтобы ни одно преступление не осталось нераскрытым и ни один преступник не уклонился от ответственности;

б) строго следить за тем, чтобы ни один гражданин не подвергнулся незаконному и необоснованному привлечению к уголовной ответственности или иному незаконному ограничению в правах;

в) следить за неуклонным соблюдением установленного настоящим Кодексом порядка производства дознания и предварительного следствия;

г) строго следить за тем, чтобы никто не был подвергнут аресту, иначе как по постановлению суда или санкции на арест прокурор обязан тщательно ознакомиться со всеми материалами, обосновывающими производство ареста, а в необходимых случаях лично допросить обвиняемого или подозреваемого.

Наделяясь полномочиями по надзору за соблюдением законов органами дознания и предварительного следствия, прокурор в пределах своей компетенции вправе:

а) давать указания о производстве дознания и предварительного следствия, об избрании, изменении или отмене в отношении подозреваемого и обвиняемого меры пресечения, о привлечении в качестве обвиняемого, квалификации преступления и объеме обвинения, о направлении дела, а также о производстве отдельных следственных действий и розыске скрывшихся преступников;

б) требовать от органов дознания и следователя для проверки уголовные дела, документы, материалы и иные сведения о совершенных преступлениях, ходе дознания, предварительного следствия и розыска преступников;

в) участвовать в производстве дознания и предварительного следствия и в необходимых случаях лично производить предварительное следствие или отдельные следственные действия по любому делу;

г) возвращать уголовные дела органу дознания и следователю со своими письменными указаниями о производстве дополнительного расследования;

д) отменять незаконные и необоснованные постановления органов дознания и следствия;

е) отстранять лицо, производящее дознание, или следователя от дальнейшего ведения дознания или следствия, если ими допущено нарушение закона при расследовании дела.

Варіант 6

Суд (судья) – субъект уголовного процесса, выполняющий функцию правосудия. Согласно ст. ст. 124 – 129 Конституции Украины судопроизводство осуществляется Конституционным судом и судами общей юрисдикции. Правосудие осуществляют профессиональные судьи, а в определенных законом случаях – присяжные и народные заседатели. Судопроизводство может осуществляться судьей единолично, судом (коллегией судей) или судом присяжных. В ряде случаев в состав суда включаются народные заседатели. Приговоры и решения суда выносятся

именем Украины и обязательны к исполнению на всей территории государства. Судьи независимы и подчиняются только закону.

Согласно ст. 119 Конституции России судьями могут быть граждане России, достигшие 25 лет, имеющие высшее юридическое образование и стаж работы по юридической профессии не менее пяти лет. Судьи независимы, несменяемы, неприкосновенны. Такое же правило содержится в ст. 7 Закона Украины о статусе судей. В ст. 127 Конституции Украины уточняется, что на должность судьи может быть рекомендован гражданин Украины, который, имеет стаж работы в сфере права не менее трех лет, проживает в Украине не менее десяти лет и владеет украинским языком.

Суд обязан всесторонне, полно, объективно и непосредственно исследовать с соблюдением всех принципов уголовного процесса и правил судопроизводства все обстоятельства дела, установить объективную истину и разрешить дело по существу, приняв меры к защите прав и законных интересов граждан и юридических лиц и к устранению причин и условий, способствующих совершению преступлений.

Суд имеет право самостоятельно и независимо осуществлять судебное следствие и судебное разбирательство, признать лицо виновным в совершении преступления и подвергнуть его наказанию. В процессе судебного разбирательства суд обладает властно-распорядительными полномочиями и руководит процессом. За неподчинение суду или нарушение порядка во время судебного заседания граждане несут ответственность по ч.1 ст. 185 Кодекса об административных правонарушениях Украины.

По результатам рассмотрения дела суд вправе: вынести приговор (обвинительный или оправдательный), прекратить дело, направить дело на дополнительное расследование.

Разбирательство дел в суде осуществляется только в отношении обвиняемых и лишь по тому обвинению, по которому они были переданы суду. При разрешении уголовного дела суд не связан выводами органов предварительного следствия, также мнениями участников процесса.

Вариант 7

Подозреваемым признается:

- 1) лицо, задержанное по подозрению в совершении преступления;
- 2) лицо, к которому применена мера пресечения до вынесения постановления о привлечении его в качестве обвиняемого.

Подозреваемый имеет право: знать, в чем он подозревается; давать показания или отказаться давать показания и отвечать на вопросы; иметь защитника и свидание с ним до первого допроса; представлять доказательства; заявлять ходатайства и отводы; требовать проверки прокурором правомерности

задержания; подавать жалобы на действия и решения лица, производящего оперативно-розыскные действия и дознание, следователя и прокурора. О разъяснении прав подозреваемому указывается в протоколе задержания или постановлении о применении меры пресечения.

Реализация подозреваемым своих прав осуществляется в том же порядке, что и реализация прав обвиняемым. Право подозреваемого знать, в чем он подозревается, обеспечивается тем, что в протоколе задержания обязательно указываются основания и мотивы задержания, приводятся объяснения задержанного, а сам протокол подписывается задержанным; в постановлении о применении меры пресечения должно содержаться указание на преступление, в котором данное лицо подозревается; перед допросом подозреваемому должно быть объявлено, в совершении какого преступления он подозревается, о чем делается отметка в протоколе допроса.

Дача подозреваемым показаний не может рассматриваться как его процессуальная обязанность. В этом отношении подозреваемый полностью приравнивается к обвиняемому, допрос его должен вестись применительно к правилам допроса обвиняемого. Подозреваемый не несет уголовной ответственности за отказ дачи показаний и за дачу заведомо ложных показаний.

Подозреваемый вправе иметь защитника. При этом защитник предоставляется подозреваемому или допускается к участию в деле с момента оглашения протокола задержания или постановления о применении меры пресечения, но не позднее двадцати четырех часов с момента задержания. Защитник подозреваемого обладает теми же правами, что и защитник обвиняемого.

Допрос подозреваемого об обстоятельствах дела и об обстоятельствах, связанных с его задержанием, производится немедленно, а если это невозможно, то не позднее двадцати четырех часов с момента задержания.

Перед допросом подозреваемому должно быть объявлено, в совершении какого преступления он подозревается, а также разъяснены его права.

Подозреваемый обязан:

- 1) являться по вызову органов дознания и предварительного следствия, при неявке без уважительных причин он может быть доставлен приводом;
- 2) не препятствовать нормальному ходу расследования противозаконными методами, в противном случае он может быть подвергнут более строгим мерам пресечения.

Вариант 8

Гражданский истец – это гражданин, учреждение, предприятие или организация, понесшие материальный ущерб от преступления и предъявившие требование о его возмещении в порядке уголовного судопроизводства.

Заявление о гражданском иске подается тому органу, в производстве которого находится дело. Органы расследования, прокурор, суд должны проверить наличие оснований для рассмотрения иска с уголовным делом. О признании гражданским истцом или об отказе в таком признании лицо,

производящее дознание, следователь, прокурор и судья выносят мотивированное постановление, а суд – определение.

После того, как данное лицо признано гражданским истцом, оно становится участником процесса и приобретает права, указанные в ст. 50 УПК Украины (ст. 54 УПК России).

Гражданский истец имеет право: представлять доказательства; заявлять ходатайства; участвовать в судебном разбирательстве; просить органы дознания, следователя и суд о принятии мер к обеспечению заявленного им иска; поддерживать гражданский иск; знакомиться с материалами дела с момента окончания предварительного следствия; заявлять отводы; приносить жалобы на действия лица, производящего дознание, следователя, прокурора и суда, а также приносить жалобы на приговор или определение суда в части, касающейся гражданского иска.

Если в результате преступления гражданину причинен не только материальный, но и физический или моральный вред, он может выступить в процессе одновременно и в качестве гражданского истца, и в качестве потерпевшего. О признании данного гражданина одновременно истцом и потерпевшим по делу необходимо, чтобы следователь, лицо, производящее дознание, или прокурор вынесли соответствующее постановление, а суд – определение.

Гражданский истец обязан по требованию суда предоставлять имеющиеся в его распоряжении документы, связанные с предъявленными исками. При неявке гражданского истца в судебное заседание иск оставляется без рассмотрения, если суд не сочтет возможным рассмотреть иск в отсутствие гражданского истца. При оставлении гражданского иска без рассмотрения за заинтересованными лицами сохраняется право предъявления такого иска в порядке гражданского судопроизводства.

Имущественную ответственность по гражданскому иску в уголовном процессе обычно несет лицо, совершившее преступление, - обвиняемый. Однако, в ряде случаев эта ответственность возлагается не на обвиняемого, а на других лиц, именуемых гражданскими ответчиками.

В качестве гражданских ответчиков могут быть привлечены родители, опекуны, попечители и другие лица, а также предприятия, учреждения и организации, которые в силу закона несут материальную ответственность за ущерб, причиненный действиями обвиняемого (ст. 51 УПК Украины; ст. 55 УПК России).

Вариант 9

Защитник. Это – участник уголовного процесса, на которого возложена функция защиты, и в силу этого он обязан использовать все указанные в законе средства и способы с целью выяснения обстоятельств, оправдывающих подзащитного или смягчающих его ответственность.

В качестве защитников допускаются лица, имеющие свидетельство о праве на занятие адвокатской деятельностью.

Такое право может быть предоставлено гражданам государства, имеющим высшее юридическое образование, стаж работы по специальности юриста или помощника адвоката не менее двух лет и сдавшим квалификационные экзамены. Адвокатом не может стать лицо, имевшее судимость. Адвокат приносит присягу в соответствии с Законом «Об адвокатурах».

Защитник обвиняемого или подозреваемого (подсудимого) не имеет права отказаться от защиты и использовать свои полномочия во вред подзащитному. «Не навреди» - основное этическое начало деятельности адвоката.

В соответствии с требованиями ст. 44 УПК Украины (ст. 44 УПК России) защитник допускается к участию в деле с момента предъявления обвинения, а в случае задержания лица, подозреваемого в совершении преступления, или применения в виде взятия под стражу – с момента оглашения ему протокола о задержании или постановления о применении меры пресечения, но не позднее двадцати четырех часов с момента задержания.

Защитник может принимать участие в деле по соглашению или по назначению.

В первом случае, защитник приглашается обвиняемым, подозреваемым, его законными представителями, родственниками или иными лицами по поручению обвиняемого или подозреваемого. В тех случаях, когда явка для участия в деле защитника, избранного обвиняемым, невозможна, лицо, производящее дознание, или следователь соответственно имеют право предложить обвиняемому пригласить другого защитника или обеспечивают ему защитника. Обязанность обеспечивать участие защитника в таком случае возлагается на руководителя адвокатского объединения по месту производства дела. Заменить одного защитника другим можно только с согласия подзащитного.

С согласия подсудимого в суде в качестве защитника допускаются его близкие родственники, опекуны или попечители. Одно и то же лицо не может быть защитником двух или нескольких подозреваемых, обвиняемых и подсудимых, если интересы защиты одного из них противоречат интересам защиты другого.

Защитником не может быть лицо, участвовавшее в данном деле в качестве следователя, лица, производившего дознание, прокурора, общественного обвинителя, судьи, секретаря судебного заседания, эксперта, специалиста, представителя потерпевшего, гражданского истца, гражданского ответчика, лицо, которое допрашивалось или подлежит допросу в качестве свидетеля.

Вариант 10

Адвокат не может участвовать в деле в качестве защитника также и тогда, когда он по данному делу оказывает или ранее оказывал юридическую помощь лицу, интересы которого противоречат интересам лица, обратившегося с просьбой о ведении дела, или когда оно участвовало в деле в качестве переводчика или понятого, а также когда в расследовании либо рассмотрении дела участвует должностное лицо, с которым адвокат состоит в родственных отношениях.

Участие защитника в деле обязательно, а отказ обвиняемого от защитника не может быть принят в следующих случаях:

1) когда подсудимый в силу своих физических или психических недостатков (немой, глухой, слепой и т. д.) не может сам осуществлять свое право на защиту;

2) когда подсудимый несовершеннолетний;

3) когда подсудимый не владеет языком, на котором ведется судопроизводства;

4) когда санкция статьи, по которой квалифицируется преступление, предусматривает смертную казнь.

Согласно ст. 48 УПК Украины с момента допуска к участию в деле защитник имеет право:

- до первого допроса подозреваемого или обвиняемого иметь с ним свидание с глазу на глаз, а после первого допроса – без ограничения их количества и продолжительности;

- иметь свидание с осужденным и лицом, к которому применены принудительные меры медицинского характера;

- присутствовать при допросах подозреваемого и обвиняемого, а также при производстве других следственных действий, проводящихся с их участием или по ходатайству подозреваемого, обвиняемого или его защитника;

- с разрешения лица, производящего дознание, или следователя принимать участие и в других следственных действиях;

- применять научно-технические средства при производстве тех следственных действий, в которых принимает участие защитник, а также при ознакомлении с материалами дела – с разрешения лица, производящего дознание, или следователя, а в суде, если дело рассматривается в открытом судебном заседании, - с разрешения судьи или суда;

- знакомиться с материалами, которыми обосновывается задержание подозреваемого или избрание меры пресечения, или предъявление обвинения, а после окончания предварительного следствия – со всеми материалами дела;

- выписывать из материалов дела, с которыми он ознакомился, необходимые сведения;

- принимать участие в судебном рассмотрении дела предоставлять доказательства и заявлять ходатайства и отводы;

- подавать жалобы на действия и решения лица, производящего дознание, следователя, прокурора, судьи и суда.

Тема 5. Морфологічні особливості самостійних частин мови

Навчальна мета. Застосувати методичні засоби, щоб навчити студентів вживати граматичні форми іменників, прикметників, займенників, форми ступенів порівняння прикметників, прийменникові конструкції, записувати числівники у текстах, узгоджуючи їх з іменниками, вживати найпоширеніші дієслівні форми.

Використання граматичних форм іменників Кличний відмінок іменника для звертання

Правила побудови кличного відмінка

Рід	Приголосний, яким закінчується основа іменника	Закінчення		Приклади	
		Називний відмінок	Кличний відмінок	Називний відмінок	Кличний відмінок
1	2	3	4	5	6
чол. та жін. (1 відміна, тверда група)	твердий нешиплячий	-а	-о	голова	голово
чол. та жін. (1 відміна, м'яка та мішана групи)	будь-який м'який, крім й	-я	-е	робітниця	робітниче
чол. та жін. (1 відміна, м'яка група)	й	-я	-є	редакція	редакціє
чол. (2 відміна, м'яка група)	будь-який м'який, крім й		-ю	учитель	учителю
чол. (2 відміна, м'яка група)	суфікси -ар, -ир, що в однині мають наголос на корені		-ю	секретар	секретарю
чол. (2 відміна, м'яка група)	й		-ю	добродій	добродію
чол. (2 відміна, м'яка група)	суфікс -ець		-е	хлопець	хлопче
			-ю	знавець	знавцю
чол. (2 відміна, мішана група)	твердий шиплячий		-у	товариш	товаришу
			-е	сторож	стороже

Завдання 1. Утворіть від поданих звертань форми кличного відмінка.

Шановний колега, Ігор Вікторович, суддя Ніна Степанівна, підсудний Прохоренко, пан слідчий, вельмишановний пан адвокат, поважний суддя, слідчий майор міліції Остапчук, добродійка Прокопчук, криміналіст лейтенант Приходько, Віктор Володимирович, друг Василь Ілліч, пані Марія Олександрівна.

Структура звертань

Склад звертання	Правило	Приклади
1) Ім'я та по батькові	обидва слова повинні бути в кличному відмінку	Іване Васильовичу Вікторіє Вікторівно
2) Загальна назва та прізвище	у кличному відмінку повинні бути лише загальна назва, а прізвище у називному відмінку	пане Міщенко пані Медведєва колего Шевчук
3) Загальна назва та ім'я	обидва слова повинні бути в кличному відмінку	колего Богдане пані Антоніно товаришу Віталію
4) Дві загальні назви	обидва слова рекомендується вживати в кличному відмінку	пане директоре

Завдання 2. Вкажіть, до яких комунікативних ситуацій належать наведені вислови. Для якої тональності вони характерні?

Христос Воскрес; вітаннячко; шановні колеги; вельмишановне панство; матусю; дозвольте відрекомендуватися; вельми вдячний; красно дякую; перепрошую; ласкаво просимо; ця сукня Вам пасує; не занепадай духом; дозвольте відкланятися; кланяюсь.

Завдання 3. Напишіть по 3-4 компліменти: а) колезі по службі (роботі, навчанні) чоловікові та жінці; б) своєму безпосередньому керівникові; в) близькій людині.

Закінчення іменників чоловічого роду другої відміни у родовому відмінку однини

Закінчення -а(я) мають іменники, що позначають:

- а) назви істот: директора, Єгора;
- б) назви чітко окреслених предметів: вентилятора, диска;
- в) назви населених пунктів: Канєва, Донецька, але у складених назвах -у, -ю: Кривого Рогу, Зеленого Гаю;
- г) географічні назви з наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі: Дніпра, Іртиша;
- д) назви мір довжини, ваги, часу, грошових одиниць: серпня, карбованця, метра;
- е) терміни іншомовного походження та суфіксальні власне українські: атома, відмінка.

Закінчення -у(ю) мають іменники, що позначають:

- а) назви речовин, матеріалів: алмазу, кисню;
- б) назви явищ природи, почуттів: вітру, відчаю;
- в) збірні поняття та просторові: люду, шляху, абзацу;

- г) географічні назви, у яких наголос не падає на закінчення: Паміру, Казахстану;
- д) назви установ, закладів, організацій: університету, клубу;
- е) префіксальні та складні безсуфіксальні іменники: запису, водопроводу;
- є) терміни іншомовного походження та позначення хімічних та фізичних процесів: імпульсу, синтезу.

Завдання 4. Запишіть іменники в родовому відмінку однини.

Варіант 1

Авантюризм, авантюрист, автор, брокер, бум, бунтівник, валютник, васал, ввід, девіз, дезертир, декан, декрет, делегат, делікт, замовник, закон, бузувір, іммігрант, інтернат, позов, наклеп, клептоман, консул, контакт, контингент, контрагент, контракт, контрбаланс, контролер, механізм, майорат, маклер, мандат, маніфест.

Варіант 2

Авторитет, агент, агреман, браконьєр, тягар, бригадир, ввіз, вексель, вердикт, дебіл, дебіт, дебітор, делінквент, демарш, демограф, затиск, законник, ізолятор, імунітет, інтерес, іслам, кворум, клерикалізм, консерватор, консиліум, консорціум, контроль, конфлікт, конформізм, кооператив, маніяк, маразм, мародер, марш, майстер.

Варіант 3

Агресор, адат, адвокат, брак, бракераж, бракороб, взаємозв'язок, погляд, злом, гуманізм, дар, рух, дебет, демократ, демократизм, позичальник, заложник, викривач, імператив, інтервент, позивач, квартал, клерк, конкурс, коносамент, консенсус, корпус, космополіт, край, кредит, масштаб, матеріал, матриархат, матрикул, меланхолік.

Варіант 4

Адепт, адресант, азарт, бланк, блок, бойкот, внесок, стягував, хабар, грабіжник, вантажовласник, вантажообіг, вантажопотік, демонстрант, демпінг, завдаток, задум, виклад, імпічмент, інструктаж, результат, каталог, кліринг, кондомінат, конклав, конкурент, кредитор, кримінал, криміналіст, кримінолог, критерій, меморандум, метал, метод, механізм.

Варіант 5

Акредитив, акт, актив, білль, біржовик, добробут, хабарник, вид, візит, графолог, гриф, вантаж, департамент, депозит, депонент, заповіт, запас, витяг, імпорт, інспіратор, шукач, кастет, код, командитор, конгресмен, кругооборот, культ, купон, куратор, курс, міліціонер, мільярдер, мінімум, міністр, мінорат.

Варіант 6

Акціонер, алод, альтинг, бізнес, бізнесмен, білет, вклад, вкладник, володар, грабіж, громадянин, графік, депорт, деспот, дефект, заклад, запис,

ідеолог, інвентар, інсинуатор, спад, пай, пакт, почерк, наказ, утиск, процент, путч, розгляд, поділ, розмін, резерв, рекредитив, реєстр, резидент.

Варіант 7

Наговір, навігатор, наділ, наглядач, нагляд, розголос, оксид, оклад, округ, орган, падіж, кабінет, касатор, кодекс, комітет, коментар, конгрес, кур'єр, куш, кустар, лаж, світогляд, монополізм, мотив, спостерігач, набір, секвестр, секретаріат, сектор, сенатор, сервіс, синдикат, тютюн, талон, термін.

Варіант 8

Аншлюс, апартеїд, апологет, бандитизм, банк, банкір, вік, вїйт, вотум, гніт, утиск, гонорар, дисидент, дистрикт, боржник, жереб, запуск, землемір, інвестор, ініціатор, казуїст, канон, кокаїн, комісар, комівояжер, конвоїр, ландстинг, лауреат, легат, легіон, надомник, напис, догляд, наїзд, натиск.

Варіант 9

Нахил, наліт, податок, намір, намісник, наріз, обвинувач, обман, обмір, оборот, спосіб, донос, допит, дублікат, жаргон, захист, землевласник, індекс, індивідуум, казус, калім, колектив, комбінат, комплект, компроміс, лісник, літопис, ліберал, лідер, ломбард, пільговик, магістр, магістрат, магнат, обріз.

Варіант 10

Зміст, торг, розрахунок, раціоналізатор, регламент, травматизм, рецидив, керівник, рекет, рекетир, садист, самопал, сервітут, символ, юрист, ешафот, етап, ексцес, екіпаж, крок, шантаж, штемпель, шриффт, чиновник, чек, чартер, цикл, циркуляр, цинізм, хуліган, ценз, цінник, характер, хід, фрахт.

Завдання 5. Запишіть словосполучення українською мовою

Варіант 1

Акт государственной власти, акт гражданского состояния, акт дознания, акт инвентаризации, акт купли-продажи, акт обмена, акт обращения, акт общего управления, акт о несчастном случае, акт о перемирии, акт судебного осмотра, акт судебной экспертизы, акты органов государственного управления, акты органов государственной власти, вступать в брак, суверенное государство, дать взаймы, общественно опасное действие, озорное действие, особо важное дело, фальшивые деньги, преступная деятельность, авторский договор, краткосрочный договор, веское доказательство.

Варіант 2

Арест имущества, административный арест, дисциплинарный арест, домашний арест, личный арест, незаконный арест, необоснованный арест, обеспечительный арест, предварительный арест, аппарат управления, административный аппарат, исполнительный аппарат, подсобный аппарат, торговый аппарат, вступать в должность, полукOLONIALное государство, дать

взятку, неумышленное действие, подстрекательское действие, дело об убытках, суточные деньги, правохранительная деятельность, агентский договор, договор о творческом содружестве, вещественное доказательство.

Вариант 3

Безопасность груза, безопасность дорожного движения, безопасность коммуникаций, внешняя безопасность государства, всеобщая безопасность, государственная безопасность, коллективная безопасность, личная безопасность, международная безопасность, полная безопасность, общественная безопасность, вступить во владение, общенародное государство, дать движение делу, неправомерные действия, правомерное действие, групповое дело, сверхурочные деньги, правовоспитательная деятельность, акцессионный договор, договор поручительства, доказательства защиты.

Вариант 4

Военный билет, проездной билет, профсоюзный билет, разовый билет, членский билет, банковский билет, банковый билет, государственный казначейский билет, кредитный билет, лотерейный билет, вступить в переговоры, обороноспособное государство, дать делу другой оборот, насильственное действие, преступное действие, гражданское дело, разменные деньги, подконтрольная деятельность, аксессуарный договор, договор литературного заказа, доказательства обвинения.

Вариант 5

Вклад на предъявителя, вклад на текущий счет, выигрышный вклад, денежный вклад, именной вклад, имущественный вклад, простой вклад, специальный вклад, срочный вклад, условный вклад, вступить в противоречие, независимое государство, дать заем под залог, издевательское действие, процессуальное действие, внутренние дела, прогонные деньги, общественная деятельность, арендный договор, договор купли-продажи, доказательства для подтверждения иска.

Вариант 6

Вечное владение, владение имуществом, владение на правах собственности, законное владение, коллективное владение, личное владение, насильственное владение, наследственное владение, незаконное владение, самовольное владение, пожизненное владение, фактическое владение, частное владение, юридическое владение, вступить в свои права, национально-демократическое государство, дать заключение по делу, действию договора, следственное действие, бракоразводное дело, причитающиеся деньги, исполнительно-распорядительная деятельность, бессрочный договор, договор имущественного найма, документальное доказательство.

Варіант 7

Возбуждение жалобы, возбуждение иска, возбуждение судебного дела, возбуждение уголовного преследования, незаконное возбуждение дела, необоснованное возбуждение дела, вступать в силу, военно-бюрократическое государство, дать ложные показания, действие Конституции Украины, умышленное действие, арестантское дело, подъемные деньги, дипломатическая деятельность, брачный договор, договор добровольного страхования, косвенное доказательство.

Варіант 8

Авторское вознаграждение, вознаграждение за находку пропажи, вознаграждение за открытие, вознаграждение за труд, вознаграждение по итогам годичной работы, денежное вознаграждение, комиссионное вознаграждение, материальное вознаграждение, премиальное вознаграждение, страховое вознаграждение, вступать в союз, буферное государство, дать письменное обязательство, действие закона во времени и пространстве, хулиганское действие, алиментное дело, подотчетные деньги, государственная деятельность, военный договор, договор дарения, малоубедительное доказательство.

Варіант 9

Агрессивная война, гражданская война, захватническая война, междуособная война, национально-освободительная война, таможенная война, отечественная война, справедливая война, тотальная война, экономическая война, вторгаться во внутренние дела государства, буржуазное государство, дать очную ставку, впраждебное действие, юридически значимое действие, делить на доли, общественные деньги, антигосударственная деятельность, двухсторонний договор, долевого договор, неопровержимое доказательство

Варіант 10

Время запретное для охоты, время наступления смерти, время отдыха, время открытия наследства, время работы, военное время, каникулярное время, мирное время, неурочное время, рабочее время, сверхурочное время, сводное время, вторгаться на чужую территорию, аристократическое государство, дать свидетельские показания, воспрещенное действие, противообщественные действия, делить имущество, обесцененные деньги, административная деятельность органов внутренних дел, долгосрочный договор, уличающее доказательство.

Завдання 6. Запишіть подані словосполучення, добираючи з дужок необхідні закінчення.

Варіант 1

Генеральн (-ий, -а) прокурор Піскун; наш (-а) слідчий Вікторія Павлівна наголоси (-в, -ла); податков (-ий, -а) інспектор Віденська; судовий Ковальова відзначи (-в, -ла); головн (-ий, -а) обвинувачувач Швець Інна Володимирівна

запропонува (-в, -ла); відом (-ий, -а) юрист Петренко Вікторія Іллівна написа (-в, -ла); адвокат Ольга Дмитрівна підписа (-в, -ла).

Варіант 2

Підсудн (-ий, -а) Гарбуз Олена Вікторівна зустрі (-вся, -лася); сімейний адвокат Вінник Людмила Олегівна запроси (-в, -ла); начальник Жовтневого відділу внутрішніх справ Петренко Ірина Вікторівна запропонува (-в, -ла); представ (-ник, -ниця) адвокатської контори Повалій Олена Ігорівна оголосил (-в, -ла); наш (-а) інкасатор Миронова Ганна Валеріївна; Заслужен (-ий, -а) юрист України Зубарева Інга Семенівна подякува (-в, -ла); спеціаліст з сімейного права Гура Ірина Сергіївна проконсультува (-в, -ла).

Завдання 7. Запишіть словосполучення у давальному відмінку однини.

Варіант 1

Заступник прокурора Василенко Вадим Петрович, слідчий Прокопчук Віталій Романович, начальник міліції полковник Снігур Геннадій Йосипович, начальник кафедри права Національної академії внутрішніх справ України Довбня Володимир Семенович, позивач Максименко Валентина Сергіївна.

Варіант 2

Позивач Гарбуз Андрій Микитович, криміналіст капітан міліції Вікторова Інга Степанівна, шеф-редактор журналу «Юридична Україна» Ковальський Віктор Васильович, підсудний Фурса Валерій Олексійович, сімейний адвокат Єрмоленко Костянтин Сидорович.

Варіант 3

Ректор Національної юридичної академії України Володимир Іванович Сташис, доктор юридичних наук Даншин Іван Петрович, заслужений юрист України Скакун Ольга Іллівна, Голова Конституційного суду України Євграфов Євген Олексійович, позивач Романюк Віктор Федорович.

Завдання 8. За поданим зразком утворіть зразки відмінювання власних назв.

Називний відмінок	Родовий відмінок	Давальний відмінок	Кличний відмінок
Анатолій	Анатолія	Анатолієві (ію)	Анатолію

Варіант 1

Валерій, Василь, Ярослав, Маркіян, Остап, Зиновій, Сава, Мирослав, Гаврило, Пантейлмон, Арсеній, Карпо.

Варіант 2

Дарія, Євгенія, Христина, Ольга, Марія, Вероніка, Антоніна, Єлизавета, Ярослава, Катерина, Марта, Богдана.

Варіант 3

Андріїв, Ємець, Медуниця, Феда, Проць, Кисіль, Доценко, Кочерга, Гайдай, Івах, Мацько, Нечай.

Правопис російських прізвищ

Буква в рос. мові	Позиція	Буква в укр. мові	Приклади
1	2	3	4
е	після букв на позначення приголосних	е	Лермонтов, Воскресенський
	у суфіксі – ев(а) після ц, ж, ч, ш, щ, р	е	Непринцев, Тютчев, Писарев
	на початку слів	є	Єсенін
	у середині слів після букв на позначення голосних, апострофа і м'якого знака	є	Валуєв, Прокоф'єв, Ананьєв
	у корені, якщо російське е відповідає українському і	є	Бедний (бідний), Серов (сірий)
ё	на початку слова і складу	йо	Йолкін, Бугайов
	у середині і в кінці складу	ьо	Верьовка, Корабльов
	в утвореннях від імен, спільних для обох мов	е	Артемов, Федоров
	під наголосом після ч, щ	о	Рогачов, Борщов
э	завжди	е	Ельконін
ы	завжди	и	Черних
и	після ж, ч, ш, щ, ц перед буквами на позначення приголосних	и	Шишков
	в утвореннях від імен, назв, спільних для обох мов	и	Куликов, але Нікітін, Ніколаєв
	У префіксі -при	и	Пришвін
	у суфіксах -ик, -ич, -иц, -ищ		Устимович, Батищев
	на початку слова та після букв на позначення приголосних, крім ж, ч, ш, щ, ц	і	Іванов, Пушкін
	після букв на позначення голосних, апострофа і м'якого знака	ї	Ільїн, Абраїмов, Захар'їн

Завдання 9. Від поданих іменників утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові. Якщо існують паралельні форми, наведіть їх. Похідні імена по батькові від виділеного слова провідміняйте в однині.

Варіант А

Ананій, Борис, Валер'ян, Георгій, Дем'ян, Ернст, Єрмолай, Іларіон, Карл, Леонадр, Мануїл, Олексій.

Варіант Б

Яків, Юліан, Хома, Феодосій, Улян, Трифон, Серафим, Порфирій, Онисій, Матвій, Мина, Іраклій.

Варіант В

Андріан, Арсеній, Бернард, Вольдемар, Герман, Дем'ян, Єлисей, Інокентій, Касян, Лук'ян, Мар'ян, Никифор.

Завдання 10. Поставте наголос у наведених прізвищах. Свій вибір поясніть.

Баран, Богдан, Бойко, Бондар, Бондаренко, Бондарук, Войтко, Вовченко Віктюк, Гавриленко, Гаврик, Гаврась, Глушко, Глущенко, Дубас, Дмитрук, Дмитренко, Жовтанецький, Зубко, Зубрицький, Кінах, Костенко, Костюк, Костецький, Лавриненко, Лаврик, Лисько, Назар, Онопрієнко, Онишко, Ощипко, Петрук, Петруня, Пилипок, Пилип'юк, Ривак, Ракоїд, Рибчинський, Самійленко, Сатановський, Тимофіїв, Тимошенко, Тимчук, Федоренко, Яцьків, Яценко.

Завдання 11. Запишіть прізвища українською мовою. Поясніть правопис.

Варіант А

Акулич, Белич, Вавиловский, Данилов, Юрьев, Гордеев, Хрущёв, Шишкин, Леонидов, Алябьев, Королёв, Петровский, Рыбак, Васильев, Мельник, Гуцин, Павловский, Лермонтов, Аракчеев, Золотарёв, Муравьёв, Красницкий, Семёнов, Толстой, Ильин, Крутых, Евстигнеев, Песков, Никитин, Мальцев, Андреев, Ткачёв, Садальский, Леонидов, Будёный, Полевой, Горький, Тихомиров, Найдёнов, Сокульский.

Варіант Б

Лисицын, Смирнов, Щитиков, Малинин, Речников, Александровская, Семакович, Немцов, Сидоренко, Колесник, Приходько, Гагарин, Пресняков, Будницкий, Вавилов, Никольский, Гордеев, Александровский, Филиппенко, Пугачёв, Винокуров, Воробьянинов, Слепцов, Дудин, Плещеев, Вяземский, Артёмов, Бедный, Фатьянов, Ветров, Ильин, Захарьин, Теркин, Земнухов, Шевцов, Базилевский, Хрущёв, Путин, Пятницкий, Токарский.

Варіант В

Надеждин, Мельников, Ермак, Зиновьев, Буераков, Исаев, Григорьев, Рылеев, Аракчеев, Лесков, Засулич, Чичиков, Роцин, Борисов, Николаев, Одинцов, Алябьев, Афанасьев, Броневицкий, Верёвкин, Дорофеев, Есипов, Житников, Зиновьев, Кашеев, Кириллов, Маликов, Репин, Титов, Дворников, Марьянович, Пивоваров, Уточкин, Соловьёв, Лебедев, Пономарёв, Орёл, Красников, Черных, Никифоров.

Завдання 12. Виправте помилки у написанні прізвищ.

Лісіцин, Любоєвич, Смірнов, Пришебильський, Щитіков, Малінін, Речніков, Грибніков, Тіхонов, Беліков, Двірников, Марьянович, Віноградський, Пивоварченко, Логинов, Новіков, Давидов, Астахов, Александров, Уточкін, Долгіх, Сісков, Мельніков, Дірявченко, Сміховаров, Водопьянов, Лебідєв, Радішев, Камінеєв, Пономарьов, Руднеєв, Седой, Арефьєв, Домкеєв, Тітов, Грачев, Алексеев, Дубієвіч.

Ступені порівняння прикметників

Завдання 13. Перекладіть українською мовою. Знайдіть прикметники, визначте до якого розряду вони належать, утворіть, де можливо ступені порівняння.

1. Оценка доказательств должна быть основана на рассмотрении всех обстоятельств дела в их совокупности и изложена в форме мотивированного вывода о том, почему одни доказательства положены в основу решения, а другие отвергнуты. 2. Доказательства используются не только для формулировки и обоснования выводов (решений), но и для построения версий по делу, моделирования обстановки следственного эксперимента и т. д. 3. Все сомнения по делу, в том числе и сомнения относительно допустимости, достоверности и достаточности собранных фактических данных, если исчерпаны возможности их устранить, должны толковаться и разрешаться в пользу обвиняемого и подозреваемого. 4. В процессе осуществления тех или иных названных действий могут быть обнаружены и изъяты различные доказательства: наркотические, сильнодействующие и взрывчатые вещества, поддельные денежные знаки, похищенные вещи, предметы контрабанды, валютные ценности, антикварные вещи, произведения искусства, культурные и исторические ценности, поддельные документы, шкурки пушных зверей и иные объекты незаконного промысла, оружие, боеприпасы и другие предметы – незаменимые доказательства по возбужденным впоследствии уголовным делам. 5. Нередко складывалась ситуация, когда оперативные работники неотступно следили за преступником, знали все обстоятельства совершенного им преступления, но доказать его виновность не могли. 6. Тем не менее хотелось бы уже здесь заметить, что для уголовного процесса важно, чтобы был известен не только источник информации, но и способ ее получения. 6. В решении задач быстрого и полного раскрытия каждого преступления важное значение приобретают различные внеэкспертные исследования вещественных источников доказательственной информации. 7. Фиксация любых исследований доказательственных материалов, на каком бы этапе такие исследования ни проводились, носит целесообразный и необходимый, а также соответствующий предписаниям правовых норм характер. 8. На наш взгляд, сегодня имеются все предпосылки для установления наряду с осмотром места происшествия такой новой формы получения доказательств, как исследование места происшествия, осуществляемое специалистом-криминалистом (группой специалистов), без привлечения понятых. 8. Богатейшую и эстетически утонченную метафорическую палитру изысканной художественной семантики являет собой поэзия С. Есенина. 9. Язык юридических документов должен быть простым, понятным, изящным и гармоничным. 10. Язык юридического документа должен быть литературным, без сложных грамматических конструкций и стилистических оборотов, ясным, понятным, содержательным и целесообразным. 11. Например, доминантой синонимического ряда: отвратительный, мерзкий, неприятный, скверный, гадкий, отталкивающий является слово «неприятный». 12. Все эти слова обозначают, конечно, одно и то же, но каждое подходит к одному и тому же понятию с несколько особой точки зрения: большой ученый является как бы объективной характеристикой;

выдающийся ученый подчеркивает, может быть, то же, но в аспекте несколько более сравнительном; замечательный ученый говорит об особом интересе, который он возбуждает; известный ученый отмечает его популярность, то же делает и знаменитый ученый, но отличается от известного ученого превосходной степенью качества. 13. Документ не должен быть скучным, серым, упрощенным до тривиальности и безликим. 14. Но не следует придавать юридическому или иному официальному документу помпезность, витиеватость, излишнюю чопорность или крикливость. 15. Ясность мысли и легкость фразы – вот те достоинства, к которым следует стремиться. 16. Таким образом, процессуальный документ должен быть изложен добротным языком в официально-деловом стиле с соблюдением правил грамматики и синтаксиса, а самое главное – юридически грамотно. 17. Если юрист в нашем обществе обязан являть собой серьезность, но без сухости, гордость без тщеславия, вежливость без лицемерия, доброту без слащавости, заботливость без заискивания, общительность без шутовства, то юридический документ должен быть целесообразным, но не безликим, точным, но без пошлости, простым без убогости, лаконичным без скудности, обоснованным без лукавности, изящным без помпезности, аккуратным без ажурности. 18. Элегантность речи – это способность излагаемой мысли в простой одежде слов выглядеть ценной и в изысканной словесной оправе быть простой и понятной. 19. Успешный поиск вещественных доказательств при освидетельствовании возможен лишь на основе знаний способа совершенного преступления и закономерностей образования тех или иных следов. 20. Важнейшее средство профилактики – законность.

Завдання 14. Перепишіть, розкриваючи дужки. Поясніть правопис складних іменників, прикметників.

1. Ряд міжнародно/правових актів закріплює загальне правило, суть якого полягає в тому, що “кожний має право на свободу і особисту недоторканість”. 2. У текстах судових рішень, що відкриті для загального доступу через оприлюднення на офіційному веб/порталі судової влади або офіційне опублікування, не можуть бути розголошені відомості, що дають можливість ідентифікувати фізичну особу. 3. Порядок роботи з ін/сайдерською інформацією та її використання встановлюється наглядовою радою товариства і є невід’ємною складовою трудових договорів з посадовими особами акціонерного товариства, які мають доступ до не оприлюдненої інформації. 4. Акціонерне товариство проводить брифінги (прес/конференції) посадових осіб у зв’язку з оприлюдненням результатів діяльності, проведення загальних зборів акціонерів та інших корпоративних подій. 5. Варто звернути особливу увагу на той факт, що де/юре від моменту її прийняття (як частини Ніщцького договору 2000 року) Хартія основних прав Європейської Унії мала декларативний характер, і її положення навряд чи мали б пряму дію як в комуні/тарному праві, так і у внутрішньо/державних правових системах країн/членів ЄУ, навіть у разі (на момент) вступу в дію Договору про заснування Конституції для Європи. 6. Понад те, європейська політична спільнота винесла концепт захисту права

людини на міжнародний рівень, заснувавши понад п'ять десятиліть тому, вочевидь, найбільш ефективну, багато/функціональну наднаціональну систему охорони людських прав, прийнявши Європейську конвенцію з прав людини та основних свобод. 7. До складу колегії можуть входити керівники інших центральних органів виконавчої влади, а також закладів охорони здоров'я, установ і закладів державної санітарно/епідеміологічної служби, інших підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління даного органу. 8. Натомість, справи, що виникли з адміністративно/правових відносин, розглядались виключно органами державного управління у позасудовому порядку. 9. Типовим її представником є один з найавторитетніших вчених радянської юридичної науки, член/кореспондент Академії наук СРСР М. Строгович. 10. Конституційна правова держава, проголошена в Україні, повинна віднайти послідовну реалізацію у практичній площині, метою якої є наближення сучасної української держави до визнаного ідеалу демократичних цінностей – публічно/правового союзу усього народу як первинного носія влади на основі права. 11. Виходячи з позиції, що специфіка громадянського суспільства полягає у його здатності до само/регулювання, відносної автономності від державно-владного втручання, сучасні дослідники вказують на вільний доступ до незалежного право/суддя як один із засадничих механізмів само/регулювання громадянського суспільства (поряд з вільним ринком (економічним механізмом) та політичною свободою). 12. Конституційні основи, відповідно до яких повинна будуватися господарсько/юрисдикційна інстанційність, передбачають саме таку центральну та впорядковуючу роль вищого спеціалізованого суду. 13. Саме там під впливом видатних науковців того часу сформувався як вчений/правник. 14. Таким чином, у системі цивільного оборони визначена тільки одна посада – Начальник цивільної оборони України – Прем'єр/міністр України. 15. Так, Ю. Тихомиров має рацію, що публічно/правове регулювання здійснюється переважно шляхом нормативної орієнтації та імперативних приписів, які здійснюють владно/управлінський вплив на волю і свідомість фізичних та юридичних осіб, спонукаючи та примушуючи їх до дії для досягнення спільної мети й задоволення публічних інтересів. 16. Наявність зазначених вище умов, згідно із загально/правовою теорією та сучасною теорією адміністративного договору дає можливість визнати такий акт як різновид адміністративного договору. 17. З огляду на це пропонуємо законодавчо закріпити право митних органів на укладання адміністративних договорів які будуть спрямовані на задоволення публічних інтересів у сфері митно/правового регулювання суспільних відносин. 18. Однією із субстанціональних якостей податкових надходжень бюджетів держав як і будь/якого іншого суспільного явища є еволюційний характер їх змісту та форм. 19. Квінтесенцією фінансово/правової політики держави протягом усього цього періоду є доктрина державо/центризму. 20. По/друге, конструкція “суспільного багатства” є встановленою у Конституції України мірою необхідної поведінки держави щодо публічних фінансів. 21. При недосяжності Парето/оптимального стану першого порядку теорії загального благоденства і суспільного вибору пропонують так звані субоптимальні рішення другого, третього і т.д. порядку. 22.

Деякі теоретики юристи/фінансисти відповідають на дане питання ствердно. 23. Таким чином, з трансформацією суспільства із державно/центристського у людино/центристське право власності на публічні фінансові ресурси. 24. В його рамках виявляється можливим органічно поєднати елементи речово/матеріальної моделі світу, яку дає нам діалектика, й інформаційно/комунікативної моделі світу, що дає син/енергетика. 25. Отже, творче надбання Великого Каменяра 150-літньої давності розвіює міф про те, що українська державницька політико/правова думка не має своєї історії. 26. З викладеного вище випливає, що українська Конституція, гарантуючи основні права у трудовій сфері, жодним чином не торкається становища працівників/мігрантів. 27. Так, у 60-70р.р. минулого століття почалося активне застосування судовою експертизою фізичних та хімічних методів дослідження – тонко/шарової та газо/рідинної хромато/графії, емісійного спектрального, рентгено/флуоресцентного, атомно/абсорбційного аналізів, вимірювання твердості, електро/провідності, реакцій відновлення, розчинення, нейтралізації, осадження тощо. 28. О.Шляхов ще у 1962 р. говорив про науку судової експертизи, що поєднує загальні логічні, фізико/технічні і хіміко/біологічні методи дослідження. 29. Н.Шульга у 1976р. присвятив свою працю комплексній ідентифікаційній експертизі слідів колюче/ріжучого знаряддя. 30. Проблема публічних прав – прав й свобод (“пасивних” прав) особи у публічно/владній сфері – є центральною у визначенні функціональних характеристик адміністративного судочинства (адміністративної юстиції).

Завдання 15. Перепишіть, вставляючи, де потрібно, апостроф чи м’який знак.

Варіант 1

1. Хоча є й інші суб’єкти, залучені до цього процесу, повноваження роботи та втілювати політику залишає...ся врешті за виконавчою владою. 2. Шарль Монтеск’є вбачав у самостійній судовій владі, рівній двом іншим родам влади, гарантію дотримання конституції та законів у державі. 3. Видатний російс...кий правник Є. Вас...ковс...кий відзначав, що система, за якої нагляд за єдніст...ю судової практики здійснює особливий верховний суд, має найбільше переваг, але суд з відповідними повноваженнями має бути єдиним, оскіл...ки при розподілі функцій між декіл...кома судами не може мати місця однакова судова практика. 4. Останнім часом професор Р.І.Кондрат’єв займається дослідженням проблем теорії держави і права та філософії права. 5. Біля п’ятдесяти статей присв’ячені цим проблемам, доволі широкий спектр регулювання, який не обмежує...ся тіл...ки можливіст/ю спростувати недостовірну інформацію та стягнути морал...ну шкоду. 6. Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку України торговел.../на марка є інструментом бізнесу, невід’ємним атрибутом ринкової економіки, важливим засобом реалізації товарів і послуг на внутрішн...ому і зовнішн...ому ринках, який сприяє захисту інтересів не тільки виробника, а й споживача. 7. Проте, з одного боку, політика потурає біл...ш активному застосуванню оперативних заходів, дозволяючи порушувати право, тобто діяти за межами юрис...дикції закону в

“ім/я вищих інтересів ”. 8. Реалії сучасних міжнародних відносин свідчат..., що відносини суверенів (міжвладні) можуть мати місце не лише поміж державами, а й між народами (вищими носіями влади, як формал...но юридично визначає біл...шість конституцій демократичних держав), котрі виступають за утворення власних держав (Абхазія, Карабах, Курдистан, Придністров'я, держави колишн...ої СФРЮ, Чечня і т. ін.); міжнародними неурядовими організаціями, а також між ними та державами тощо. 9. Автор статті визначає об/єктами (предметом) міжнародно-правових відносин все те, з приводу чого суб/єкти права вступають у правовідносини між собою на підставі загал...новизнаних принципів і норм міжнародного спілкування. 10. У Великобританії одним із перших нормативних актів, що регулюють... відношення, схожі з лізинговими, був Закон Уел...су 1284 р.

Варіант 2

1. Ці особливості було докладно проаналізовано М. Джован...олі у фундаментал...ному дослідженні “Лізинг в Європі – розвиток і юридична природа”. 2. Суб/єктивна сторона злочину полягає в наявності умислу. 3. Так, у справі “Хаусшіл...д проти Данії”, на думку Європейс...кого суду, не було дотримано об/єктивної вимоги безсторонності, коли суддя, головуєчий на судовому процесі, раніше виніс декілька рішень. 4. І навпаки – кон/юнктурне поліпшення кіл...кісних параметрів державних фінансів не обов'язково має бути резул...татом якіс...них змін в економіці. 5. При ц...ому, підкреслює М.В.Карас...ова, б/юджетні кошти перебувають на рахунку у Банку Росії не у вигляді грошових куп/юр, а в безготівковій формі. 6. Ін...ший німец...кий дослідник Йенс Демпе зауважує, що “не кожен суспіль...ний зв'язок може бути кваліфікований публічно-правовим тільки з огляду на те, що його суб/єктом виступає орган управління”. 7. Це, у свою чергу, породжує нову якість кримінал...но-процесуал...них правовідносин, що передбачають... невід'ємне право обвинуваченого на захист як відповід... на пред'явлене йому обвинувачення. 8. З найдавніших часів і до с...огод...ні захист обвинуваченого не розглядаєт...ся як лише його приватна справа, не відмежовуєт...ся від інтересів суспільства, а отже – не може відбуватис... поза межами права. 9. Ніби продовжуючи цю думку, І.Фойниц...кий зазначає : “покарання невинних шкодит... державі ще більше, ніж виправдання винних”. 10. Розглядаючи обов'язки орендаря, емфітефти та суперфіціарія, слід зазначити, що в цілому вони також ідентичні.

Варіант 3

1. Аналіз зазначених проблем показує, що, разом з позитивними резул...татами їх розв'язання в контексті побудови загал...ної теорії державної служби, вони потребуют... подал...шого розгляду. 2. Трансформація юридичної відповідал...ності – це можливість... для органу, посадової особи, які наділені законодавством правом притягувати осіб, які вчинили протиправні діяння, що містят... ознаки правопорушення, змінювати вид і заходи відповідал...ності, враховуючи певні обставини, передбачені законодавством. 3. На даному етапі розвитку держави необхідне упорядкування суспіль...них відносин в процесі

ринкової трансформації, бо інакше, як відмічає Н.Архангел...с...кий, повне відсторонення держави від впливу на економічні відносини породжує егоїзм і свавілля особистості. 4. Вчинення злочину, передбаченого ч.1 або ч.2 ст. 229 КК України службовою особою із використанням службового становища щодо підлеглої особи не може визнаватися... пом'якшуючою обставиною даного злочину, оскільки несе біл...шу суспіль...ну, ніж вчинення даного злочину особами, які не є службовцями. 5. Водночас, слід зазначити, що у друкованих виданнях може проставлятися... знак охорони авторс...кого права, який складається із тр...ох елементів: латинс...ка літера С у колі; ім'я (найменування) власника виключних авторс...ких прав; рік першого опублікування твору. 6. Існуючий різнобій у вживанні понять і термінів, їх нез'ясованість, відсутність... їх розмежування їх за обсягом та значенням, як у наукових дослідженнях, так і у міжнародно-правових актах, - усе це свідчить про те, що осмислення міграційного буття з його багатогранними проявами та наслідками не отримало ще належної уваги. 7. Контрабанді людей не завжди є притаманний прямий взаємозв'язок з іншими формами організованої злочинності, тим часом як у торгівлі люд...ми цей взаємозв'язок не підлягає сумніву. 8. Ще у 1987 р. Ю.М. Антон...ян вказував на те, що особи із психічними вадами переважають серед тих, хто вчинив вбивства та спричинення тяжких тілесних ушкоджень...; мен...ше – серед винних у зґвалтуваннях, хуліганстві. 9. Природно, що нові ролі жінки у сім'ї підвищують її відповідаль...ність перед родиною і суспіл...ством. 10. Відповідно до законодавства Італії дозволялося попереднє ув'язнення осіб з метою забезпечити “безпеку і суспільну морал...ність...”.

Завдання 16. Перепишіть, вставляючи, де потрібно, пропущені букви. Поясніть їх написання.

Варіант 1

1. Удосконалена...я законодавства при реформуванні системи державної служби має здійснюватися поетапно. 2. Цей законопроект є спрямованим на забезпечення реалізації конституційного права людини, на безпечне жит...я і здоров'я довіл...я. 3. Міжнародний досвід боротьби з “відмиванням” коштів, отриманих від злочин...ої діяльності, свідчить, що правовою основою протистояння...я легалізації таких коштів є досконале закон...одавство. 4. Так, федеративна Республіка Німеч...ина ратифікувала Віден...ську конвенцію ООН про запобігання не закон...ого обороту наркотиків і психотропних речовин 22 грудня 1993 р., але ще до цього, 15 липня 1992 р., був прийнятий Закон про боротьбу з нелегальною торгівлею наркотиками й іншими формами організованої злочин...ості. 5. Ніц...якій угоді про Міжнародну клас...ифікацію товарів і послуг для реєстрації торговельних марок від 15 червня 1957р. із змінами (Україна приєдналась до Угоди на підставі Закону від 1 червня 2000р.). 6. Аналіз криміноген...ої ситуації в Україні на ринку торговельних марок дозволяє зробити висновок, що остан...ім часом в Україні злочин...і посягання...я на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема, не закон...е використан...я торговельних марок набули значного поширення...я. 7. Потім кримінальну

відповідальність за порушен...я прав інтелектуальної власності було встановлено у п'яти окремих стат...ях Кримінального уложен...я, підписаного російським імператором Миколою II 22 березня 1903р. 8. Передусім, зазначен...і проблеми можуть стосуватись різного розумін...я змісту наведених понять сторонами у справі і суд...ями, що надає підстави для зловживань як з боку перших, так й – інших. 9. Приміром, французька ДЖСЕ часто всупереч нормативним приписам проводить окремі оперативні заходи на національній території, а французька контр...озвідка ДСТ – за кордоном, зокрема по терористичних організаціях, наркосиндикатах, інших організованих транснаціональних злочин...их угрупован...ях, тоталітарних сектах, якими керують із-за кордону. 10. Історія авторського права бере свій початок, як в...ажають науковці, із появи друкуван...я, а першим нормативним актом у цій сфері в...ажається прийнятий у1709 році в Англії “Статут королеви Ан...и”, який закріпив низку прав авторів, а також розділив повноважен...я авторів і видавців.

Варіант 2

1. На початку ХХ сторіч...я у Великобританії в зв'язку із розвитком промисловості, збільшен...ям виробництва різноманітних видів устаткуван...я зросла кількість товарів, що здаються в лізинг та оренду. 2. Проте “батьком” автомобільного лізингового бізнесу в...ажається Зол...і Франк – торговий агент із Чикаго, який на початку 40-х років першим запропонував довгострокову оренду автомобілів. 3. Нелегальна міграція є однією з найбільш конфліктоген...их проблем сучасної міжнародної міграції. 4. У багатьох країнах, де спостерігається вихід мігрантів, особливо в країнах Східної та Півден...о-Східної Азії, міграційні процеси кардинально змінювались, і країни ставали такими, що ім...портують робочу силу. 5. Тим часом, нелегальна міжнародна міграція зростає, незважаючи на національні та міжнародні зусил...я щодо її запобіган...я та протидії. 6. На вершині піраміди міститься понят...я міграції, дещо нижче – міграційного бут...я або міграційного простору, і лише зовсім внизу, на уявній площині основи піраміди розташовуються базисні понят...я та терміни, що стосуються міграційних процесів. 7. Мета дан...ої стат...і полягає в аналізі сучасного стану насильницької злочин...ості осіб з психічними ан...омаліями в Україні, а також показі кримінологічної характеристики осіб із психічними ан...аномаліями в межах осудності. 8. Сучасна жінка стала виконувати в родині якісно нові для неї функції-вихователя, розпорядника бюджету, організатора будинку і дозвіл...я родини. 9. Правосуд...я, справедливо звертає увагу В.М.Лебедев, виступає найбільш надійним і цивілізованим способом розв'язан...я виникаючих у суспільстві конфліктів, захисту прав і свобод громадян, інтересів громадянського суспільства і держави, як внаслідок особливого статусу суд...ів, що забезпечує їх незалежність при розв'язан...і конфліктів, так і завдяки особливій процесуальній процедурі, в якій суд...івська діяльність реалізується. 10. Встановлен...я особливого правового становища для

суд...ів є не самоціл...ю, а засобом забезпечен...я громадянам необхідних гарантій для ефективного захисту своїх прав.

Варіант 3

1. Однак, Європейський Суд визнав це положен...я таким, що не відповідає ч.1 ст.5 Конвенції і підкреслив, що назван...і у ній випадки обмежен...я свободи є вичерпними і мають обмежене тлумачен...я (див. Рішен...я у справі “Чюл...а проти Італії”). 2. КПК України не знижує ступеню обґрунтован...ості затриман...я і арешту у справах, що стосуються тер...оризму, хоча на практиці таке явище спостерігається, тому належить передбачити у КПК підстави захисту конфіденційних джерел інформації у справах про тер...оризм та організовану злочин...ість (див. Рішен...я у справі “Мюр...ей проти Сполученого Королівства”). 3. Сут...єві недоліки притаман...ні ситуації, що склалася з органами управлін...я також у Єдиній державній системі запобіган...я та реагуван...я на надзвичайні ситуації техноген...ого і природного характеру. 4. При побіжному аналізі наведеної М.В.Карасьовою конструкції власності держави на бюджетні кошти може здатися, що вона за формою має всі ознаки клас...ичної цивілістичної тріади власності – володін...я, користуван...я, розпоряджен...я. 5. Щодо цього переважно реалізуються механізми доцільності (йдеться про доцільність в інтерпретації Н.Макиавел...і). 6. У його творах від...зеркалено інтелектуальне та суспільно-політичне жит...я упродовж понад 50-річного періоду не тільки українського, а й інших народів Європи того часу. 7. Формуван...я майбутньої федерації І.Франко уявляв собі таким чином: 1) створен...я федерації в межах воз...’єднаної України; 2) формуван...я федерації в межах визволених народів Рос...ії; 3) об’єднан...я слов’янських націй в єдину федерацію; 4) оформлен...я всесвітньої федерації. 8. Норми про застосуван...я штрафів до працівників у правових джерелах публічно-правової природи не були поширен...і не мали сут...євого впливу на відносини працівника та роботодавця. 9. Відповідно до ст.65 СК подруж...я розпоряджаються майном, що є об’єктом права спільної сумісної власності, за взаємною згодою. 10. Кол...егія суд...ів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що кас...акційна скарга підлягає задоволен...ю з таких підстав.

Числівник у професійному спілкуванні

Сполучення числівників з іменниками

1. Після числівників два (обидва), три, чотири іменник вживається у множині у тому відмінку, що й числівник. Приклади: три студенти, сорок два відвідувачі (Н.в. мн.), трьох студентів, сорока двох відвідувачів (Р.в., мн.).

2. Після збірних числівників, п’ять, шість і більше, вжитих у Н.в. іменник стоїть у Р.в. мн. Приклади: двоє брокерів, п’ять слухачів. Але якщо числівник

стоїть у непрямому відмінку, то іменник стоїть у цьому ж відмінку. Приклади: двох брокерів, двом брокерам, двома брокерами... двох брокерах.

3. Після числівників тисяча, мільйон, мільярд та дробових числівників іменник завжди стоїть у родовому відмінку. Приклади: тисяча років, тисячі років, тисячею років; дві сьомі відра, двох сьомих відра, двома сьомими відра; півтора року, півтора місяця; але: три з половиною місяці.

4. Назви місяців у датах завжди стоять у родовому відмінку. Приклади: третє січня, третього січня, третьому січня.

Правопис складних числівників та відчислівникових утворень

1. У складних числівниках у кінці першої частини м'який знак не пишеться. Приклади: шістдесят, вісімдесят, сімсот, дев'ятсот.

2. Порядкові числівники на –сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний пишуться одним словом, при цьому перша частина стоїть у Р.в., крім сто. Приклади: двохсотий, тридцятишеститисячний, трьохсотшістдесятимільйонний; але: стотисячний.

3. У порядкових числівниках, утворених від назв десятків перша частина не змінюється. Приклади: п'ятдесятий, сімдесятий.

4. На початку складних прикметників числівники від одного до чотирьох мають форми:

а) одно-, дво-, три-, чотири-, якщо друга частина починається на приголосний. Приклади: трифазовий, чотириступеневий

б) двох-, трьох-, чотирьох-, якщо друга частина починається на голосний. Приклади: трьохелементний, двоактна.

Завдання 17. Запишіть цифри словами – українською і російською мовами. Зіставте правопис числівників в обох мовах і зробіть відповідні висновки.

5,7; 8, 9; 16; 30; 50; 60; 70; 80; 90; 500; 700; 800; 900.

Завдання 18. Провідмініайте подані числівники.

Мільярд, мільйон, тисяча, триста сорок чотири, чотириста вісімдесят сім, шістсот шістдесят шість, тисяча дев'ятсот дев'яносто дев'ятий, одна п'ята, двадцять сім, кільканадцять, декілька, семеро, двадцять перший, одна ціла і одна друга, шість, сорок шість.

Завдання 19. Запишіть наведені тексти українською мовою, поясніть правопис числівників.

Варіант 1

Сладкая запеканка

750 г творога, 3/8 литра молока, 3 яйца, 40 г крахмала, 150 г сахара, тертая лимонная цедра или 3 плода тертого горького миндаля, 25 г сливочного масла или маргарина, щепотка соли, пакетик ванильного сахара.

Варіант 2

Карпы в польском соусе

1 кг карпа, 2 ст. ложки уксуса, 250 г кореньев, 1 луковица, 2 ст. ложки маргарина, $\frac{1}{4}$ литра красного вина, $\frac{1}{2}$ ложки воды, 50 г коврижки, 10 г изюма, $\frac{1}{2}$ лимона, 1 ст. ложка муки, сахар, соль.

Варіант 3

Бобовые клёцки

250 г бобовых, $\frac{3}{4}$ литра воды, 1 булочка, 1 луковица, 1 яйцо, соль, перец, нарезанная зелень (базилик, майоран, чабрец), толчёные сухари, топлёный жир.

Варіант 4

Яблоки под ванильным соусом

4-8 яблок средней величины, 75 г сахара, $\frac{1}{2}$ л воды, 3 ст. ложки конфитюра или вымоченного изюма, $\frac{1}{2}$ литра молока, 200 г маргарина, 30 г крахмала, 1 яичный желток, ваниль.

Завдання 20. Запишіть словами.

25-річчя, 30-ліття, 40-річчя, 45-річчя, 50-річчя, 70-річчя, 75-річчя, 80-річчя, 85-річчя, 90-річчя, 10-ліття, 125-річчя, 150-ліття, 175-річчя, 200-річчя, 250-річчя.

Завдання 21. Перекладіть українською мовою, записуючи цифри словами.

К 7 прибавить 16 равняется 23; от 22 отнять 15; сложить 55 и 98; разделить 168 на 14; умножить 7 на 9; 5 умножить на 5.

Завдання 22. Запишіть цифри словами.

557; 268; 0,9; 1180; 50-й; 167-й; 7; 11; $\frac{1}{2}$; $\frac{2}{7}$; 0,5; 10,5; 107,2%, 5,5кг; 102,5т; 25,3м; 541га; 1265км; 11,085.

Завдання 23. Перекладіть українською мовою.

Один за другим; одно другому не мешает; один на один; в первом часу дня; не по дням, а по часам; не в добрый час; в вечерний час; до этого часа; без пятнадцати шесть; десять минут девятого; половина седьмого; третьего дня.

Завдання 24. Погруппуйте числівники за значенням та провідмінійте їх.

Варіант 1

Сто шістдесятый; чотири тисячі п'ятсот сорок; три четвертих; двісті сімдесят чотири; двадцать третья; обидва; шістнадцатеро; вісімсот дев'яносто один; кілька.

Варіант 2

Сімнадцатый; дванадцатеро; чотири мільйони сімсот дев'яносто два; п'ять сьомих; кількасот; сорок сьома; чотиреста п'ятдесят вісім; три тисячі сто двадцать; півтора.

Варіант 3

Кільканадцять; вісімдесят дев'ять; мільярдний; шістсот тридцять сім; п'ятдесят третій; дев'ятеро; одна шоста; мільйон двісті шістдесят п'ять; півтора.

Завдання 25. Поєднайте з іменниками і введіть у речення такі дробові назви: 0,25; 0,65; 500,1; 100,14; $\frac{1}{2}$; $\frac{1}{4}$; половина; півтора; чверть; третина.

Завдання 26. Скажіть, котра година, якщо бачите такі цифри: 8.15; 10.15; 7.30; 21.30; 5.45; 12.45; 11.35; 16.25.

Завдання 27. Прочитайте подану інформацію. Усі числівники запишіть словами в орудному та місцевому відмінках.

Луцьким МВ УМВС України у Волинській області розшукується безвісти зниклий громадянин Паламарчук Петро Васильович, 21. 05. 1946 р. н, житель м. Луцька, який 15 травня 2000 року о 19 годині пішов з дому і не повернувся. Паламарчук П. В. мав намір відвідати батьків, які мешкають у с. Нові Ковалі Брусилівського району Житомирської області.

Його прикмети: на вигляд 50-550 років, зріст 172 см, середньої статури, обличчя засмагле, волосся світло-русяве, середньої довжини, очі сірі, губи середньої величини, на підборідді ямка, на кутніх зубах – коронки з жовтого металу. Між зубами у верхній щелепі щілина.

Особливі прикмети: бородавка з правого боку голови розміром з одну копійку. Зниклий хворів на варикозне розширення вен.

Був одягнений: куртка світло-сірого кольору, сорочка з коротким рукавом у сіро-зелено-синю смужку, штани сіро-зелені (під джинси), туфлі замшеві асфальтового кольору без шнурівок.

При собі мав механічний годинник «Політ», господарську сумку середніх розмірів у клітинку, в якій знаходились особисті речі та близько 100 гривень.

Завдання 28. Поставте числівники у правильній відмінковій формі і запишіть словами.

1. Кут кидання під час стрільби в повітрі залежить від початкової швидкості, маси й форми кулі і може знаходитись у межах від 28 до 55 м. 2. На митниці затримані 2 вантажні машини із 78 тоннами м'ясного фаршу сумнівної якості. 3. При зміщенні вбік на 1 мм середня точка влучення під час стрільби на 100 м з автомата зміщується на 26 см. 4. Відстань до постаті була десь у межах 200 метрів. 5. Стрілець пробіг більше 77 метрів. 6. Вогнений рубіж змінюється до 25-метрової позначки. 7. Фігура була встановлена не вище 100 м. 8. Кількість набоїв визначив командир: на перший день – 6 штук, на наступний – збільшена до 8 штук, далі – до 50 штук. 9. Рекордна кількість справ – це ті, які свідчать про ухилення від сплати податків: близько 370, з них в особливо великих розмірах – 70. 10. Акціонерне товариство відвантажило продукції на 35888000 грн та 1 816000 грн, а після реалізації ці кошти були переказані на розрахункові рахунки.

Завдання 29. Провідмініайте числівник 409, запишіть його. Поясніть орфограми.

Завдання 30. Запишіть складні і порядкові числівники, беручи до уваги, що перша частина їх має форму родового відмінка (крім 100):

475-мільйонний, 2-сотий, 13-тисячний, 246-мільйонний, 385-мільярдний.

Завдання 31. Поставте подані приклади в родовому і давальному відмінках, складіть із ними речення і запишіть, назвавши цифри словами.

8 Березня, 5 лютого, 24 березня, 6 грудня.

Завдання 32. Запишіть цифри словами.

2-поверховий будинок, 3-денна відпустка, 4-квартирний будинок, 5-актна дія, 2-елементний ліхтарик, 70-річний дідусь, 7-річна дівчинка, 18-річний злочинець, 40-річна адвокат.

Завдання 33. Прочитайте вголос окремі формулювання статей нормативних актів, прокоментуйте особливості поєднання числівників з іменниками, вкажіть, які зауваження до речень у вас виникають.

1. Якщо суб'єкт є фізичною особою, то відповідальність настає з 16 років. 2. Оскільки можливе порушення права на честь, гідність та ділову репутацію, то держава повинна передбачити право на захист цих прав. Таке право надається ст. 7. 3. Крім цивільної відповідальності, передбачено також кримінальну відповідальність на підставі ст. 125 та 126 Кримінального Кодексу України. 4. Відповідно до положень ст. 32 Конституції України та п. 3 ч. 1 ст. 5 Цивільно-процесуального кодексу України кожний має право вимагати в судовому порядку спростування недостовірної інформації, що порочить честь і гідність членів його сім'ї. 5. Позовну заяву необхідно оформити відповідно до вимог ст. 137 ЦПК. 6. Позовна заява оподатковується державним митом у встановленому ст. 64 ЦПК розмірі. 7. Невиконання зазначених вимог веде до наслідків, передбачених ст. 139 ЦПК України. 8. Відповідно до ст. 7 ЦПК України відповідач повинен довести, що поширені ним відомості відповідають дійсності. 9. Правила використання відомостей, що стосуються лікарської таємниці – інформації про пацієнта, на відміну від медичної інформації – інформації для пацієнта, встановлюються ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я та частиною 3 ст. 46 Закону України «Про інформацію».

Завдання 34. Виправте текст, поясніть помилки.

1. Близько семидесяти чоловік були перевірені в ході рейду. 2. Конфлікт тривав близько півтора години. 3. Командир підрозділу із семи підлеглими отримав розпорядження про затримку злочинців. 4. Спиртомір показував міцність напою до сорок градусів. 5. У п'ять сорок я почув крізь сон постріли, які мене й розбудили. 6. Мінченко вдарив його пару раз. 7. Півтора кімнати займали вилучені під час обшуку речі. 8. У тисячу дев'ятсот вісімдесят дев'ятому році злочинне угруповання розпочало свою протизаконну діяльність.

9. Під час дискотеки хлопці наказали мені на пару хвилин вийти на вулицю поговорити.

Завдання 35. Розкрийте дужки і виберіть потрібну форму числівника.

1. Якщо раніше на (три, троє, суддя) припадало в середньому (дев'ять, дев'ятеро, розгляд, справа), то тепер (восьмеро, вісім, суддя) доводиться займатися (двадцять, двадцятьома, двадцятьма, справа). 2. (Три, троє, студентка), потрапивши у заклад сумнівного типу, не задумалися над наслідками свого перебування там, а навпаки, поводитися легковажно, чим і спровокували неприємні для себе наслідки. 3. (Тридцять три (троє), підліток) були затримані у центрі міста опівночі за порушення громадського порядку. 4. Хуліганські дії (сім, семеро, особа) напідпитку спричинили ужиття заходів з метою запобігання масовим безчинствам. 5. (Два, двоє, перевізник) були взяті під контроль ще на митному переході. 6. Браконьєри вивезли (чотири, четверо, олень). 7. (Три, троє, постраждалих) доставлено у лікарню швидкої допомоги (два, двоє, автомобіль). 8. Виготовленням наркосировини займалися (шість, шестеро, наркоділок). 9. З приводу усиновлення (три, троє, дитина) у районний суд звернулися сусіди громадянки Рей В.Ф.

Особливості використання прийменників

Правила вживання конструкцій з прийменником **по**

Українські відповідники прийменника по	Приклади перекладу	
	Російська мова	Українська мова
1	2	3
1. Для вказівки на простір, поверхню, напрямок і межі дії		
Безприйменникові конструкції	по дороге	дорогою
	по обеим сторонам	обабіч
По (чому ?)	по обеим сторонам	по обидва боки
	по магазинам	по магазинах
	по столу	по столу
З/із/зі (чого ?)	по обеим сторонам	з обох боків
Уздовж/вздовж (чого ?)	по берегу	уздовж берега
За (чим ?)	по течению	за течією
У/в (чому ?)	по направлению	у напрямку
2. Для позначення часу		
Безприйменникові конструкції	по ночам	ночами
	по праздникам	святами
По (чому ?)	по окончании обеда	по обіді
	по ночам	по ночах
Після (чого ?)	по окончании обеда	після обіду
У/в (що ?)	по праздникам	у свята

На (що ?)	по праздникам	на свята
До (якого строку ?)	отпуск по 15 марта	відпустка до 15 березня
3. Для позначення кількості		
По (скільки ?)	по 15 человек в отделе	по 15 осіб у відділі
	агрегат работает по 10 часов в сутки	агрегат працює по 10 годин на добу
	по одному	по одному
4. Для позначення мети		
У/в (чому ?)	по делам	у справах
Для (чого ?)	комиссия по составлению...	комісія для складання...
По (що?)	ходит по грибы	ходити по гриби
5. Для позначення об'єктних відносин		
За (ким ? чим ?)	работать по плану	працювати за планом
	коллеги по работе	колеги по роботі
	приказ по университету	наказ по університету
	ударить по мячу	ударити по м'ячу
З/із/зі (чого ?)	исследование по физике	дослідження з фізики
	чемпион по теннису	чемпіон із тенісу
На (що ?)	знать по виду	знати на вигляд
По (що ?)	по колени в воде	по коліна у воді
Щодо (чого ?)	по способу получения	щодо способу отримання
6. Для позначення причинних відносин		
Через (що ?)	по невнимательности	через неухважність
По (чому ?)	по возможности	по змозі
За (чим ?)	по инерции	за інерцією

Правила вживання конструкцій з прийменником **при**

Українські відповідники російського прийменника при	Приклади перекладу	
	Російська мова	Українська мова
1	2	3
1. Для позначення просторової близькості		
Біля (кого ? чого ?)	при входе	біля входу
Коло (кого ? чого ?)	при мне	коло мене
При (кому ? чому ?)	при дороге	при дорозі
Поруч (з ким ? чим ?)	жить при станции	жити поруч зі станцією
Під (чим ?)	битва при Бородине	битва під Бородіном
2. Для позначення на підлегле, підсобне, допоміжне відношення до когонебудь, чого-небудь, а також на службу де-небудь		
При (кому ? чому ?)	центр при институте	центр при інституті

	остатяся при университете	залишитися при університеті
3. Для позначення наявності чого-небудь у кого-небудь		
При (кому ? чому ?)	быть при деньгах	бути при грошах
З/зі/із (з ким ? чим ?)	быть при часах	бути з годинником
4. Коли вказують особу, яка має щось у наявності, під наглядом, у супроводі, під начальством тощо		
З/зі/із (з ким ? чим ?)	деньги были при мне	гроші були зі мною
	отряд солдат при одном командире	загін солдат з одним командиром
При (кому ? чому ?)	деньги были при мне	гроші були при мені
	отряд солдат при одном командире	загін солдат при одному командирі
5. У присутності		
При (кому ? чому ?)	при свидетелях	при свідках
У присутності (кого ? чого ?)	при свидетелях	у присутності свідків
6. Для позначення супутніх обставин, умов, за яких щось відбувається		
При (кому ? чому ?)	читать при свете	читати при світлі
За (кого ? чого ?)	при условии	за умови
Інші засоби	при одном воспоминании	від самої згадки
	при производстве стекла необходим песок	для вироблення скла потрібен пісок
	при сем прилагаю	до цього додаю
7. Для позначення епохи, періоду, часу, протягом якого щось здійснюється		
Під час (чого ?)	при подписании договора	під час підписання договору
За (кого ? чого ?)	при жизни	за життя
8. У значенні за посередництвом		
За (з) допомогою (чого ?)	при помощи инструмента	за допомогою інструмента
	при помощи друга	з допомогою друга
Унаслідок (чого ?)	при столкновении	унаслідок зіткнення
Через (що ?)	при таких обстоятельствах	через певні обставини
Завдяки (чому ?)	при поддержке	завдяки підтримці
9. У значенні незважаючи на		
При (кому ? чому ?)	при всем нашем желании мы не можем удовлетворить Вашу просьбу	при всьому нашому бажанні ми не можемо задовольнити Ваше прохання
Попри (що ?)	при всех моих усилиях я не могу убедить его	попри всі мої зусилля я не можу переконати його

Приклади вживання конструкцій з прийменником **в**

Російська мова	Українська мова
в пользу	на користь
иметь в виду	мати на увазі
в защиту	на захист
в знак согласия	на знак згоди
в значительной степени	значною мірою
в качестве исключения	як виняток
в одно и тоже время	водночас
в будущем году	наступного року
в следующий раз	наступного разу
в первых рядах	в перших лавах
в подобном случае	у такому разі
в ряде случаев	у ряді випадків
в совершенстве	досконало
в сравнении с кем, чем	порівняно з ким, чим
в этом отношении следует сказать	щодо цього треба сказати
в то время как	тоді як
в ту же минуту	тієї ж хвилини
ввести в состав	увести до складу
ввести закон в силу	надати чинності законіві
вовлекать в работу	залучати до роботи
расписка в получении	розписка про одержання
у входа	біля входу
у истоков	біля джерел
у власти	при владі

Завдання 36. Перекладіть речення. Поясніть особливості використання прийменників.

Варіант 1

1. Судьей Верховного Суда Украины может быть гражданин Украины, достигший ко дню избрания 35 лет, имеющий высшее юридическое образование, стаж работы по юридической специальности не менее десяти лет, в том числе не менее пяти лет в должности судьи. 2. Любое, не предусмотренное законом, вмешательство в деятельность судьи по осуществлению правосудия запрещается и влечет ответственность согласно законодательству. 3. Гласность судебного разбирательства означает такое его проведение, при котором каждому гражданину предоставляется возможность присутствовать в зале суда и следить за ходом разбирательства уголовного дела; печать, радио и другие средства массовой информации могут беспрепятственно освещать ход и результаты процесса. 4. По делам лиц, не владеющих языком, на котором ведется судопроизводство, закон предусматривает обязательное участие защитника в судебном разбирательстве. 5. Не владеющим языком судопроизводства считается лицо, которое не в

состоянии свободно понимать этот язык и изъясняться на нем по всем вопросам, составляющим предмет судопроизводства по данному делу или возникающим в ходе процесса, хотя бы лицо было знакомо с этим языком. 6. Таким образом, при оценке совпадения или различия признаков в ходе криминалистической идентификации формируется внутреннее убеждение в неповторимости совпадающего комплекса признаков, а на его основе – вывод о тождестве либо различии, виде, роде и классе объекта. 7. При сопоставлении признаки отождествляемого объекта непосредственно сравниваются с признаками отождествляющих или проецируются на один экран либо помещаются в поле микроскопа. 8. Совмещение можно производить путем разрезания сравниваемых изображений признаков по одинаковым линиям и соединения разрезанных частей по совпадающим признакам. 9. С помощью описанного приема устанавливают дописки и вставки на документах, выполненных через копировальную бумагу в одну закладку. 10. Таким образом, при оценке совпадения или различия признаков в ходе криминалистической идентификации формируется внутреннее убеждение в неповторимости совпадающего комплекса признаков, а на его основе – вывод о тождестве либо различии, виде, роде и классе объекта.

Вариант 2

1. В неживой природе процесс отражения относительно прост и оканчивается образованием материальных следов, например, рук, ног, орудий взлома, представляющих воспроизведение признаков следообразующего объекта в особенностях следовоспринимающего. 2. При контактном взаимодействии отражение происходит лишь в месте контактирующих поверхностей, отсюда в следе обуви отображаются лишь форма и признаки подошвы. 3. Вместе с тем криминалистическая техника – это не только совокупность приборов и устройств, приспособлений и материалов, но и система теоретических концепций, рекомендаций по наиболее эффективному применению средств для собирания и исследования доказательств в уголовном судопроизводстве, т.е. это самостоятельный раздел криминалистики. 4. Оперативная техника используется главным образом до возбуждения уголовного дела, в ходе оперативно-розыскной деятельности, выполняемой по инициативе органа дознания для выявления признаков преступления и лиц, его совершивших. 5. Применение оперативной техники в стадии предварительного следствия производится органом дознания по требованию следователя и при непосредственном надзоре прокурора. 6. После нескольких возвращений такие дела зачастую прекращаются по надуманным основаниям, поскольку истекли предусмотренные законом сроки следствия. 7. Следователь вправе давать органам дознания поручения и указания о производстве розыскных и следственных действий и требовать от органов дознания содействия при производстве отдельных следственных действий. 8. По этим же основаниям ему может быть заявлен отвод обвиняемым, защитником, а также потерпевшим,

гражданским истцом, гражданским ответчиком или их представителями. 9. При этом суд должен будет ознакомить с принятым решением обвиняемого и других участников процесса, отложить судебное заседание на трое суток, вручив обвиняемому копию своего определения. 10. Следователь может освободить обвиняемого от оплаты услуг защитника, если защитник принимал участие в деле по назначению и в силу малообеспеченности обвиняемого.

Варіант 3

1. Осуществление мер безопасности возлагается по подследственности на органы службы безопасности или внутренних дел, в составе структур которых с этой целью создаются специальные подразделения. 2. Безопасность защищаемых лиц, если уголовные дела находятся в производстве прокуратуры или суда, осуществляется по их решению органами службы безопасности или внутренних дел. 3. Подробное выяснение обстоятельств явки с повинной не обходимо в силу того, что явка может быть не только раскаянием в содеянном, но и желанием скрыть более тяжкое преступление или принять на себя чужую вину. 4. Без доказывания в рассматриваемой стадии невозможно решение вопроса о наличии или отсутствии оснований к возбуждению или отказу в возбуждении или отказу в возбуждении дела. 5. При необходимости определения характера и степени тяжести телесных повреждений в стадии возбуждения уголовного дела может быть произведено судебно-медицинское освидетельствование, по результатам которого в соответствии с п. 3. 11 Инструкции о производстве судебно-медицинской экспертизы составляется «Акт судебно-медицинского освидетельствования». 6. В историческом аспекте оперативная техника появилась значительно раньше криминалистической и по существу была оперативной и криминалистической одновременно, поскольку использовалась для обнаружения, фиксации и исследования следов на месте происшествия. 7. В связи с этим при использовании источников личностной информации, например в ходе допроса, предъявления для опознания, эксперимента и т.п., необходимо устанавливать, кто и в каком состоянии наблюдал, в каких условиях внешней среды. 8. Измерительные методы позволяют получать объективную информацию о фактах и обстоятельствах преступления, отображенных в следах на месте происшествия. 9. Особенно необходимо соблюдать это правило при определении истинных размеров микроследов и малых макрообъектов (самодельной и заводской дроби, толщины бумаги, ширины штрихов и т. п.). 10. По полученным таким образом снимкам можно определять расстояние между предметами и их линейную протяженность только в плоскости, в которой находится масштаб (обычно это горизонтальная плоскость).

Завдання 37. Знайдіть помилки у перекладі приєменникових конструкцій. Виправте їх.

Варіант 1

Будувати систему судів по наступній спеціалізації; пропозиція із злиття господарських судів; законом із банківської таємниці; по даним російським ЗМІ; на Україні прийнято ряд нормативних актів; міжнародного співробітництва по запобіганню; про особливо тяжкі випадки відмивання грошей; відповідальність по відмиванню грошей; відповідальність за порушення прав на торговельні марки.

Варіант 2

При наявності коштів; взяти до уваги; розбіжності по питанням; суперечка за договором; внесок у бюджет; не по призначенню товар; збитки з операцій; в іншому випадку; вказівки по використанню коштів; витрати на рекламу; по вказівці менеджера; по закінченні контракту; на роз'їзд; у кошторисі замовника.

Варіант 3

Взяти до відома; по цьому договору; прийняти до відділу; допомога по безробіттю; у подальшій діяльності; за рахунок банку; відрахування в користь; по взаємній згоді; списати на видаток; товар по вимозі отримувача; при визначенні витрат по; на належному рівні; по сумісництву; по вині працівника.

Завдання 38. Перекладіть словосполучення. Поясніть вживання прийменника по-

Варіант 1

По способам визуализации скрытого изображения; когда субъекты по каким-то обстоятельствам сами не могут применить технические средства; по вызову следователя; в отдельных случаях по предложению следователя; вещественные источники по своему усмотрению; классифицировать ее источники по различным основаниям; по видам движения различают следы; по виду отображения; являются посторонними по отношению следообразующего; периферические следы по механизму образования; движется по результирующей (диагонали прямоугольника); по которым нельзя идентифицировать следообразующий объект; может рассредотачиваться по всей массе объекта; придвижении преступника в обуви по ковровой дорожке; по величине обугливания определяют очаг пожара; поскольку по мере приближения к нему увеличивается величина обугливания; по циклам развития микроорганизмов; классификация по простым и смешанным основаниям; разговора по телефону двух лиц; фонетическая экспертиза по фонограмме речи.

Варіант 2

По поводу которого до настоящего времени; по механизму образования их можно разделить; по прибытии на место происшествия; преследуя преступника по запаховому следу; раскрытии преступлений по горячим следам;

мероприятие по применению специалистом биологического «инструмента»; делят по типам высшей нервной деятельности; по видам памяти; источники можно классифицировать по субъектам процессуальной деятельности; по параметрам спектральных переходов; по физическим параметрам устной речи; по подозрению в убийстве; близким по содержанию с первым; по расследуемому делу; по физической природе средства совершения преступления; оружие классифицируют по различным основаниям; по месту изготовления его делят; заводское оружие по назначению бывает; холодное оружие различают по национальному признаку; по устройству ходовой части.

Вариант 3

В редких случаях по неосторожности; весьма близки по механизму действия; по слеодообразующему материалу они могут быть; по которому значительно проще и отыскать; организовать его розыск по следам скольжения; по изменению следов под воздействием солнечной радиации; по действию движения воздуха; обычно судят по величине проделанной работы; судебного разбирательства по уголовным и гражданским делам; информация записана по спиральной дорожке; материальные источники по месту их обнаружения; для раскрытия преступления по горячим следам; не перегибать по новым складкам; по форме печати бывают; по целевому назначению и материалу; шаг главного механизма определяют по формуле; по этому признаку; ручное огнестрельное оружие по целевому назначению делят; оружие в судебной баллистике классифицируют по различным основаниям; расположенного по краю доньшка гильзы.

Завдання 39. Перекладіть словосполучення. Поясніть вживання прийменника в.

Вариант 1

Выступает как мысленное отображение вещей в их существенных признаках; сущность уголовного процесса проявляется в его направленности; в этом смысле уголовный процесс; названных задач в области борьбы с преступностью; представляет собой закрепленную в законе; возведенную в волю государства типовую модель деятельности органов дознания; признать человека виновным в совершении преступления; осуществляются уполномоченными на то субъектами в соответствии с законом; и в интересах безопасности общества и государства; в силу этого в подавляющем большинстве данные; осуществляются в определенном законом порядке; прокурор и суд вступают в определенные правоотношения; в производстве которого находится дело; в чем он обвиняется; для опознания в сопровождении конвоя; совершившее в отношении нее мошеннические действия; в котором средствами письменной речи; в современном русском языке и в юридической науке; в теории уголовного процесса; где пределы вмешательства в права и свободы граждан.

Варіант 2

В силу которых законы и нормативные акты; в уголовном процессе; предупреждение необоснованных вторжений в права и свободы; только в случаях крайней необходимости; которыми в настоящее время наделяется обвиняемый; процессуальные возможности в защите своих прав; они в то же время находятся во взаимосвязи с другими стадиями; опубликована в ранее изданных работах; доказательства и доказывание в уголовном процессе; указанного в законе в качестве повода к возбуждению уголовного дела; выясняют наличие в событиях признаков преступления; расследование состоит в том; направление дела в суд; и в соответствии с законом; в этой стадии центральными участниками процесса; пересмотр дела вышестоящим судом в связи с жалобой; оставление приговора в силе; заключается в реализации приговора; производство в порядке надзора; уже вступившего в законную силу.

Варіант 3

Она всегда в конечном итоге указывает на то; в случае неявики без уважительной причины; наиболее распространены в уголовном процессе; она может содержаться в одной или нескольких статьях закона; неукоснительно соблюдать ее положения в правоприменительной практике; участвующих в уголовном судопроизводстве; которые содержатся в законе; в случае возникновения конкуренции правовых норм; составить протокол и в течении 24 часов сделать об этом письменное сообщение прокурору; к исчислению тех или иных определяемых в законе сроков; то срок заканчивается в установленное время; в каком размере должны быть взысканы издержки с каждого из них; судебные издержки в случае несостоятельности лица; поддержание обвинения в суде прокурором; никто не вправе вмешиваться в оценку доказательств лицом; в исключительнейших случаях допускается арест или задержание; имеет право в любое время обжаловать в суде свое задержание; возмещение морального вреда, причиненного вторжением в сферу личной жизни; недопустимо будет подглядывание в окно; прослушивание разговора людей в их жилище; в неотложных случаях, связанных со спасением жизни людей.

Завдання 40. Перекладіть словосполучення. Поясніть вживання прийменника при.

Варіант 1

При условии соблюдения установленных законом правил; при осуществлении уголовного процесса никто не должен принуждаться; при этом судебное разбирательство может быть начато не ранее трех дней; судьи независимы и при осуществлении правосудия; о котором они узнали при рассмотрении дела в судебном заседании; ограничение такого права возможно при наличии оснований; особое мнение судьи при провозглашении приговора; все следователи имеют при расследовании дел одинаковые процессуальные права; при производстве предварительного следствия; заявленный прокурору отвод при рассмотрении дела; при наличии других обстоятельств; при выполнении данных предписаний закона; при неявики гражданского истца в

судебное заседание; обстоятельства обнаружения микрообъектов при необходимости могут быть удостоверены; при изъятии следа руки на липкую ленту; но при осмотре по некоторым объективным и субъективным причинам; при соблюдении данных условий фотоснимки; при необходимости произвести судебно-медицинское освидетельствование; поиск вещественных доказательств при освидетельствовании; при его проведении могут широко применяться.

Вариант 2

Обыск должен производиться при наличии достаточных данных; при этом, учитывая специфику объекта; при производстве обыска в помещениях; случаи использования медицинских знаний при освидетельствовании потерпевших; на допросе при расследовании; чтобы при получении посланий обращали внимание; судебно-фотографическая лаборатория при прокуратуре; которые состояли при контрольно-следственных подотделах; при задержании преступника дактилоскопировал его; при отсутствии в картотеке соответствующих сведений; для работников уголовного розыска при составлении словесного портрета; специалистов при производстве следственных действий; при отделе действует информационно-вычислительный центр; такие задачи возникают при расследовании отдельных видов преступлений; при использовании идентификации как общего метода; при расследовании по следам; при установлении тождества необходимо выяснить причины; взаимодействовал с другими объектами при совершении преступления; искажение почерка при подделке документа; использование маски при совершении разбойного нападения.

Вариант 3

При исследовании пятна крови на одежде; при делении жидкости на капли; тогда как при расчленении конкретного целого; или иного орудия при взломе преграды; при любом виде идентификации; при групповании сравниваются массы и объемы веществ; при сопоставлении признаки отождествляемого объекта непосредственно сравниваются; при одинаковом освещении; при оценке совпадения или различия признаков; при контактном взаимодействии отражение происходит; при взаимодействии объекты обмениваются энергией; при сгорании пороха образуется копоть; в практике расследования при собирании информации; в связи с этим при использовании источников личностной информации; метод применяется при съемке обстановки места происшествия; при съемке которым на негатив проецируется метрическая сетка; при современных технических средствах ; достигается при наблюдении окрашенного предмета; при производстве следственных действий в других местах; при касании пальцем руки предмета; при входе в комнату в грязной обуви.

Особливості використання дієслівних форм у професійному мовленні

Правила перекладання російських дієприкметників на –м(ий)

У російській мові	Процес	Поняття	В українській мові
Дієприкметник на -м(ий)	Перехідний	Здатність бути об'єктом дії: Осуществимый – здійсненний, отделимый – віддільний	Прикметник на: -н(ий), -овн(ий); (від дієслів з перефіксом) -енн(ий), -анн(ий)
		Перебування об'єктом недоконаного процесу: осуществляемый – здійснюваний, устраняемый – усуваний, транспортируемый – транспортований	Дієприкметник на : -н(ий), -т(ий), -ован(ий), -уван(ий), -юван(ий), -овуван(ий) Описова конструкція: який (що) + дієслово
		Назва об'єкта дії: обвиняемый – обвинувачений, подозреваемый – підозрюваний, слагаемое – додаток, вычитаемое – від'ємник	Іменник, а в окремих випадках прикметник чи дієприкметник, що набув функцію іменника

Переклад російських пасивних дієприкметників теперішнього часу та похідних від них прикметників на –м(ий)

У російській мові пасивні дієприкметники теперішнього часу (рос. *страдательные причастия настоящего времени*) дуже поширені.

Російські дієприкметники на –м(ий) вживають для позначення понять, пов'язаних лише з перехідними процесами в таких трьох основних значеннях:

- здатність були об'єктом дії, наприклад, *программируемый контроллер*;
  - перебування об'єктом недоконаного процесу (дії), наприклад, *измеряемая величина*;
  - назва об'єкта дії, наприклад, *слагаемое*;
- тобто, як у власне дієприкметниковому значенні, так і в прикметниковому та іменниковому значеннях.

Істотною відмінністю української мови від російської є повна відсутність пасивних дієприкметників теперішнього часу на –м(ий). Існує лише дуже

небагато прикметників дієслівного походження на –м(ий), що втратили дієслівні ознаки і виконують ті функції, які мають прикметники взагалі, наприклад, *відомий, знайомий, невідомий, незнайомий, незримий, рухомий, свідомий* тощо.

Українська мова має власні засоби для подавання відповідних понять, але правильно вибрати їх можна тоді, якщо визначити, яке значення передає російська термінологічна словосполука.

Найбільш складним є розмежування засобами мови понять, що характеризують здатність бути об'єктом дії та перебування об'єктом недоконаного процесу.

Приклади перекладу російських термінологічних словосполук з дієприкметниками та прикметниками на –м/(ий)

Російський термін	Український термін
анализируемый факт	аналізований факт
быстрорастворимый (сахар)	швидкорозчинний (цукор)
взимаемая плата	стягувана платня
восстанавливаемая система	відновна система
встраиваемый электродвигатель	умонтований електродвигун
газонепроницаемый участок	газонепроникна ділянка
допускаемое напряжение	допустима напруга
заключаемый договор	укладена угода
занимаемая должность	обіймана посада
измеряемая величина	вимірювана величина
используемое оборудование	використовуване обладнання
испытуемый раствор	досліджуваний розчин
контролируемая партия продукции	контрольована партія продукції
корректируемый план	коригований план
многоуважаемый господин	вельмишановний пане
мощность, потребляемая агрегатом	потужність, споживана агрегатом
невосстанавливаемая система	невідновна система
неделимое имущество	неподільне майно
неизмеримый дефект	невимірний дефект
неиспользуемое время	невикористаний час
неисчерпаемые ресурсы	невичерпні ресурси
неконвертируемая валюта	неконвертована валюта
ненормируемые оборотные средства	ненормовані обігові кошти
неопровержимое доказательство	незаперечний доказ
неотъемлемая часть	невіддільна частина
неохраняемые объекты	об'єкти, що не охороняються
нерегулируемая (опора)	нерегульована (опора)
неремонтируемый объект	неремонтований об'єкт
несгораемый шкаф	вогнетривкий сейф
неснимаемое покрытие	незнімний покрив
нормируемое время	нормований час
образец исследуемого вещества	зразок досліджуваної речовини

обратимая реакция	оборотна реакція
ожидаемый ток	очікуваний струм
определяемое понятие	визначуване поняття
оспариваемое имущество	оспорюване майно
паяемый материал	паяний матеріал
поставляемая продукция	продукція, яку постачають
потребляемая мощность	споживана потужність
предполагаемый результат	передбачуваний результат
приобретаемый опыт	набуваний досвід
рассеиваемая мощность	розсіювана потужність
регулируемый трансформатор	регульований трансформатор
самосмазываемый подшипник скольжения	самозмасний підшипник ковзання
сопоставимые цены	порівнянні ціни
стираемый носитель информации	носій інформації, зі здатністю стирання
удаляемый воздух	повітря, що видаляється
частично конвертируемая валюта	частково конвертована валюта

Приклади перекладу російських дієприкметників та прикметників на **-м(ый)**, що набули функцію іменника

Російський дієприкметник, який набув функції іменника	Український іменник або прикметник (дієприкметник), що набув функції іменника
ведомый	ведений
вычитаемое	від'ємник
делимое	ділене; дільник
желаемое	бажане
знакомый	знайомиць
инспектируемый	інспектований
искомое	шукане
ископаемое	копалина
испытываемый	випробуваний
множимое	множене
обвиняемый	обвинувачений
ожидаемое	сподіване
подозреваемый	підозрюваний
слагаемое	доданок
уважаемый, уважаемая	шановний, шановна
уменьшаемое	зменшуване
экзаменуемый	складач іспиту

Правила перекладання російських дієприкметників на –щ(ий)

У російській мові	Процес	Поняття	В українській мові
дієприкметник на –щ(ий)	перехідний	призначення бути суб'єктом дії	Прикметник –льн(ий), -ч(ий), -н(ий)
		здатність бути суб'єктом дії	прикметник: -івн(ий), -н(ий)
		перебування суб'єктом недоконаного процесу	описова конструкція: який (що) + дієслово
		назва суб'єкта дії	іменник, а в окремих випадках прикметник чи дієприкметник, що набув функцію іменника
	неперехідний	здатність бути учасником неперехідної дії	прикметник: -к(ий), -лив(ий), -уч(ий), -юч(ий)
		перебування учасником неперехідної дії	описова конструкція: який (що) + дієслово
			прикметник: -н(ий), -уч(ий), -юч(ий)
назва учасника неперехідної дії	іменник, а в окремих випадках прикметник чи дієприкметник, що набув функцію іменника		

Переклад російських активних дієприкметників теперішнього часу на –щ(ий)

Російські дієприкметники на –щ(ий) уживають для позначання понять, пов'язаних з перехідним недоконаним процесом (дією):

- призначення бути суб'єктом дії, наприклад, *региструющийся прибор*;

- здатність бути суб'єктом недоконаного процесу (дії), наприклад, *влияющая величина*;

- перебування суб'єктом недоконаного процесу(дії), *вызывающий абонент*;

- назва суб'єкта дії, наприклад, *заряжающий*; із неперехідним недоконаним процесом (дією):

- здатність бути учасником неперехідної дії, наприклад, *высыхающее растительное масло*;

- перебування учасником неперехідної дії, наприклад, *восходящее солнце*;

- назва учасника неперехідної дії, наприклад, *отсутствующий*.

Поняттєвий зв'язок між російськими дієприкметниками і відповідними частинами української мови (прикметниками, дієприкметниками та іменниками) відображено в таблиці і показано на наведених далі прикладах.

У російських науково-технічних термінах дієприкметники на –щ(ий) та похідні від них прикметники, як правило, описують призначення бути суб'єктом дії, наприклад:

рос. *звукоизолирующий кожух* – це кожух, призначений ізолювати від джерела звуку;

рос. *фильтрующий дыхательный аппарат* – це дихальний апарат, призначений очищати повітря шляхом фільтрування.

Перекладаючи ці терміни, перевагу слід віддавати віддієслівним прикметникам на –льн(ий): *звукоизолювальний кожух, фильтрувальний дихальний апарат*.

Примітка. У деяких випадках і в російській мові використовуються аналогічні прикметники на –льн(ий), наприклад: *вычислительный комплекс, измерительный канал, стиральная машина, холодильная установка*.

У деяких термінах дієприкметник на –щ(ий) описує здатність бути суб'єктом дії. У цих випадках їх, як правило, перекладають віддієслівними прикметниками на –івн(ий), -н(ий). Наприклад:

рос. *разрушающий контроль*, укр. *руйнівний контроль* – це контроль, за якого може бути порушена придатність об'єкта застосування, але руйнувати не є його призначенням;

рос. *опрокидывающий момент*, укр. *перекидний момент* – це момент, що сприяє перекиданню нерухомої машини;

рос. *огнетушащее вещество*, укр. *вогнегасна речовина* – це речовина, яка має такі властивості, які створюють умови для припинення горіння.

Примітка. У багатьох випадках змістова різниця між призначенням та здатністю суто умовна.

Усі конструкції, що описують перебування суб'єктом недоконаного процесу (дії), треба перекладати зворотами, наприклад:

Рос.: *деталь, передающая крутящий момент; действующие на тело силы; мотоциклист, следующий за нашей машиной, увеличил скорость*

укр.: *деталь, що передає крутний момент; сили, що діють на тіло; мотоцикліст, що їхав(рухався) за нашою машиною, збільшив швидкість*

Російські дієприкметники на **-щ(ий)** часто-густо вживають для позначання здатності бути учасником неперехідної дії, наприклад:

рос. *блестящая точка* – тобто точка, здатна блищати, якщо на неї направлено світловий промінь;

рос. *летающая лодка* – це гідролітак, тобто човен, здатний літати;

рос. *хрустящий хлеб* – тобто хліб, здатний хрустіти.

У наведених значеннях в українській мові вживають віддієслівні прикметники на **-ч(ий), -к(ий), -лив(ий)**:

Рос.	Укр.
летающая лодка	летючий човен
блестящая точка	блискуча точка
хрустящий хлеб	хрусткий (хрускотливий) хліб

Для перекладу російських дієприкметників на **-щ(ий)**, що описують перебування учасником неперехідної дії, головним засобом є дієслівна форма **який (що) + дієслово**, наприклад:

Рос.	Укр.
всходящее солнце	сонце, що сходить
заходящее солнце	сонце, що заходить
читающий мальчик	хлопчик, що читає

Крім того, в українських науково-технічних термінах, що описують перебування учасником неперехідного неозначеного у часі процесу (дії), іноді вживають прикметники на **-н(ий)**, наприклад, *чинний, поточний* тощо.

Приклади перекладу російських термінологічних сполук з дієприкметниками та прикметниками на **-щ(ий)**

Російський термін	Український термін
армирующий стеклонаполнитель	армувальний склонаповнювач
блокирующий конденсатор	блокувальний конденсатор
быстродействующий выключатель	швидкодійний вимикач
быстрорежущий инструмент	швидкорізальний інструмент
ведущая отрасль промышленности	провідна галузь промисловості
включающая катушка	вмикальна котушка

<p> влагопоглощающий патрон водопонижающая скважина водородосодержащее стекло водудерживающая способность воспроизводящая лампа всасывающий патрубок вымывающая машина газоперекачивающий агрегат действующее законодательство дозирующая машина жиросодержащая вода зажигающее устройство замедляющее реле звукоизолирующая кабина звукопоглощающий материал исходящий документ камнедобывающее оборудование красящая лента лентотормозящее устройство лентоформирующая машина металлорежущий станок моющая способность намагничивающая сила неотпускающий ток ныряющий поршень обезвоживающая центрифуга огнетушащее средство отсасывающее оборудование отстающий по фазе ток охлаждающее устройство пенообразующая способность передающее устройство питающая сеть плавающий курс (валюты) поглощающая способность поддерживающая конструкция помехоподавляющий конденсатор предстоящие затраты предупреждающее действие предшествующий оратор прилегающая поверхность производящая поверхность пульсирующий (ток) пускорегулирующее устройство равнодействующая сила </p>	<p> вологовбірний патрон водознижувальна свердловина водовмісне скло водозатримувальна здатність відтворювальна лампа усмоктувальний патрубок вимивальна машина газоперекачувальний агрегат чинне законодавство дозувальна машина жиромістка вода запалювальний пристрій сповільнювальне реле звукоізолювальна кабіна звукопоглинальний матеріал вихідний документ каменевидобувне устаткування фарбувальна стрічка стрічкогальмівний пристрій стрічкоформувальна машина металорізальний верстат мийна здатність намагнічувальна сила невідпускальний струм пірнальний поршень зневоднювальна центрифуга вогнегасна речовина відсмоктувальне обладнання струм, що відстає за фазою охолоджувальний пристрій піноутворювальна здатність передавальний пристрій живильна мережа змінний курс(валюты) поглинальна здатність підтримувальна конструкція протизавадний конденсатор майбутні витрати запобіжна дія попередній промовець прилегла поверхня виробна поверхня пульсівний (струм) пускорегулювальний пристрій рівнодійна сила </p>
---	--

<p>размагничивающий аппарат реверсирующее устройство режущий инструмент сваривающее устройство светоизлучающий диод связывающее вещество соответствующая организация существующая сеть существующие цены текущее планирование усиливающий провод фосфорсодержащее соединение шунтирующий резистор электродвижущая сила</p>	<p>розмагнічувальний апарат реверсувальний пристрій різальний інструмент зварювальний пристрій світловипромінювальний діод зв'язувальна речовина відповідна організація наявна мережа теперішні ціни поточне планування підсилювальний провід фосфоровмісна сполука шунтувальний резистор електрорушійна сила</p>
---	--

Приклади перекладу російських дієприкметників та прикметників на
–щ (ий), що набули функцію іменника

Російський дієприкметник на -щ (ий), що набув функцію іменника	Український іменник, або прикметник (дієприкметник), що набув функцію іменника
встречающий	зустрічний
выступающий	промовець
говорящий	мовець
голосующий	учасник голосування
желающий	охочий
заведующий	завідувач
замыкающий	кінцевий
заряжающий	заряжальник
знающий	знавець
играющий	гравець
малоимущий	малозаможний
начинающий	початківець
неимущий	незаможний
образующая	твірна
окружающие	оточення
отсутствующий	відсутній
председательствующий	голова
работающий	працівник
равноделящая	бісектриса(лінія)
секущая	січна
сопровождающий	супровідник
составляющая	складник
торгующий	торговець, крамар
управляющий	керівник, управитель

Переклад дієприкметників та прикметників на –щийся

Російська словосполука	Українська словосполука
заведующий лабораторией	завідувач лабораторії
заведующий отделением	завідувач відділення
заведующий отделом	завідувач відділу
заведующий хозяйством	завідувач господарства
командующий флотом	командувач флоту

Вирази, що містять російські дієприкметники на –щ(ий), які набули функцію іменників, у множині доцільно передавати іншими мовними засобами, наприклад:

Рос.	Укр.
Желающие приобрести билеты	Хто хоче купити квитки
Имеющие дочерей	Хто має дочок

Переклад російських дієприкметників та похідних від них прикметників на –щийся

Особливі труднощі виникають із перекладом російських дієприкметників на –ущийся/-ющийся – через відсутність в українській мові аналогічних форм і багатозначність деяких російських дієприкметників цього типу.

Російські дієприкметники на –щийся вживають для позначання понять, пов'язаних із **перехідним недоконаним процесом (дією):**

- здатність бути об'єктом дії, наприклад *разводящийся мост*;
- перебування об'єктом недоконаного процесу (дії), наприклад, *строящийся дом*;

із **неперехідним недоконаним процесом (дією):**

- здатність бути учасником неперехідної дії, наприклад, *легко воспламеняющаяся жидкость*;
- перебування учасником неперехідного недоконаного процесу (дії), наприклад, *развивающиеся страны*;
- назва учасника неперехідної дії, наприклад, *учащийся*.

Поняттєвий зв'язок між російськими дієприкметниками на –щийся і відповідними частинами української мови (прикметниками, дієприкметниками та іменниками) відображено в таблиці і показано на наведених далі прикладах.

Російські дієприкметники на –щийся, утворені від перехідних дієслів, переважно означають здатність бути об'єктом дії:

рос. *дифференцирующая (интегрирующая) функция* – це функція, яка має такі властивості, що над нею можна виконати операцію диференціювання (інтегрування);

рос. *отодвигающаяся дверь* – це двері, які можна (в будь-який час) відсувати.

Правила перекладання російських дієприкметників на -щийся

У російській мові	Процес	Поняття	В українській мові
1	2	3	4
дієприкметник на -щийся	пасивний	здатність бути об'єктом дії	прикметник на -н(ий), -овн(ий)
		перебування об'єктом недоконаного процесу	дієслівна форма який (що) + дієслово
	Неперехідний	здатність бути учасником неперехідної дії	прикметник на -к(ий), -лив(ий), -н(ий), -ист(ий)
		перебування учасником неперехідного недоконаного процесу	дієслівна форма: який (що) + дієслово
		назва учасника неперехідної дії	іменник, а в окремих випадках прикметник чи дієприкметник, що набув функцію іменника

У наведених значеннях в українській мові вживають віддієслівні прикметники на **-овн(ий), -н(ий)**:

Рос.	Укр.
дифференцирующийся	диференційований
интегрирующийся	інтегровний
отодвигающийся	відсувний

Примітка 1. Як показано вище, у російській мові в наведених значеннях часто вживають і пасивні дієприкметники, тобто *дифференцирующая (интегрирующая) функция* та *дифференцируемая (интегрируемая) функция*. Ця тотожність змісту в українській мові визначається однаковістю наведених форм.

Приклади перекладу російських термінологічних словосполук з дієприкметниками та прикметниками на **-щийся**

Російський термін	Український термін
быстровращающееся (колесо)	швидкообертове (колесо)
быстроознашивающаяся (деталь)	швидкозносна (деталь)
быстроохлаждающаяся (поверхность)	швидкоохлаодна (поверхня)
быстроразрушающаяся упаковка	швидкоруйнівне пакування
вертикально-вращающиеся катки	вертикально-обертові котки
восстанавливающееся напряжение	відновна напруга
встречающиеся ошибки	помилки, що трапляються
движущаяся цель	рухома ціль
договаривающиеся стороны	договірні сторони
изгибающийся конвейер	гнучкий конвеєр
кажущееся сопротивление	уявний опір
качающаяся опора	хитка опора
колеблющаяся величина	коливна величина
легковоспламеняющееся топливо	легкозаймисте паливо
лицо, пользующееся льготами	особа, що має пільги
метод фильтрующихся частиц	метод фільтровних частинок
наклоняющийся отвал	нахильний відвал
неконденсирующийся газ	неконденсовний (газ)
непересекающиеся прямые	неперетинні прямі
неплавящийся электрод	неплавкий електрод
неповторяющаяся ошибка	неповторна помилка
опускающая рама прицепа	опускна рама причепа
повторяющаяся мощность	повторна потужність
поднимающаяся ось	піднімна (вісь) (яку можна підіймати)
просачивающаяся вода	вода, що просочується
развивающаяся система	розвиткова система
развивающаяся страна	країна, яка розвивається
раскручивающийся канат	розкрутний канат
раскрывающийся ковш	розкривний ківш
самоблокирующиеся устройство	самоблоковний пристрій
самовозбуждающийся генератор	самозбуджений генератор
самовоспламеняющаяся смесь	самозаймиста суміш
самоизливающаяся скважина	самовиливна свердловина
самопрокидывающаяся тележка	самоперекидний візок
самоостанавливающийся подшипник	самозупинний підшипник
самоочищающийся воздушный фильтр	самоочисний повітряний фільтр
самопередвигающаяся (установка)	самопересувна (установка)
самораспространяющаяся (трещина)	самопоширна (тріщина)

Переклад російських активних дієприкметників минулого часу та похідних від них дієприкметників та прикметників на –вш(ий) та –ш(ий)

Російські активні дієприкметники минулого часу (рос. двойственное причастие прошедшего времени) на –вш(ий) та –ш(ий) уживають для позначення ознаки особи чи предмета, зумовленої процесом, який ця особа або предмет виконала (виконав)(перебування суб'єктом або учасником неперехідного процесу).

Російські активні дієприкметники минулого часу утворюються від дієслів **доконаного** та **недоконаного** виду (рос. **совершенного и несовершенного вида**), наприклад:

<i>отодвинуть</i>	<i>отодвинувший</i>	(совершенный вид)
<i>отодвигать</i>	<i>отодвигавший</i>	(несовершенный вид)
<i>почернеть</i>	<i>почерневший</i>	(совершенный вид)
<i>чернеть</i>	<i>черневший</i>	(несовершенный вид)

Крім того, в російській мові є певна кількість прикметників на –вш(ий) та –ш(ий), утворених від дієприкметників, наприклад:

Рос.	Укр.
бывший	колишній
минувший	минулий
павший	(рос. <i>погибший в сражении</i>) полеглий, загиблий ; (<i>про тварин</i>) здохлий ; (<i>про фортецю</i>) переможена
прошедший	минулий

Українська мова не знає активних дієприкметників на –вш(ий), а також прикметників на –вш(ий), -ш(ий).

Під впливом російської мови раніше зрідка вживалися дієприкметники подібного типу, наприклад, *бувший, допомігший, започаткувавший, здолавший, зігрівший, перемігший, спалахнувший*, які є кальками з відповідних російських дієприкметників. Але, за словами академіка О. Пономарева, вони так і лишилися в українській мові чужинцями, а їх уживання погіршує тональність українських текстів та порушує її стилістику. Цікаво, що укладачі виданого за радянських часів словника, відчуваючи неприродність для української мови скалькованого з російської офіційного вислову *країна перемігшого соціалізму*, у дужках подали *країна перемоги соціалізму*.

Тепер в українській літературній мові активні дієприкметники з суфіксами –вш(ий) та –ш(ий) не вживають.

Російські активні дієприкметники минулого часу на **-вш(ий)** та **-ш(ий)** уживають для позначання понять, пов'язаних із **перехідним недоконаним та доконаним процесами (дією та подією):**

- перебування суб'єктом недоконаного або доконаного процесу в минулому часі, наприклад, *упоуполномочившее* *лицо*;

із **неперехідним недоконаним та доконаним процесами (дією та подією):**

- перебування учасником неперехідного недоконаного або доконаного процесу в минулому часі, наприклад, *затонувший* *объект*;

- назви учасника неперехідної дії, наприклад, *погибший*.

Поняттєвий зв'язок між російськими дієприкметниками на **-вш(ий)** та **-ш(ий)** і відповідними частинами української мови (описовими конструкціями з дієсловами, активними дієприкметниками минулого часу та іменниками) відображено в таблиці і показано на прикладах.

Правила перекладання російських дієприкметників на **-вш(ий)** та **-ш(ий)**

У російській мові	Процес	Поняття	В українській мові
дієприкметник на -вш(ий) та -ш(ий)	перехідний	перебування суб'єктом процесу: недоконаного та доконаного	дієслівна форма: який (що) + дієслово
	неперехідний	перебування учасником неперехідного недоконаного процесу	дієслівна форма: який (що) + дієслово
		перебування учасником неперехідного доконаного процесу	дієслівна форма: який (що) + дієслово ; активний дієприкметник минулого часу на -л(ий) для префіксованих дієслів доконаного виду
		учасник неперехідного процесу	іменник або активний дієприкметник минулого часу на -л(ий) , що набув функцію іменника

Російські активні дієприкметники на –вш(ий) та –ш(ий), утворені від перехідних дієслів, українською завжди передають описовими зворотами:

Рос.	Укр.
начавший	який (що) почав
начинавший	який (що) починав

Аналогічно українськими описовими зворотами завжди передаються російські активні дієприкметники на –вш(ий) та на –щ(ий), утворені від неперехідних дієслів недоконаного виду та перехідних дієслів доконаного виду.

Рос.	Укр.
помогший	який(що) допоміг
помогавший	який(що) допомагав

В українській мові є активні дієприкметники минулого часу, утворені від основи інфінітива неперехідних префіксованих дієслів за допомогою суфікса –л(ий), наприклад:

Дієслово	Активний дієприкметник	Російський відповідник
засохнути	засохлий	засохший
одерев'яніти	одерев'янілий	одеревеневший
прогнити	прогнилий	прогнивший
розтанути	розталий	растаявший

Завдання 41. Утворіть усі можливі часові і способові форми дієслів, з'ясуйте, які чергування приголосних відбуваються у дієсловах.

Носити, мастити, їздити, берегти, платити, водити, дихати, казати, просити, летіти, мати, пекти, жити, хотіти, бігти, стерегти.

Інколи російські дієприкметники минулого часу, утворені від дієслів доконаного виду набувають функцію іменника

Рос.	Укр.
потерпевший	потерпілий
прибывший	прибулець
пропавший	зниклий
прошедшее	минуле, минувшина
умерший	померлий

Приклади перекладу російських термінологічних сполук з дієприкметниками та прикметниками на **–вш(ий) та –ш(ий)**

Рос.	Укр.
бывший в употреблении	уживаний; який був у вжитку
бывший перед этим (до настоящего времени)	дотеперішній
бывший ранее	попередній
загустевшая нефть	затужавіла нафта
затвердевший раствор	затверділий розчин
истекший период	минулий період
наболевший вопрос	наболіле питання
обедневшие (слои)	збіднілі (верстви)
оледеневший контакт	заледенілий контакт
опустевшее жилье	спорожніле житло
потерпевшая сторона	потерпіла сторона
прошедшее время	минулий час
уполномочившее лицо	особа, що уповноважила
устаревшая продукция	застаріла продукція

Переклад російських дієприкметників на –вшийся та –шийся.

Основна складність цих понять пов'язана з тим, що ці російські дієприкметники утворено від зворотних на **–ся** і в них ця частка зберігається, наприклад, *стремится* → *стремившийся*, *устремится* → *устремившийся*. А в українській мові не може бути аналогічних форм, оскільки від дієслів на **–ся** дієприкметники взагалі не утворюють. Тому перекладати ці конструкції слід, виходячи із сутності поняття, а не з форми дієприкметника.

Російські дієприкметники минулого часу на **–вшийся** вживають для позначання понять, пов'язаних із **перехідним недоконаним та доконаним процесами (дією та подією):**

- перебування об'єктом недоконаного або доконаного процесу в минулому часі, наприклад, *закрепившееся* *пятно*;

із **неперехідним недоконаним та доконаним процесами (дією та подією):**

- перебування учасником неперехідного недоконаного або доконаного процесу в минулому часі, наприклад, *зablудившиеся* *дети*;

- назви учасника неперехідної дії, наприклад, *явившийся*.

Поняттєвий зв'язок між російськими дієприкметниками і відповідними частинами української мови (прикметниками, дієприкметниками та іменниками) відображено в таблиці і показано на наведених далі прикладах.

У російській мові дієприкметники минулого часу на **–вшийся** в конструкціях з іменниками, які не можуть бути учасниками неперехідної дії, еквівалентні пасивним дієприкметникам на **–нный, –тый**, наприклад,

разбита чашка та разбитая чашка, установившийся режим та установленный режим. Цю еквівалентність використовують, перекладаючи українськими пасивними дієприкметниками доконаного виду на –ний, -тий, наприклад, розбита чашка та усталений режим.

Правила перекладання російських дієприкметників на –вшийся

У російській мові	Процес	Поняття	В українській мові
дієприкметник на -вшийся	перехідний	перебування об'єктом процесу недоконаного та доконаного	пасивний дієприкметник на -ний, -тий , дієслівна форма: який (що) + дієслово
	неперехідний	перебування учасником неперехідного недоконаного процесу	дієслівна форма: який (що) + дієслово
		перебування учасником неперехідного доконаного процесу	активний дієприкметник минулого часу на -лий для перефіксованих дієслів доконаного виду, дієслівна форма: який (що) + дієслово
		учасник неперехідного процесу	активний дієприкметник минулого часу на -лий , що набув функцію іменника

На прикладах покажемо різницю між пасивною і перехідною дією.

Укр. дієслово	Процес	Тлумачення	Рос. дієслово
розорити	перехідний	Позбавити кого-небудь багатства, достатку, майна, довести до злиднів, зубожіння	розорить
розориться	неперехідний	Позбутися багатства, достатку, майна; стати бідним, убогим, впасти в злидні	розориться

Від цих двох російських дієслів утворено два дієприкметники

Рос.	Укр.
Разорить – разоренный Разориться - разорившийся	Розорить - розорений Розориться – який розорився

Завдання 42. Від поданих дієслів утворіть усі можливі форми дієприкметників. Поясніть, чому утворені саме такі форми.

Спостерігати, спостерегти, дописати, порудіти, рудіти, пройти, встелити, актуалізувати, жовтіти, пожовтіти, пофарбувати, завершувати, обмірковувати, наступати, лікувати, сходити, змолотити, товкти, зобразити, запрягти, з'їздити.

Завдання 43. Від поданих дієслів утворіть дієприслівники. Поясніть, чому від кожного дієслова можна утворити лише один дієприслівник.

Стрибати, стрибнути, зупинитися, зупинятися, дивитися, вдивлятися, надивитися, підводитися, підвестися, відвідувати, паризначити, призначати, працювати, попрацювати, обдумувати, обдумати, аплодувати, прибігти, прибігати, дописувати, дописати.

Завдання 44. Із поданих слів утворіть словосполучення дієприслівника з іменником. Визначте, якого відмінка вимагає дієприслівник.

Дякують, мати; опановувати, менеджмент; порадитись, з, брат; розв'язують задача; запобігти, помилка; попереджають, брат; поставити, за, приклад; навчаються, за, програма; пишуть, на, адреса; навчаються, українська, мова.

Завдання 45. Перекладіть українською мовою. Поясніть переклад дієприкметників.

1. В качестве свидетеля может быть допрошено любое лицо, которому известны какие-либо обстоятельства, подлежащие установлению по делу, если такое лицо не имеет процессуального статуса потерпевшего, подозреваемого или обвиняемого. 2. Данный перечень лиц, которые обладают так называемым свидетельским иммунитетом, оказался исчерпывающим, что по существу не способствует разрешению многих возникающих на практике проблемных ситуаций. 3. Очная ставка – одновременный допрос участников уголовного процесса, в показаниях которых имеются противоречия, проводимый в одном и том же месте, с целью проверки правдивости ранее данных показаний. 4. Сущность очной ставки сводится к постановке поочередно перед ранее допрошенными лицами вопросов об обстоятельствах дела и об их отношении к показаниям друг друга. 5. В случае его нарушения данные, полученные при опознании, теряют свое доказательное значение. 6. Однако практическая проверка доказательств в условиях воспроизведения обстановки в подавляющем большинстве своих случаев приводит к получению фактических данных, подтверждающих, опровергающих или уточняющих проверяемое доказательство. 7. К примеру, при получении образцов почерка эксперт-криминалист, участвующий в их отборе, оказывает помощь следователю в

правильном выборе ручки, пера, чернил, освещения, диктуемого текста, а также в определении скорости писания. 8. В результате прокурор может быть принужден к возмещению морального вреда, если любое из содержащихся в его книге сведений не соответствуют действительности.

Які мають різне значення: разоренный- це той, якого разорив хтось (перебування об'єктом доконаного процесу), а разорившийся - це той, який розорився (перебування учасником неперехідного доконаного процесу). В українській мові в першому випадку вживають пасивний дієприкметник, а в другому - описовий зворот, оскільки від непрефіксованих дієслів активні дієприкметники минулого часу не утворюються.

Подаємо приклади перекладу російських термінологічних сполук з дієприкметниками та прикметниками на –вшийся та –шийся. Оскільки переклад сполуки істотно залежить від того, яке значення вона передає, то там, де потрібно, після української словосполучення у дужках наведено стисле пояснення.

Рос.	Укр.
квазиустановившийся режим работы электродвигателя	квазіусталений режим роботи електродвигуна
обанкротившийся банк	збанкрутілий банк (якого збанкрутили)
предельное установившееся напряжение системы возбуждения	гранично усталена напруга системи збудження
практически установившаяся температура вращающейся электрической машины	практично усталена температура обертової електричної машини
развившийся подземный пожар	розвинена підземна пожежа
сгустившаяся нефть	згущена нафта, або згустіла нафта
создавшееся положение	становище, що склалося
установившийся режим	усталений режим

Завдання 46. Перекладіть українською мовою. Поясніть особливості вживання дієприслівників та відмінності їх творення.

1. Добравшись до этой остановки, кинолог снова дал собаке понюхать образец запаха с места происшествия и пустил ее на свободный поиск. 2. Обоняние соответствующим образом дрессированной собаки следует интерпретировать как биологический «инструмент» в руках специалиста, исследующего запаховой источник. 3. Аналогична этому деятельность дегустатора, определяющего запах определенных духов среди множества образцов. 4. Будучи представленными следователю и органу дознания указанные документы, наряду с документами бухгалтерского учета и отчетности, могут иметь значение доказательств, указывающих как на наличие, так и на отсутствие признаков преступления или иных подлежащих выяснению

обстоятельств. 5. Только при таком условии она может быть положена в основу выводов по делу, использована в качестве средства доказывания. 6. Представляется, что если рассматривать все доказательства по делу в их взаимосвязи друг с другом, то можно заметить, что каждое из них является как устанавливающим, так и устанавливаемым. 7. Дети также могут быть допрошены как свидетели, если в силу своего развития правильно воспринимали обстоятельства, имеющие значение для дела. 8. Потерпевший, являясь лицом, непосредственно пострадавшим от преступления, иногда знает и может сообщить такие факты, которые при помощи свидетельских показаний не всегда могут быть установлены. 9. В таком же порядке вступает в законную силу и оправдательный приговор суда любой инстанции, а также приговор, освобождающий подсудимого от наказания. 10. Вступивший в законную силу приговор обращается к исполнению судом, постановившим приговор, не позднее трех суток со дня его вступления в законную силу. 11. Все присутствующие в зале судебного заседания, в том числе и состав суда, заслушивают приговор стоя. 12. Председательствующий разъясняет подсудимому, его законному представителю, а также потерпевшему, гражданскому истцу, гражданскому ответчику и их представителям содержание приговора, срок и порядок его обжалования.

Тема 6. Укладання документів

Навчальна мета. Визначити основні правила складання документів, напрями та форми їх застосування студентами на практиці.

2. Поняття про документ.
3. Основні вимоги до укладання та оформлення документів.
4. Групи документів за призначенням.
5. Дайте визначення бланка, реквізиту.
6. Назвіть реквізити того чи іншого документа.

Документ (від лат. Documentum, що означає „повчальний приклад”, „спосіб доказу”) – це засіб закріплення різними способами на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об’єктивної дійсності, а також розумову діяльність людини.

Документом називають будь-який матеріальний об’єкт, що містить інформацію у зафіксованому вигляді.

Документ може бути писемним доказом і джерелом різноманітних відомостей довідкового характеру.

Документи дають можливість відтворити факти діяльності установи, підприємства чи фірми, знайти в зданих до архіву справах відомості, які мають значення для оперативної роботи, а також для історії.

Вимоги до документів:

- видаватися повноважним органом або особою у відповідності з її компетенцією;
- не суперечити діючому законодавству, нормам юридичного та адміністративного права, директивним вказівкам керівних органів;
- укладатися за встановленою формою;
- мати чітку композицію, цільність змісту, зв'язаність викладу, структурну організацію, завершеність;
- кожне слово повинне бути вмотивованим і відповідати нормам української літературної мови;
- бути достовірними, перспективними, відповідати завданням та меті установи, підприємства, фірми або їх керівництва;
- бути бездоганно відредагованими та оформленими.

Завдання 1. Складіть тексти поздоровлень: а) своєму безпосередньому керівникові; б) керівникові найвищого рангу вашої структури; в) колезі по роботі; г) матері.

Завдання 2. Придумайте оригінальний текст запрошення на урочистий вечір. Зробіть його у комп'ютерному варіанті (обов'язково запис на дискеті).

Варіант1 **ПОСТАНОВЛЕНИЕ**

о возбуждении уголовного дела и принятии его к своему производству
г. Сумы
29 сентября 2007г.

Следователь следственного отдела УМВД Украины в Сумской области капитан милиции Находкин В. К., рассмотрев материалы о разбойном нападении на кассира объединения «Химпром» Полищук В.Я., находившуюся в это время в кассе административного корпуса объединения по ул. Харьковской, 122, ком. 124, и, нанеся ей несколько ударов твердым предметом по шее, вскрыли сейф кассы, откуда похитили деньги в сумме 350000000 гривен. В указанных действиях неустановленных лиц усматриваются признаки преступления, предусмотренного ст. 86 УК Украины, то есть хищения в особо крупном размере, совершенного путем разбойного нападения.

На основании изложенного, руководствуясь ст. ст. 94, 98, ч. ст. 113 и ст. 130 УПК Украины,

Постановил:

1. Возбудить уголовное дело по факту хищения в особо крупном размере денежных средств из кассы производственного объединения «Химпром» г. Сумы по признакам ст. 86 УК Украины.
2. Уголовное дело принять к своему производству и приступить к расследованию.
3. Копию настоящего постановления направить прокурору.

Следователь
капитан милиции
(подпись)

В.К. Находкин

Варіант 2 ПРОТОКОЛ

осмотра вещественных доказательств

г.Сумы

6 марта 2007 г.

Следователь следственного отдела УМВД Украины по Сумской области, лейтенант милиции Славин К.В. в помещении УВД Сумской области с участием понятых Головки Катерины Валентиновны, проживающей в г. Сумы по ул. Гоголя, 23, кв. 12; Новиковой Нины Николаевны, проживающей в г. Сумы по ул. Лебединской, 15, кв. 22, в период с 14.00 до 15.30 при естественном дневном освещении с соблюдением требований ст. ст. 190, 191, 195 УПК Украины произвел осмотр вещественных доказательств – золотой монеты царской чеканки 1899 г. выпуска, изъятой у гражданина Груздева Ивана Федоровича при обыске в его доме 12 февраля 2007г.

Перед началом осмотра понятым в соответствии со ст. 127 УПК Украины разъяснено право присутствовать при всех действиях, производимых при осмотре, и делать заявление по поводу таковых, которые подлежат занесению в протокол, а также их обязанность удостоверить своими подписями соответствие записей в протоколе выполненным действиям и полученным результата.

Головка

(подпись)

Новикова

(подпись)

Осмотром установлено:

Монета, изъятая у гражданина Груздева Ивана Федоровича, имеет желтый цвет. Размер монеты: диаметр – 23 мм, толщина – 2мм. Одна часть монеты имеет изображение головы орла и надпись «10 рублей.1899 год».

Лицевая сторона монеты имеет изображение головы мужчины.

По периметру монеты имеется надпись «Николай 2 Император и самодержец ВСЕЯ РУСИ».

На ободке монеты имеется чеканная вдавленная запись:

«1 золотник 78,24 доли (AP) чистого золота».

В процессе осмотра произведено взвешивание монеты с помощью механических аптечных весов. Взвешивание показало, что вес монеты составил 8,62 г.

Замечаний и заявлений от понятых не поступило. Протокол прочитан, записано правильно.

Понятые

(подпись)

Головка

Новикова

(подпись)

Следователь

(подпись)

Славин

Варіант 3
ПОСТАНОВЛЕНИЕ

о приобщении вещественных доказательств к делу

г. Сумы

6 марта 2007 г.

Следователь следственного отдела УМВД Украины в Сумской области лейтенант милиции Славин К. В., рассмотрев материалы уголовного дела № 5497 по обвинению Груздева И.Ф. в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 80 УК Украины,

Установил:

Изъятая 6 марта 2007 г. у гражданина Груздева Ивана Федоровича при обыске золотая монета дореволюционной русской чеканки 10-рублевого достоинства 1899 г. выпуска, весом 8, 62 г в соответствии со ст. 78 УПК Украины имеет значение вещественного доказательства по уголовному делу.

На основании изложенного, руководствуясь ст. ст. 78, 79 и 130 УПК Украины,

Постановил:

1. Золотую монету дореволюционной чеканки 10-рублевого достоинства 1899 г. Выпуска весом 8, 62 г приобщить к настоящему делу в качестве вещественного доказательства и передать ее на хранение в ФПО УМВД Украины в Сумской области.

Следователь
(подпись)

Славин

Варіант 4

Производство обыска
САНКЦИОНИРУЮ

Прокурор Киевского района г. Харькова
старший советник юстиции

Л.П.Павлов

«14» мая 2007 г.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
о производстве обыска

г. Харьков

«14» мая 2007 г.

Следователь следственного отделения Киевского РО ХГУ УМВД Украины лейтенант милиции Уваров И.И., рассмотрев материалы уголовного дела №35628 о хищении молочных продуктов на Харьковском молочном комбинате,

Установил:

Ланцева Н. К. на протяжении 2006 – 2007 г. г., работа мастером молочно-сметанного цеха Харьковского молкомбината, путем нарушения

технологического процесса создавала излишки молокопродуктов и, составляя фиктивные бухгалтерские документы, реализовывала неучтенную продукцию с помощью шофера-экспедитора Сулаквелидзе В.З. через заведующую молочным магазином № 10 Коминтерновского продторга Шиферзон Х.М.. Вырученные от реализации неучтенной продукции деньги ими присваивались.

Принимая во внимание, что имеющиеся в деле материалы дают достаточные основания полагать, что в квартире, занимаемой Ланцевой Н.К., могут находиться бланки транспортных накладных, другие предметы и документы, имеющие значение для дела, а также деньги иные ценности, нажитые преступным путем, руководствуясь ст. ст. 130 и 171 УПК Украины,

Постановил:

Произвести обыск в квартире, занимаемой Ланцевой Нелли Карловной, по адресу: г. Харьков, ул. Мира, 32, кв. 105-

Следователь лейтенант милиции
(подпись)

И.И. Уваров

Настоящее постановление мне объявлено «14» мая 2007г.
Ланцева
(подпись)

Завдання 3. Оформіть документ, у якому йдеться про те, що:

Варіант 1

1. Дільничий інспектор міліції Самарського РВВС м. Дніпроперовська лейтенант міліції Суслов Я. Ф. склав цей акт про те, що 15 грудня 2007 року о 23 годині 20 хвилин...

2. Суддя Шевченківського районного суду Лавриненко Ярослав Карпович постановив: встановити щодо громадянина Цвіркуна В.А. адміністративний нагляд на термін 1 рік 2 місяці.

3. Варварченко Віктор Андрійович протягом навчання у Національному гірничому університеті виявляв активність у громадській та суспільно корисній роботі.

4. Призначити: Зайцеву Алевтину Кирилівну на посаду інспектора дитячої кімнати міліції у справах неповнолітніх.

Варіант 2

1. Незважаючи на неодноразові нагадування та вжиті запобіжні заходи, Ваш борг не погашено, натомість він продовжує зростати.

2. Вівцяку Миколі Миколайовичу в тому, що він мешкає в м. Дніпропетровську з 29 серпня 2007 року за адресою: вул. Обсерваторна, буд. 45, кв. 21.

3. Студенти запрошуються на презентацію книги «Сімейне право, нотаріат, адвокатура, суд», яка відбудеться 5 грудня 2007 р. в Національному гірничому університеті.

4. Олєфіренку Ігорєві Ярославовичу, майору міліції Жовтневого РВВС м. Дніпропетровська, надати чергову відпустку з 12. 12. 2007 р. по 20. 01. 2008 р.

Завдання 4. Укладіть:

Варіант 1

1. Акт про доставку підкинутої дитини.
2. План роботи дільничого іспектора міліції капітана міліції Удовєнка В. П. на грудєнь 2007 р.
3. Резюме на заміщення вакантної посади приватного нотаріуса у фірму «Арго».
4. Витяг з протоколу про надання матеріальної допомоги постраждалому Карпенку Романові Петровичу.

Варіант 2

1. Рецензію на статтю з фахового журналу «Юриспруденція: теорія і практика».
2. Наказ про заохочєння працівників приватної агенції «Феміда» за 2007р.
3. Рапорт майора міліції Петренка Арсенія Петровича про виявлені грубі порушеня прийому і відпуску товарів із складу-магазину № 2 м. Жовті Води.
4. Доручєння про ведєння цивільних справ у всіх судових установах з усіма правилами, які надані законом .

Завдання 5. Напишіть психолого-педагогічну характеристику неповнолітнього злочинця.

Тема 7 Стилїстичні особливості профєсійних текстів

Навчальна мета. Звернути увагу студентів на стилїстичні особливості профєсійних текстів, зосередивши увагу на складних випадках керування та узгодження.

Завдання 1. Відредагуйте речєння.

Варіант 1

1. Черговий халатно відноситься до своїх обов'язків. 2. Завдяки добре організованій роботі нам вдалося запобігти масовим безпорядкам у місті. 3. У зв'язку з безконтрольністю і безвідповідальністю з боку керівників фірми до цього часу не передані суду бухгалтер, касир, винні в систематичних розтратах. 4. Необхідно поставити питання про посилення викорінєння явищ негативних злочинних проявів. 5. Міроприємства по знешкодженню злочинної групи ще не утверджені. 6. Величєзну роль у вирішенні питання подолання промахів у досягненні успіху в боротьбі зі злочинністю відіграє особисте переосмислення ролі правоохоронця на даний час діяльності. 7. Суд заслухав справу про відшкодування шкоди, завданої громадянці С. через пошкодження посівів пшениці у зв'язку з будівництвом лінії електропередач. 8. З боку

правоохоронних органів допущене зволікання із розслідуванням цієї справи. 9. На підлозі стояли чемодан, пара чоловічих мештів, відеомагнітофон, набір срібних виделок, чоловічі шкарпетки, зібрані для виносу.

Варіант 2

1. Ми вирішили досягти мети шляхом поєднання теорії з практикою. 2. Правоохоронцям нелегко вести боротьбу із сучасним злочинним світом. 3. Видача довідок по безробіттю здійснюється в кінці кожного місяця. 4. На фермі мають місце постійні зловживання завідуючого та комірника. 5. Однак похвалитися своїм вагомим внеском у творчий доробок району може далеко не кожне відділення. 6. У процесі виконання своїх обов'язків відчував – треба підвищувати свою професійну кваліфікацію. 7. Касир Розмаринович встигла зарекомендувати себе сумліним виконавцем справ і одночасно освоїла кілька суміжних професій. 8. Для вирішення перелічених вище завдань треба розробити питання задіяння оперативних служб у позачерговій операції. 9. Забезпечення реалізації норм Закону, включаючи визнання порядку регулювання та надання державної підтримки засобами масової інформації, запровадження з цією метою відповідних тарифів та створення сприятливих умов розвитку, методики та порядку регулювання заробітної плати, охорони праці та соціального захисту журналістів.

Варіант 3

1. Інформаційно-пошукові заходи націлені на одержання даних про злочин шляхом використання системи обліку справ і документів про раніше скоєні правопорушення. 2. Завдання перевірки заключається у з'ясуванні всіх фактів такого роду, що містять у собі ознаки суспільно небезпечних дій. 3. При порівнянні цих даних стає ясно, чому злочинці змінили свої показання. 4. Вимагається складання підсумкового документа для відображення проведення оперативно-розшукової роботи та її результатів. 5. У грудні місяці цього року були вилучені боєприпаси у 27 громадян міста. 6. До міста Львова прибули київські омонівці. 7. Громадянин К. – круглий сирота, він не має нікого. 8. Пимтенко встиг напередодні ревізії анулювати всі договори своєї власної фірми. 9. Виступи працівників правоохоронних органів доцільно практикувати з профілактичною метою на підприємствах, нічних клубах, дискотехах, школах.

Варіант 4

1. Наведені факти не можна признати переконливими з тієї причини, що вони відображають підхід як до суцільно вузькопрофесійної, замкненої системи оперативно-розшукових заходів. 2. Притягування до відповідальності не лякає його. 3. Дільнична лікарка зобов'язана була надати першу медичну допомогу потерпілому сержанту Круку К.Ф., але, знехтувавши професійним обов'язком, не зробила цього. 4. На трасі Київ – Харків була затримана група викрадачів валютної виручки, викраденої в касирки обмінного пункту. 5. Волощук В. зустрів брата товариша, з яким проходив у справі вимагання з ініціативи останнього, тому він не зрадив зустрічі. 6. У черговий раз на Рава-

Руській митниці вилучається значна партія незадекларованих промислових товарів на загальну суму близько 170 тис. грн. 7. Треба враховувати і те, що при раптовості нападу працівник міліції спроможний зважити характер небезпеки. 8. Такі дії при виникненні реальної небезпеки для життя чи здоров'я дозволяють зберегти життя не лише самого працівника міліції, але й нападника. 9. Багато мешканців упорядкували свої будинки, стежать за порядком на подвір'ях, фруктових садках.

Варіант 5

1. Необхідно застосовувати в роботі ефективні засоби впливу стосовно раніше суджених та осіб з антисуспільними установками, які можуть стати на шлях скоєння злочинів. 2. Комплекс даних про ознаки відхиляючої поведінки і протиправних дій засудженого повинен бути для встигли за один день отримати товару більше ніж на 12600 грн. 5. Враховуючи, що до послуг подібних конвертаційних структур вдається чимало фірм, у тому числі цілком легальних, їх діяльність завдає значних збитків державі. 6. Більшість жертв погоджувалася на умови викрадачів автомобілів заплатити їм одну тисячу доларів. 7. Не дивлячись на нові більш ризиковані для нас умови, ми змушені прийняти це рішення. 8. Виконання обов'язків по охороні громадського порядку покласти на начальника внутрішніх справ. 9. Під час вибуху всі люди – діти, жінки, пенсіонери, худоба – здригнулися, побачивши спалах вогню.

Варіант 6

1. Оскільки дільничий інспектор по своїй дільниці виступає як вся міліція, хоча організаційно підкоряється одній із вузькоспеціальних служб. 2. Їх обґрунтовано підозрівають у скоєнні злочину стосовно особи, яка була доставлена в райвідділ міліції. 3. Кран, як це було встановлено слідством, був залишений крановщиком не зачиненим на ключ. 4. Відчувши небезпеку, господарі підпільного цеха повтікали, залишивши напризволяще усе, у тому числі паспорт громадянина Вірменії. 5. Хлопець із товаришем старшого віку проник у салон автомобіля, де викрав усе його цінне майно. 6. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої і науково-технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав. 7. У нас справді є понад 600 кримінальних справ, термін слухання по яких давно вже минув. 8. Сила злочинців полягає на залякуванні, на нашому браку спротиву, на тому, що ми, порядні люди, будемо боятися. 9. Його мета була така: викрадення автомобіля, переїхати кордон, влаштуватися на роботу, заняття злочинним промислом.

Зразки модульних контрольних робіт

Тест –ЮП –1

001. Визначіть, до якого стилю мовлення належить поданий уривок:
“Коли йдеться про судову владу, постає запитання: що було б обов’язковим атрибутом цієї схеми? Напевне, теж орган або система, яка видає, приймає загальнообов’язкові рішення чи приписи, а решта зобов’язана їх виконувати. Коли йдеться про суд загальної юрисдикції – місцевий суд, апеляційний, касаційний – чи можемо ми говорити, що це є орган судової влади?”

А	Б	В	Г	Ґ
Художній	Науковий	Розмовно- побутовий	Публіцистичний	Офіційно- діловий

002. Утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові від імен: Юрій, Валерій.

003. Укажіть, як називаються слова з переліку: **бейсбол, йогурт, грант.**

А	Діалектизми	
Б	Неологізми	
В	Фразеологізми	
Г	Жаргонізми	
Ґ	Архаїзми	

004. Позначте тип зв’язку у словосполученні: **аспекти справи.**

А	Б	В
Керування	Прилягання	Узгодження

005. Вкажіть, у яких жанрах реалізується розмовний стиль:

А	Спілкування	
Б	Оповідання, повість, епіграма	
В	Памфлет, дискусія, нарис	
Г	Дисертація, лекція, анотація	
Ґ	Наказ, доручення, акт, протокол	

006. Провідмініняйте числівник: **19548.**

007. Запишіть ключний відмінок від словосполучення: **капітан Омельченко**.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

008. Від топоніма **Вінниця** утворіть прикметник та назви мешканців чоловічої та жіночої статі.

009. Укажіть, з якої мови запозичені такі терміни: **юстиція, санкція, транспорт**.

А	Латинська мова	
Б	Англійська мова	
В	Німецька мова	
Г	Грецька мова	
Ґ	Французька мова	
Д	Іспанська мова	

010. Перекладіть словосполучення на українську мову та запишіть його: **следует взять за основу**.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

011. Установіть, у якому випадку значення фразеологізму визначено неправильно:

А	Чужими руками – використовувати чужі зусилля	
Б	Викрутитися з халепи – позбутися неприємностей	
В	Попастися, як муха в окріп – набратися неприємностей	
Г	Дерти кирпичу – принижувати власну гідність	
Ґ	Низької проби – про щось недосконале	

012. Визначіть, який із поданих документів не належить до організаційних:

А	Б	В	Г	Ґ
Положення	Статут	Інструкція	Правила	Протокол

013. Вкажіть кількість реквізитів, яку встановлює формуляр-зразок:

А	Б	В	Г	Ґ
31	29	30	27	28

014. Складіть і запишіть довідку про результати проведеної бесіди з піднаглядним.

015. До яких документів за призначенням належить **заповіт**:

А	Організаційні документи	
Б	Розпорядчі документи	
В	Довідково-інформаційні документи	
Г	Документи з кадрово-контрактних питань	
Ґ	Особисті офіційні документи	

016. Вкажіть, до якої термінологічної лексики належать такі слова:

регламент, презумпція, ордер

А	Економічна термінологія	
Б	Гірнична термінологія	
В	Правова термінологія	
Г	Електротехнічна термінологія	
Ґ	Фізична термінологія	
Д	Геологічна термінологія	
Е	Біологічна термінологія	

017. Позначте стовпчик, у якому всі слова другої відміни однини родового відмінка мають закінчення –а(я):

А	Б	В	Г	Ґ
Автограф	Абзац	Абразив	Агрегат	Авторитет
Білет	Багаж	Базар	Борг	Варіант
Вексель	Відправник	Відсоток	Відробіток	Візит

018. Позначте букви, які не використовуються для системи буквеної рубрикації тексту:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ґ	А	Є	Б	В	З	І	Д	Ї	Г

019. Вкажіть у котрому рядку всі слова є синонімами:

А	Міркувати. Думати. Мислити. Розмірковувати.	
Б	Мужній. Серйозний. Відважний. Хоробрий.	
В	Бігти. Шкандибати. Крокувати. Іти.	

020. Визначіть назву документа з якого взято уривок: “**Прошу допустити мене до складання вступних іспитів на перший курс юридичного факультету....**”.

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е
Акт	Наказ	Протокол	Заява	Довідка	Резюме	Розписка

028. Позначте рядок, у котрому всі іменники 2-ої відміни:

А	Петро. Брати. Прадід. Край.	
Б	Крамниця. Вино. Шоколад. Морозиво.	
В	Вулиця. Тролейбус. Пасажир. Дитя.	

029. Визначіть, у котрому рядку всі прикметники присвійні:

А	Тетянина хустка. Доньчин голос. Ахіллесова п'ята.	
Б	Синівське почуття. Міський вокзал. Довга дорога.	
В	Столярний цех. Розумна жінка. Тонкий смак.	

030. Назвіть підстилі офіційно-ділового стилю, дайте повну характеристику одного з них.

Тест –ЮП -2

001. Визначіть, до якого стилю мовлення належить поданий уривок: “До східнослов’янських належать українська, російська та білоруська, а також мертва писемна т. зв. давньоруська. До західнослов’янських належать: польська, чеська, словацька, верхньолужицька, нижньолужицька та мертва усна полабська мова. До південнослов’янських належать: болгарська, сербська, хорватська, словенська, македонська та мертва писемна старослов’янська.”

А	Б	В	Г	Ґ
Публіцистичний	Розмовно-побутовий	Науковий	Офіційно-діловий	Художній

002. Утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові від імен: Василь, Віталій.

003. Укажіть, як називаються слова з переліку: **строп, баркас, шаланда.**

А	Діалектизми	
Б	Неологізми	
В	Фразеологізми	
Г	Жаргонізми	
Ґ	Архаїзми	

004. Запишіть ключний відмінок від словосполучення: **майор Іванчук.**

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

005. Позначте тип зв'язку у словосполученні: **процесуальні аспекти.**

А	Б	В
Керування	Прилягання	Узгодження

006. Вкажіть, у яких жанрах реалізується офіційно-діловий стиль:

А	Спілкування	
Б	Оповідання, повість, епіграма	
В	Памфлет, дискусія, нарис	
Г	Дисертація, лекція, анотація	
Ґ	Наказ, доручення, акт, протокол	

007. Від топоніма **Запоріжжя** утворіть прикметник та назви мешканців чоловічої та жіночої статі.

008. Укажіть, з якої мови запозичені такі терміни: **шантаж, шанс, шарлатан.**

А	Латинська мова	
Б	Англійська мова	
В	Німецька мова	
Г	Грецька мова	
Ґ	Французька мова	
Д	Іспанська мова	

009. Провідмініяйте числівник: **3544.**

010. Установіть, у якому випадку значення фразеологізму визначено неправильно:

А	Аби день до вечора – без великого задоволення	
Б	Гора звалилася з плечей – про душевне заспокоєння	
В	Як мерзле горить – повільно щось робити	
Г	Аж кипить у руках – швидко щось робити	
Ґ	Зняти камінь з душі – про душевне полегшення	

011. Визначіть, який із поданих документів не належить до організаційних:

А	Б	В	Г	Ґ
Положення	Заповіт	Інструкція	Правила	Статут

012. Перекладіть словосполучення на українську мову та запишіть його: **в сфері виробництва матеріальних благ.**

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

013. Вкажіть кількість реквізитів, яку встановлює формуляр-зразок:

А	Б	В	Г	Ґ
29	31	30	27	28

014. До яких документів за призначенням належить характеристика:

А	Організаційні документи	
Б	Розпорядчі документи	
В	Довідково-інформаційні документи	
Г	Документи з кадрово-контрактних питань	
Ґ	Особисті офіційні документи	

015. Вкажіть, до якої термінологічної лексики належать такі слова: **адвокат, вакханалія, гашиш.**

А	Економічна термінологія	
Б	Гірнична термінологія	
В	Правова термінологія	
Г	Електротехнічна термінологія	
Ґ	Фізична термінологія	
Д	Геологічна термінологія	
Е	Біологічна термінологія	

016. Позначте стовпчик, у якому всі слова другої відміни однини родового відмінка мають закінчення –а(я):

А	Б	В	Г	Ґ
Авторитет	Анонс	Арахіс	Вклад	Допуск
Ватман	Гриф	Варіант	Гріш	Екран
Завал	Депонент	Генезис	Дефіцит	Експорт

017. Позначте букви, які не використовуються для системи буквеній рубрикації тексту:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ґ	А	Є	Б	В	З	І	Д	Ї	Г

018. Складіть і запишіть довідку про результати проведеної бесіди з піднаглядним.

019. Вкажіть у котрому рядку всі слова є синонімами:

А	Інструкція. Прохання. Настанова. Вказівка.	
Б	Примхливий. Вибагливий. Вередливий. Перебірливий.	
В	Сторож. Охоронець. Оберіг. Доглядач.	

020. Визначіть назву документа з якого взято уривок: “Після закінчення школи 2004 р. вступив на перший курс юридичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, де навчаюсь й зараз на відділенні криміналістики.”.

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е
Акт	Наказ	Автобіографія	Заява	Довідка	Резюме	Розписка

021. Позначте рядок, у котрому слова-пароніми:

А	Змістовий – змістовний. Відносини – відношення. Сусідній – сусідський.	
Б	Рицар – лицар. Зал – зала. Крапля – капля. Неоглядний – неозорий.	
В	Повінь – повідь. Випадковий – помилковий. Крайнебо – небокрай	

022. Перекладіть прізвище ім’я по батькові на українську мову, запишіть у давальному, орудному та кличному відмінках: **Юрьєва Ефросинья Кирилловна.**

023. Вкажіть у якому документі текст викладається не від 1-ої особи:

А	Автобіографія	
Б	Заява	
В	Наказ	
Г	Скарга	
Ґ	Витяг з протоколу	
Д	Службова записка	

024. Визначіть правильний варіант використання описових конструкцій:

А	Б
Пануюча думка	Панівна думка

025. Назвіть основні комунікативні ознаки мови, трьом із них дайте характеристику.

026. Вкажіть правильний варіант використання займенників у ділових паперах:

А	Б
Тії розробки	Тієї розробки

027. Позначте рядок, де неправильно записані форми прізвища, імені та по батькові:

А	Стежили з Чорним Віктором Семеновичем	
Б	Запропонували Стець Миколі Володимировичу	
В	Привіталися з Приходько Вірою Володимирівною	
Г	Віддячили Коваль Аллі Василівні	

028. Позначте рядок, у котрому всі іменники 2-ої відміни:

А	Вікна. Весілля. Наречена. Мишеня.	
Б	Перо. Батько. Озеро. Сантиметр.	
В	Небо. Зорі. Метеорит. Місяць.	

029. Визначіть, у котрому рядку всі прикметники присвійні:

А	Дамоклів меч. Василів светр. Сестрин голос.	
Б	Театральний сезон. Гарний костюм. Грамотний чоловік.	
В	Материні руки. Теплий вечір. Білі троянди.	

030. Назвіть підстилі офіційно-ділового стилю, дайте повну характеристику одного з них.

Тест –ЮП –10

001. Визначіть, до якого стилю мовлення належить поданий уривок: **“Вставлені конструкції не виражають суб’єктивного ставлення того, хто говорить, до висловленої думки, не вказують на джерело повідомлення, на зв’язок з іншими повідомленнями. Вони з основним реченням синтаксично не зв’язані і можуть стояти лише в середині або в кінці його.”**

А	Б	В	Г	Ґ
Художній	Офіційно-діловий	Науковий	Розмовно-побутовий	Публіцистичний

002. Запишіть кличний відмінок від словосполучення: **майор міліції Макаренко.**

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

003. Утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові від імен: Сергій, Ростислав.

004. Укажіть, як називаються слова з переліку: **бран, рать, словеса.**

А	Діалектизми	
Б	Неологізми	
В	Фразеологізми	
Г	Жаргонізми	
Ґ	Архаїзми	

005. Позначте тип зв'язку у словосполученні: **розглядати буквально.**

А	Б	В
Керування	Прилягання	Узгодження

006. Вкажіть, у яких жанрах реалізується офіційно-діловий стиль:

А	Спілкування	
Б	Оповідання, повість, епіграма	
В	Памфлет, дискусія, нарис	
Г	Дисертація, лекція, анотація	
Ґ	Наказ, доручення, акт, протокол	

007. Від топоніма **Луганськ** утворіть прикметник та назви мешканців чоловічої та жіночої статі.

008. Укажіть, з якої мови запозичені такі терміни: **депортація, дискримінація, зона.**

А	Латинська мова	
Б	Англійська мова	
В	Німецька мова	
Г	Грецька мова	
Ґ	Французька мова	
Д	Іспанська мова	

009. Провідмініняйте числівник: **7940.**

010. Перекладіть словосполучення на українську мову та запишіть його: **имеют взаимообусловленные правомочия и обязанности.**

011. Установіть, у якому випадку значення фразеологізму визначено неправильно:

А	Бідний, як церковна миша – дуже бідний	
Б	Обливатися потом – ледарювати	
В	Хоч у рамку вправ – про дуже гарну людину	
Г	Бити байдики – ледарювати	
Ґ	Голий, як бубон – дуже бідний	

012. Визначіть, який із поданих документів не належить до організаційних:

А	Б	В	Г	Ґ
Положення	Статут	Інструкція	Правила	Оголошення

013. Вкажіть кількість реквізитів, яку встановлює формуляр-зразок:

А	Б	В	Г	Ґ
28	29	31	27	30

014. До яких документів за призначенням належить **протокол**:

А	Організаційні документи	
Б	Розпорядчі документи	
В	Довідково-інформаційні документи	
Г	Документи з кадрово-контрактних питань	
Ґ	Особисті офіційні документи	

015. Вкажіть, до якої термінологічної лексики належать такі слова: **рецидив, садизм, третирувати.**

А	Економічна термінологія	
Б	Гірнична термінологія	
В	Правова термінологія	
Г	Електротехнічна термінологія	
Ґ	Фізична термінологія	
Д	Геологічна термінологія	
Е	Біологічна термінологія	

016. Складіть і запишіть довідку про результати проведеної бесіди з піднаглядним.

017. Позначте стовпчик, у якому всі слова другої відміни однини родового відмінка мають закінчення –а(я):

А	Б	В	Г	Ґ
Круг	Кристал	Муляж	Пульт	Регістр
Ледар	Наклеп	Підкуп	Раритет	Купон
Масив	Позивач	Рух	Спадок	Пакет

018. Позначте букви, які не використовуються для системи буквеної рубрикації тексту:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ґ	А	Є	Б	В	З	І	Д	Ї	Г

019. Вкажіть у котрому рядку всі слова є синонімами:

А	Лакуза. Підлабузник. Підлиза. Догідник.	
Б	Прірва. Урвище. Круча. Яма.	
В	Їсти. Палити. Жерти. Уминати.	

020. Визначіть назву документа з якого взято уривок: “У період з 22. 09. 07 до 29. 09. 07 комісія перевірила збереження та використання хімічних реактивів у лабораторіях кафедри хімії Національного гірничого факультету.”.

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е
Акт	Наказ	Протокол	Заява	Довідка	Резюме	Розписка

021. Назвіть основні комунікативні ознаки мови, трьом із них дайте характеристику.

022. Позначте рядок, у котрому слова-пароніми:

А	Демонстрант – демонстратор. Напрямок – напрям. Часом – помилково.	
Б	Адресат – адресант. Сусідній – сусідський. Білий – чорний.	
В	Путати – плутати. Світський – свійський. Личити – лічити.	

023. Перекладіть прізвище ім'я по батькові на українську мову, запишіть у давальному, орудному та кличному відмінках: **Алексеев Ілья Филиппович**.

024. Позначте рядок, у котрому всі іменники 2-ої відміни:

А	Залізо. Дощ. Степ. Кобзар.	
Б	Спогади. Каченя. Людина. Театр.	
В	Дзеркало. Пір'я. Танго. Кошеня.	

025. Вкажіть у якому документі текст викладається не від 1-ої особи:

А	Автобіографія	
Б	Заява	
В	Наказ	
Г	Скарга	
Ґ	Службова записка	
Д	Акт	

026. Визначіть правильний варіант використання описових конструкцій:

А	Б
Навколишнє середовище	Оточуюче середовище

027. Вкажіть правильний варіант використання займенників у ділових паперах:

А	Б
На моєму	На моїм

028. Позначте рядок, де неправильно записані форми прізвища, імені та по батькові:

А	Запросили Іваненко Ольгу Вікторівну	
Б	Відкликали Богатирьову Раїсу Василівну	
В	Прийшли з Коваль Петром Вікторовичем	
Г	Запропонували Василенко Інзі Кирилівні	

029. Визначіть, у котрому рядку всі прикметники присвійні:

А	Піщаний кар'єр. Срібний дзвін. Довгий коридор.	
Б	Наталчині речі. Франкова поезія. Дідусева машина.	
В	Світова війна. Солом'яна стріха. Дорогий подарунок.	

030. Назвіть підстилі офіційно-ділового стилю, дайте повну характеристику одного з них.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: Навчальний посібник. – Львів: Світ, 2003. – 432с.
2. Глушик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери: Навчальний посібник для вищих та середніх спеціальних навчальних закладів. 3-є видання, переробл. і допов.- К.: А.С.К., 2002.- 400с.
3. Головач А.С. Зразки оформлення документів. Для підприємства та громадян. – Донецьк: Стакер, 1997. – 352с.
4. Загнітко А.П., Данилюк І.С. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. – Донецьк: ТОВ ВКФ „БАО”, 2004. – 480с.
5. Зубков М. Сучасне українське мовлення. К.: Торсінг, 2001.- 384с.
6. Коваль А.Л. Ділове спілкування. – К.: Либідь, 1992. – 297с.
7. Козачук Г.О. Українська мова: Практикум. - К.: Вища школа, 1991. – 397с.
8. Михайлик В.О. Українська мова професійного спілкування. Навчальний посібник. - К.: ВД „Професіонал”, 2005. – 496с.
9. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 590с.
10. Мозговий В.І. Ділова мова у професійному спілкуванні: Навч. посібник. – Донецьк: Альфа-прес, 2004.- 288с.
11. Новий російсько-український словник-довідник: Близько 65 тис. слів/ С.Я. Єрмоленко, В.І. Єрмоленко, К.В. Ленець, Л.О. Пустовіт.- К.: Довіра, 1996.- 797с.
12. Орфографічний словник української мови: Близько 114000 слів/ За ред. С.І. Головащука, В.М. Русанівського.- К.: Наукова думка, 1975.- 856с.
13. Словник іншомовних слів/ За ред. О.С. Мельничука.- К.: 1985.
14. Словник синонімів української мови у двох томах.- К.: Наукова думка, 1999.
15. Український правопис/ НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови – стереотип. вид. – К.: Наукова думка, 2003.- 240с.
16. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів/ С.П. Бибик, І.Л. Михно, Л.О. Пустовіт, Г.М. Сюта. - К.: Довіра; УНВЦ „Рідна мова”, 1997.- 399с.
17. Ющук І.П. Практичний довідник з української мови. - К.: Рідна мова, 1998.- 223с.
18. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. – К., 2001. – 204 с.
19. Антисуржик / За ред. О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994. – 149 с.
20. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К.: Либідь, 1991. – 253 с.
21. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990. – 232 с.
22. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – 432с.

23. Ботвина Н.В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації: Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. та перероб. – К.: Арттек, 2002. – 208 с.
24. Глушик С.В. та ін. Сучасні ділові папери. – К., 2002. – 398 с.
25. Віденко А.Н. Сучасне діловодство: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 2000. – 384 с.
26. Ділова українська мова / За ред. О.Д. Горбула. – К.: Т-во „Знання”, 2004. – 222 с.
27. Коваль А.П. Культура ділового спілкування: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1992. – 280 с.
28. Культура мови на щодень / За ред. С.Я. Єрмоленко. – К., 1997. – 138 с.
29. Культура української мови: Довідник / за ред. В.М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990. – 302 с.
30. Молдованок М.І., Сидорова Г.М. Сучасний діловий документ: Зразки найважливіших документів українською мовою. – К.: Техніка, 1992. – 399 с.
31. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наук. думка, 1976. – 267 с.
32. Плющ М.Я., Грипас Н.Я. Українська мова: Довідник. – К.: Рад. школа, 1990. – 255 с.
33. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К.: СПОЛОМ, 2001. – 224 с.
34. Чак Є.Д. Складні випадки вживання слів. – 2-е вид., перероб. – К.: Рад. школа, 1984. – 185 с.
35. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: Начв. посібник.: Літера ЛТД, 2001. – 480 с.
36. Шевчук С.В. Ділове мовлення. Модульний курс: Підручник. – К.: Літера, 2003. – 448 с.
37. Шевчук С.В. Службове листування: Довідник. – К.: Літера, 1999. – 108 с.
38. Волощак М. Неправильно – правильно: Довідник з українського слововживання. – К.: Українська видавнича спілка, 2003. – 160 с.
39. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
40. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: Словник-довідник. – К.: Либідь, 1995. – 192 с.
41. Капелюшний А.О. Стилістика й редагування: Практичний словник-довідник журналіста. – Львів: ПАІС, 2002. – 575 с.

Упорядники:
Ганна Григорівна Жданова
Світлана Юріївна Жарко
Світлана Євгенівна Ігнатська
Наталя Григорівна Костюк
Ірина Костянтинівна Цюп'як

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ**
для студентів юридичного факультету

Підписано до друку   Формат 30x42/4.
Папір офсетний. Ризографія. Ум. друк. арк.   .
Обл.-вид. арк.   . Тираж 200 прим. Зам. №

Національний гірничий університет
49005, м. Дніпропетровськ, просп. К. Маркса, 19